

SÕDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

24. 04.

16-17

1936.

XVIII AASTAKÄIK

PLUHTEN

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI „SÕDUR“

Nr. 16-17 — 1936.

Sisustik:	Lk.	Sommaire.	Pages
<i>Kindralmajor N. Reek:</i> Juhi sõjakirjanduslikust loomingust	393	<i>Général de brigade N. Reek:</i> De l'oeuvre scientifique militaire des officiers supérieurs	393
<i>Kolonel A. Kriksčiunas:</i> Leedu peastaabi sõja-topograafia osakond ja ta töö . .	396	<i>Colonel A. Kriksčiunas:</i> La section de topographie militaire de l'Etat-major général de Lithuanie et son activité	396
I. jalaväerügement üheksateistkümne-aastane.		19-me anniversaire du 1-er rég. d'inf.	
— <i>Koltn. Tomander:</i> I. jalaväerügemendi kaitsetegevus Kriūša, Mustajõe, Uusna rajoonis 6., 7. ja 8. detsembril 1919. .	400	— <i>Lieut. colonel Tomander:</i> Les opérations défensives du 1-er rég. d'inf. dans le secteur de Kriūša, Mustajõe, Uusna le 6, 7 et 8 décembre 1919	400
— <i>O. J.:</i> I. jalaväerügemendi I pataljoni Rõuge alt Marienburgi	407	— <i>O. J.:</i> De Rõuge jusqu'à Marienburg avec le 1-er bat. du 1-er rég. d'inf.	407
— <i>K. T. Asjaajamise lihtsustamisest kompanis</i>	414	<i>K. T.:</i> Simplification de l'administration de compagnie	414
<i>Kapten A. Nõmm:</i> Suurtüki kasutamiskõlbmatuks muutmisest	417	<i>Capitaine A. Nõmm:</i> Procédés à rendre les bouches à feu inutilisables	417
<i>Dipl. keemik V. Lindquist:</i> Gaasisõja õiguslik külg	419	<i>V. Lindquist:</i> La guerre chimique du point de vue juridique	419
<i>Arcturus:</i> SMÜ XV aasta tegevus	420	<i>Arcturus:</i> Activité de la Coopérative militaire pendant 15 ans	420
<i>A. K-sar:</i> Külmetushaigused	423	<i>A. K-sar:</i> Maladies de refroidissement . .	423
BIBLIOGRAAFIA:			
— <i>Ho:</i> Ohvitserkond (Upseritomme)	424	<i>Ho:</i> Le corps des officiers. Ses exigences et son état matériel en Finlande	424
— <i>Läti:</i> „Militarais Apskats“ nr. 11—1935.	429	— <i>Lettonie:</i> „Militarais Apskats“ No 11 — 1935	429
— <i>Soome:</i> „Sotilasajakauslehti“ nr. 2 — 1936	430	— <i>Finlande:</i> „Sotilasajakauslehti“ No 2 — 1936	430
— <i>Leedu:</i> „Musu Zinynas“ nr. 132 — 1936.	432	— <i>Lithuanie:</i> „Musu Zinynas“ No 132 — 1936	432
— <i>Poola:</i> „Przeglad Piechoty“ jaanuar — 1936.	433	— <i>Pologne:</i> „Przeglad Piechoty“, janvier 1936	433
— <i>„Przeglad Artyleryiski“</i> jaanuar — 1936	435	— <i>„Przeglad Artyleryiski“,</i> janvier 1936. . .	435
— <i>Saksamaa:</i> „Militär-Wochenblatt“ nr. 32—36 — 1936	437	— <i>Allemagne:</i> „Militär-Wochenblatt“ Nos 32—36 — 1936	437
Uuemad kirjandust:			
— <i>Noorkotka mängude käsiraamat</i>	440	Publications récentes:	
Ametlik osa	441	— <i>Manuel de jeux pour les Noorkotkad</i>	440
Juriidilisi küsimusi	442	— <i>Partie officielle</i>	441
Perekondlikke teateid, male.		— <i>Questions juridiques</i>	442
		— <i>Informations familiales, échecs</i>	

Vastutav toimetaja kolonelleitnant J. REMMEL
 Kõnetr. Kaitseväe nr. 40
 Kodune kõnetraat Kaitseväe 13-34.

Tegev toimetaja kapten **J. MADISE**
 (end. Madisson).
 Kõnetr. Kaitseväe nr. 163

Väljaandja: „SÕDUR“ Tallinn, Toomkooli nr. 7

Toimetuse ja talituse:
 Toompeal, Toomkooli nr. 7
 Kõnetr. Kaitseväe nr. 163
 Talitus avat. k. 0800—1500
 Toim. kõnet k. 0800—1500

„SÕDURI“ TELLIMISE HIND:
 Aastas 6 kr. — poolaastas 3 kr.
 Veerandaastas 1 kr. 50 s.
 Üksiknumber 20 s.

SÕDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

Nr. 16-17

24. 04. 1936

XVIII AASTAKÄIK

Juhi sõjakirjanduslikust loomingust.

Kindralmajor N. Reek.

Eesti sõjakirjandus on noorim haru meie üldisest kirjandusest kui rahva vaimlisest loomingust. Kui meie pühitsime praegu eesti kirjanduse 400 aasta juubelit, siis eesti sõjakirjandus on vaevalt 17 aastat vana ja tema algus tähistub meie sõjaajakirja „Sõduri“ esimese numbri ilmumisega 26. märtsil 1919. a.

Püüdes teha kokkuvõtet selle kohta, mis nende 17 aasta jooksul meie sõjakirjanduse alal on ilmunud, peame konstateerima, et enamiku *ilmunud moodustavad* esimeses järjekorras ametlikud eeskirjad, määrustikud ja juhendid, ning teises järjekorras rida mitmesuguseid „Sõduris“ avaldatud artikleid.

Meie sõjalise doktriini arendavaid tõsisemaid iseseisvaid uurimusi ja algupäraseid teoseid on ilmunud selle aja jooksul koguni vähe. Analüüsides selle nähte põhjusi jõuame järeldusele, et meie sõjakirjanduse arendamist takistavate tegurite hulgast tuleb esikohale nihutada ja eriliselt alla kriipsutada kaht asjaolu:

- lugejaskonna vähesust ehk, teiste sõnadega, meie sõjakirjanduse piiratud levimisala, ja
- autorite töö mittetasuvust, missugune asjaolu on otsene järeldus eelmisest.

Kui üldkirjanduse lugejaskonna moodustab (vähemalt teoreetiliselt) kogu eesti rahvas, siis sõjakirjanduse lugejaskond piirdub peamiselt kaitseväge ja kaitseliidu alalise kaadriga, millele üsna tagasihoidlikul määral lisandub kaader tagavaraväest. Sõna tõsisel mõttes sõjateadusliku kirjanduse lugejaskond väheneb veelgi ja piirdub vaid tegevväe ohvitserkonnaga. On ilmselt selge, et selles olukorras ei saa kõnelda mitte ainult võimalikkudest materjalsetest

perspektiividest, mis on üheks tõukemotiviiks teatava sõjateadusliku uurimuse alustamiseks, läbiviimiseks ja selle avaldamiseks, vaid pahatihti tuleb koguni konstateerida, et uurimuse avaldamisel saadud tulud ei kata avaldamisega seotud kulusid, töötasust rääkimata. Niisuguses olukorras meie algupärase sõjakirjanduse arenemise võimalused on äärmiselt kitsad.

Uued relvad, nende tehnilised ja taktikalised omadused, uued võitlusviisid, uued taktikalised ja operatiivsed kontseptsioonid, kõik need küsimused nõuavad pidevat uurimist, alalist jälgimist ja lõpuks meie taktikaliste ja operatiivsete kontseptsioonide arendamist ja kohastamist uuele olukorrale. Aluse, mõtteid, ideid ning materjali algupärase, meie olude kohase doktriini kujundamiseks ja arendamiseks võib anda meie algupärane sõjateaduslik kirjandus ja ainult selle kaudu pääsevad uued ideed kõige kergemini kaitseväge laiematesse massidesse ametlike eeskirjade täiendamiseks ja selgitamiseks, sest ametlikud eeskirjad üksi ei suuda täies ulatuses olukorra kiiret muutmist peegeldada.

Aga veel rohkem Kõrgemas Sõjakoolis, Sõjakoolis mitmesugustel kursustel ja katsete korraldamisel ikka ja jälle satume meie ühele ja samale puudusele — meil pole küllaldaselt vajalisi eestikeelseid õpperaamatuid sõjaliste ainete alal ja see pidurdab meie õppetööd tugevasti. See asjaolu annab end tunda eriti valusalt praeguste ümberkorralduste juures ettevalmistuse alal. Siin tuleb osalt ka otsida pidurdavat põhjust meie reserv-ohvitserkonna ettevalmistuses.

Meie vajame rohkem algupärast sõjakirjandust meie iseseisva sõja-

lise mõtlemise, eeskätt meie algupärase doktriini kujundamiseks ja arendamiseks ning tema sisendamiseks kaitseväge laiematesse massidesse. Meie algupärase doktriini alaline värskus, tema hoidmine ajanõuete kõrgusel ja lõpuks doktriini ühtlus on neid tegureid, mis mõnede teiste tegurite hulgas kompenseerivad meie arvulist ja tehnilist nõrkust.

Algupärase doktriini kujundamise ja arendamise tähtsust on alla kriipsutatud kõikides sõjavägedes. Eriti teravalt on hakatud seda küsimust käsitlema pärast Maailmasõda. Nii teeb seda, näiteks, kindral de Lardemelle („1914. Le redressement initial“) prantslaste kohta. Seda teeb tuntud kindral Otto v. Moser (Ernsthafte Plaudereien über den Weltkrieg) sakslaste kohta. Venelaste kohta kirjutavad Baiov („Neskoljko mõslei po voprosu o voennoi doktrine“), Golovin, Dragomirov (Jurii), Palitsõn j. p. t. Kõik need tuntud vene nimed rõhutavad üht ja sama mõtet: üheks venelaste kokkuvarisemise põhjuseks Maailmasõjas oli ühise doktriini puudus ja oskuste puudus järelduste tegemiseks 1877.—1878., 1899.—1901., 1904.—1905. a. sõdadest.

Et ära hoida soistumist meie juhtkonna massi vaimsel pinnal, selleks on vaja elustada sõjalist mõtlemist ja parimaks abinõuks on siin algupärane sõjakirjandus.

Meie ei saa siin baseeruda ainult ja üksinda väliskirjandusele, sest kõigepealt juurdepääs väliskirjandusele ühele osale juhtidest on suletud võõrkeelte mitteoskuse tõttu, ja teiseks, baseerudes vaid väliskirjandusele, meie ei suuda arendada meie oludele kohast doktriini. Sellel on veel teine tõsine oht. Võib tekkida üldse doktriini alal arusaamiste „venigrett“. Säärast ohtu elasid läbi omal ajal venelased. Üks luges ühte ja teine teist, üks sai aru ühte viisi, teine teist viisi, ja tulemus oli — mõistete ja arusaamiste puder!

Kui see on nii, siis tuleb otsida teid ja mooduseid meie sõjateadusliku loomingu aktiveerimiseks. Tuleb luua niisugune olukord, kus, vaatamata sõjakirjanduse vähele levimisele, autorid võivad loota, et teatavatel tingimustel nende töö võib ennast, kui mitte materjalselt ära tasuda, siis vähemalt moraalselt tasutud saada auhindamise näol.

Kui võtame vaatlusele neid tingimusi, missuguses areneb meie üldkirjandus, siis näeme, et ka viimane ei suuda eksisteerida ja areneda iseseisvalt. Ja seda vaatamata oma laiemale baasile võrratult rohkearvuli-

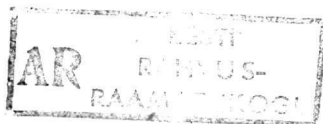
sema lugejaskonna näol. Meie üldkirjanduse toetuseks ja edendamiseks on loodud „Eesti kultuurkapitali kirjanduse sihtkapital“ ja nagu „Eesti kultuurkapitali sihtkapitalide põhimäärustest“ nähtub (RT nr. 104 — 1935. a. § 5 p. 1), kirjanduse sihtkapitali ülesandeks on toetada ja edendada kirjanduslikku loomingu mitte ainult paremate teoste auhindamise, vaid isegi ka abirahade määramise abil silmapaistvate teenetega kirjanikkudele. Kultuurkapital saab summasid riigi poolt ja järelikult riik on see, kes toetab meie kirjanduslikku loomingu.

Sõjakirjanduse alal niisugust olukorda meil seni pole olnud. Kuid pidades silmas algupärase sõjakirjanduse tähtsust riigikaitse seisukohalt, tuleb ka siin luua analoogiline olukord. Tegelikult ongi juba sellise olukorra loomiseks sammud astunud ning Riigivanemalt ja Kaitsevägede Ülemjuhatajalt nõusolek saadud eestikeelse sõjateadusliku kirjanduse edendamise kapitali asutamiseks. Ülemjuhataja on tema käsutuses olevatest summadest 1000 kr. kapitali alusvarasse määranud ja seega on kapitalile tegelik alus pandud. Kõrgema Sõjakooli lõpetanud ohvitseride ühing, keda see kapital kõige enam tohiks huvitada, peaks enda summadega kapitali asutamist toetama. Kapitali alusvara suurendamine sünniks Riigivanemalt, Vabariigi Valitsuselt, riigiasutistelt või väljaspool kaitseväge olevatelt organisatsioonidelt ja isikutelt annetatud summadest, kuna tegevuskapital moodustatakse alusvarast saadavatest tuludest ja Vabariigi Valitsuse otsusel Kaitseministri ettepanekul määratavatest Kaitseministeeriumi eelarve õppeala krediitide ülejääkidest.

Kapitali eesmärgiks oleks:

- ergutada eestikeelsete sõjateaduslike tööde kirjutamist, korraldades sellel alal võistlusi;
- määrata paremate sõjateaduslike tööde eest auhindu, ergutusrahasid ja toetussummasid;
- algatada ja toetada eestikeelsete sõjateaduslike tööde kirjutamist;
- aidata kaasa nende kirjatööde levitamiseks ja populariseerimiseks.

Kapitali valitsemiseks tuleb määramisele komitee, mis koosneks esimehest, määratud Riigivanemalt Kaitsevägede Ülemjuhataja ettepanekul, ja neljast liikmest. Liikmete määramine kuulub Kaitsevägede Ülemjuhataja ja Kaitseministri kompetentsi. Peale selle Kaitseministri määratakse revisjoni komisjoni liikmed. Komitee esimehe määramine sünnib kolmeks aastaks, kuna liikmed ühe liikme kaupa aasta-aastalt vanuse

järgi välja kukuksid ja nende asemele tuleksid üldises korras uued määramisele.

Sellisel meie vanematest juhtidest moodustatud kapitalikomitee peaks suutma oma ülesannet edukalt täita ja aktiviseerida eeslikeelse sõjakirjanduse loomingu.

Selles sõjakirjanduse loomingu suuremad tööd lähevad iseseisvate töödena kirjastamisele, kuna vähemate tööde kirjastamiseks tuleb panna käima eriajakiri. Ka see küsimus on juba leidnud reaalse lahenduse. Veel käesoleval aastal hakkab kaitseväge staabi väljaandel ilmuma eriajakiri, kus tulevad avaldamisele suuremad sõjateaduslikud artiklid.

Meie praegune ainus sõjateaduslik ajakiri „Sõdur“ oma rahalistelt ressursidelt ja seniselt toimetamisviisilt ei ole suuteline avaldama suuremaid sõjateaduslikke artikleid ja põhjanevaid uurimusi. Selleks on tema ruum liig napp. Pealegi on „Sõdur“ määratud lugemiseks igale kaitseväelasele, alates noorsõdurist ja lõpetades kõrgemate juhtidega. On arusaadav, et ses olukorras ei saa ajakirjale anda puht-teaduslikku ilmet, vaid tuleb käia enam populaarset rada. Varemalt on „Sõdur“ katsunud leida teed pikemate teaduslike artikkelite avaldamiseks ja on pannud käima oma normaal-eelarve korras „Sõduri“ lisaväljaanded „Sõjateadlase“ nime all, kus leidsid avaldamist „Sõduri“ kaastöölise suuremad tööd. See olukord tekitas aga jälle teise pahe. Lisade väljaandmise tagajärjel jäi „Sõdur“ ise vesiseks ega pakkunud oma lugejaile enam küllaldast huvi. Ka aineliselt kippus küsimus käima „Sõdurile“ üle jõu. Ja hiljem jäidki tähendatud lisad ära.

Toodud puuduse kõrvaldamiseks hakkab veel käesoleval aastal kaitseväge staabi väljaandel ilmuma erisõjaajakiri suuremate sõjateaduslike artikkelite kirjastamiseks. See ajakiri ei kujuneks mitte konkurentsiks „Sõdurile“, sest ta ei tule väljaandmisele mitte „Sõduri“ eelarve korras, vaid täiesti iseseisva ajakirjana ja oma eelarvega. Ajakiri ilmub neli korda aastas 200—250 lhk. suur ja maksaks tellijale 6 kr. aastas, s. o. 1,5 kr. number.

On selge, et selle hinna juures ajakiri ise enda väljaandmise kulused ei tasu, kuid kuludest saab üle. Et küsimus on Kaitseväge staabis juba algatatud, Ülemjuhatajalt heakskiitmist leidnud ja ka materjalselt toetatud, seega vormiliselt võiks juba

ajakirja väljaandmisele asuda, niipea kui tarvilik materjal kokku tuleb. Nende ridadega tahaksingi tuletada meie juhtide kaardile, eriti aga meie K. S. ohvitseridele meelde, et siin ootab meil ees lai tööpõld. Et kaastöö sellele ajakirjale nõuab ainete põhjalikku käsitlemist ja teemade teaduslikku läbitöötamist, see ei tohi kedagi tagasi hoida. Iga ohvitser peab oma alasse suhtuma teaduslikult. Mida kõrgemasse astmesse ta on jõudnud, seda enam on ta kohustatud oma ala teaduslikult uurima. Eriti on aga kohustatud seda tegema K. S. ohvitserid, kelle kutse- ja tegevusala alusvundamendiks, nende praktiliste tööde kõrval väeosaades ja staapides, on teaduslikud tööd neile usaldatud erialalistes küsimustes. K. S. ohvitseride teaduslik töö riigikaitse erialalistes küsimustes pole mitte nende kõrval ülesanne. Elu ja tegelik töö ei tohi neid mitte niikaugele viia, et nad peale igapäevase jooksva töö ei suudakski muud midagi teha. Ei, teaduslik töö on K. S. ohvitseri kutseülesanne. Ainult teadusliku tööga end arendades ja oma ettevalmistamist alatasa täiendades suudab K. S. ohvitser täita oma eriülesandeid, mis riigikaitse alal tema peale pannakse. Nõnda siis teaduslik töö on K. S. ohvitserile aluspinnaks tema kutsealises töös ja tema igapäevane töö on vaid ehitis sellel pinnal. Mida enam ohvitser oma teaduslikku kaastööd asutatavale ajakirjale pakub, seda elavamaks, mitmekesisemaks ja huvitavamaks muutub ajakiri ja seda täielikumalt täidab ta need lootused, mis tema peale selle mõtte alagatamisel on pandud.

On soovitatav, et ajakirja sisu oleks väga mitmekesine. Mitte ainult õppealalised, tehnilised, taktikalised ja operatiivsed küsimused ei tuleks siin käsitlemisele, vaid ka kõik teised küsimused, mis otseselt või kaudselt puudutavad riigikaitset selle sõna laiemas mõttes. Seega ajakirjas käsitlemisele tulevate küsimuste kompleks on õieti väga laialdane ja iga kaitseväge juht, mis alal ta ka töötaks, leiab enda erialalt rea huvitavaid küsimusi, mille teaduslik valgustamine tohiks pakkuda küllaldast huvi kõikidele meie riigikaitse alal teotsevatele juhtidele, samuti ka neile, kes riigikaitse küsimustes kui mitte otseselt, siis vähemalt kaudselt kaasa töötavad.

20. 04. 36.

Leedu peastaabi sõja-topograafia osakond ja ta töö.

„Sõdurile” kirjutanud

Leedu sõjaväe topograafia osakonna ülem kol. Antanas Krikščiunas.

Ajalooline ülevaade.

Esimesed Leedu kaardid kuuluvad XVI sajandisse, mil Leedu territoorium oli palju suurem praegusest. Üks esimesi autoreid oli Venceslavo Godreccio, nähtavasti Vicenti Grodecki, kelle kohta aga kahjuks puuduvad täpsemad ajaloolised andmed. Tegelikult see kaart on skemaatiline joonistus, millel merekallaste ja jõgede kontuurid tugevasti moonutatud ja linnad paigutatud kümnete kilomeetrite võrra valesti. Sellele vaatamata mainitud kaarti on välja antud palju kordi ja ta on olnud aluseks paljudele teistele kaartidele. Mõõt on lähedane: 1:2 600 000.

1613. aastal leedu suur-aadlik N. K. Radvila Nesvyžius'est andis välja Leedu Suure Vürstiriigi kaardi mõõdus umbes 1 : 1 300 000. On selgunud, et selle kaardi koostamisel on tehtud mõõtteid ja et mõned punktid on tehtud kindlaks koguni astronoomilisel teel. See kaart annab juba täiesti tajutavad kontuurid, kuigi ta oma täpsuselt kuulub veel skeemide liiki.

XVIII sajandil, samade algeliste mõõtmiste najal koostati veel kaarte ja atlasid. Mainimist väärib üks viimaseid kui täielikum ja võrdlemisi suuremõduline (1 : 700 000). See on Jablonovski atlas, mille kartograafiliselt välja töötanud sel ajal kuulus itaallane Rici Zannon.

Vanaaegsed leedu kaardid tolleaegse kombe kohaselt trükiti ladina keeles. Samuti kaardil leiduvad laialdased geograafilised seletuskirjad ning kohanimetused. Hiljem, kui Leedu kaotas iseseisvuse, tegid vallutajad ülesvõtteid ja trükkisid kaarte oma keeles, s. o. kas saksa või vene keeles.

Leedu algupärane kaart ilmus alles XX sajandi alul. Sellist hilinemist põhjustas Poola surve leedu intelligentsile ja täielise leedukeelse kirjanduse keeld sajandi teisel poolel. Vene siseministri käsuga 13. septembrist 1865. a. keelati ladinakeelsete trükitähtede kasutamine leedukeelsete raamatute trükkimiseks. See keeld osutuski leedu kirjanduse täieliseks ärakeelamiseks. Erand tehti vaid Teaduste Akadeemiaele. Vaatamata keelule ilmus esimene leedukeelne kaart 1901. aastal. Tsensor jõudis hilja jaole ja konfiskeeris väljaande alles aasta lõpul. Tekkis kohtuprotsess, mis aga lahenes väljaandja

kasuks, osalt tsensuuri eksituse tõttu ja osalt seepärast, et protsessi lõpetamisel (1904. a.) leedu kirjatähtede tarvitamine oli vene senati poolt juba lubatud. Trükiasjanduse Valitsuse juhataja oli koguni sunnitud maksma autorile kahjutasu.

Kaart, mis kannab nime „Lietuviu ir Latviu žemes žemelapis“ (Leedu- ja Lätimaa kaart) on väikesemõduline ja kaardil leiduvad pealkirjad on peale kantud käsitsi. Kaart trükiti tuntud Iljini kartograafia trükikojas, kuid sellele vaatamata pole tal eriti suurt väärtust. (Kaardi väljaandmisega seotud lugusid mainin selleks, et näidata, kui võrd rasketel teedel käis leedu rahva kultuuriline arengimine).

XIX sajandi alul, nimelt 1816. a. kuulus vene geodeet kindral Tenner, kes kahtlemata eesti rahvusest, alustas Leedus, mis tookord täiesti juba liidetud Venemaa külge, triangulatsiooni- ja topograafiliste töödega mõõdus 1 : 210 000. Ühtlasi võib öelda, et need olid esimesed sellelaadilised tööd Venemaal. Ülesvõtte mõõdus kaarte ei trükitud, kuid nende alusel anti 1836. a. välja vähendatud „Vilno kubermangu topograafiline kaart“ (tolleaegne Vilno kubermang moodustas peaaegu kogu praeguse Leedu) mõõdus 1 : 210 000 ehk 5 versta tolalis. Kogu materjal kasutati ära 1 : 126 000 kaardi koostamiseks, missugust aja jooksul mitu korda rekognostseeritult (uudetult) vene armee kasutas kuni Maailmasõjani. Sellel kaardil oli palju puudusi: 1) võrdlemisi väike mõõt; 2) teede halb liigitus; 3) šraffidega (mäekriipsudega) kujutatud reljeef, mille aluseks on silma järgi hinnatud horisontaalid (samakõrguse jooned). Seepärast XIX sajandi teisel poolel alustati uue ülesvõttega mõõdus 1 : 21 000. Ülesvõtetel kasutati mensulat ja vertikaalringiga kipreeglit; reljeef tähendati horisontaalides lõikepindadega 2 sülla tagant.

Kogu ülesvõtte tugines triangulatsiooni punktidele, milliseid ühel planšetil mahutusega umbes 90 km² oli kuni 7—8.

Need planšetid trükiti ülesvõtte mõõdus ja nendest koostati kaardid 1 : 42 000, 1 : 84 000, samuti parandati nende abil vanad 1 : 126 000 kaardid.

Peastaabi sõja-topograafia osakonna asutamine.

Leedu iseseisvuse esimestel aastatel leedu sõjavägi kasutas saksa päritoluga kaarte, mis valmistatud vene ülesvõtete alusel. Sakslased andsid välja kaardid 1 : 21 000, vähendades nende mõõtu 1 : 25 000. Peale selle nad koostasid kaardi 1 : 100 000, n. n. Läänemere Venemaa kaardi. Neid kaarte kasutas leedu armee võideldes iseseisvuse kaitseks poola katega ja enamlastega.

1918. ja 1919. a. kaardiladu täienes kaartidega, mis saadi juhulikult saksa väeosadelt või osteti Saksamaalt. See seisukord kestis seni, kuni armee staabis asutati sõja-topograafia osakond. Eriorgani loomine ülesvõtete teostamiseks ja kaartide väljaandmiseks osutus möödapääsematuks, kuna 1) kaartide ostmine oli kallid, 2) kaitseväge selliselt sõltus naabrist ja 3) selliselt saadud kaardimaterjal oli vananenud ja keele poolt võõras, kas saksa või venekeelne.

Sõja-topograafia osakond asutati 1. jaanuaril 1924. a., kuid tegelik töö algas alles 1925. aastal. Selle aja jooksul tuli luua kaader, kuna seni kaitseväge koosseisus topograafid puudusid. Alguses kavatseti piirduda vaid topograafiliste töödega, kuid peagi tegelik elu nõudis töö laiendamist ja asumist triangulatsiooniliste ja viimasega seoses olevate gravimeetriliste, astronoomiliste ja loodimistöde teostamisele. See oli tingitud endise vene triangulatsioonivõrgu nõrgast arengust ja ka sellest, et Maailmasõja kestel hävitati palju kohapealseid märke. Pealegi ei läinud korda hankida andmeid endiste triangulatsioonide kohta.

Triangulatsioonitööd alustati 1927. a. augustis, mil ehitati tulevase baasivõrgu jaoks esimene triangulatsiooni torn Šveksna juures Läänemere ranna läheduses.

Tuleb mainida, et pärast Maailmasõda loodud Leedu riigi territooriumi kuulub 52 820 km² endisest Vene riigist ja 2445 km² Preisimaast, mitte arvestades 405 km² Kurši sisemerest. Seega 55 265 km² topograafilisi töid vajavat maaala.

Allpool on lühidalt kirjeldatud need tööd, mida praegu sooritatakse Leedu peastaabi sõja-topograafia osakonnas.

Triangulatsioonitööd.

Leedu esimese klassi triangulatsiooni võrk on projekteeritud ligi 90-st kolmnurkast keskmise küljepikkusega umbes 25 km, kusjuures mõned küljed on lühemad — 15 km ja kaks külge ületavad 50 km. Kogu triangulatsiooni kavatakse rajada viiele

baasile, mille vahemaa teineteisest umbes 150—200 km. Käesoleva ajani on mõõdetud 3 baasi — Šveksna, Skapiškis ja Kaunase juures. Mõõtmisi toimetati Järderin'i baasimõõtmisabinõudega. Šveksna baasi mõõttis Balti Geodeetiline komisjon 8 traadiga, teisi mõõdeti 4 traadiga, mida enne tööd võrreldi soome standart baasiga Helsingi läheduses ja pärast tööd Ševres'is, Prantsusmaal. Tööde vaheaegadel teostati kontrolli Kaunase baasil. Võrdlusmõõtmised Helsingis ja Ševres'is ühtusid täpsuse piirides.

Baaside mõõtmine toimus käsiblokkidel ja alalistel maasse taotud statiivvaiadel, mis tugevuse mõttes olid veel kinnitatud tugevatega kolmest küljest. Lugemist toimetati ristide järgi vaiadesse torgatud mõõtmismärkidelt.

Baaside pikkus ja täpsus on järgmine:

Šveksna	6466,245 m ± 1,10 mm
Skapiškis	6504,546 m ± 1,68 mm
Kaunas	6267,070 m ± 1,98 mm

Nagu sellest nähtub, toimub üleminek aluskülgedele ligi neljakordse suurendusega.

Mainitud kolmest baasivõrgust kaks on rombikujulised ja üks eriline.

Signaaltornid kolmnurga tippudel on puust, vaatluskõrgusega 20—40 m; tornide keskmiseks kõrguseks on umbes 27 m. Signaale 38—42 m kõrgusega on praegu veel vähe. Tornide võrdlemise suur kõrgus on tingitud tasasest maastikust, mis tihti kaetud kõrge ehitusmetsaga või puudest ümbritsetud taludega.

Torne on 3 tüüpi — kuni 23 m — 8 jalal, kuni 30 m — 12 jalal ja üle 30 m — 13 või 17 jalal.

Signaaloosa ületab mõõduosa umbes 10 m võrra. Ühe signaaltorni ehitus 10 töölisega kestab 3—6 nädalat.

Maastiku rekognostseerimist triangulatsioonipunktide valikus üldse ei toimetata ja signaalide kõrgus määratakse vana 1 : 100 000 kaardi järele.

Nurkade mõõtmine toimus kahe Hildebradt'i teodoliidiga, millel 27,5 cm horisontaalne ring. Pikksilmal on 3 okulaari, mis omavad suurenduse 42,62 ja 72 korda. Objektiivava 60 mm, lugemistäpsus 1".

Praktika on näidanud, et 62-kordne suurendus on kõige sobivam. 72-kordset suurendust kasutati vaid baasivõrgu töödel; üldisel triangulatsioonil see suurendus ei ole kasutatav niiske kliima tõttu.

Üks teodoliit oli varustatud kontrollpikksilmaga. Seda kasutati töö alguses, kuid hil-

jem heideti kõrvale, kuna selgus, et ta on tarbetu ja koguni annab väärtagajärgi mõõtmisel. Praegu püütakse saavutada seda, et nurka mõõdetaks võimalikult lühikese aja kestes, milleks lugemine toimub järgmiselt. Sihtimine esimesele suunale: lugemid a) limbil ja b) okulaar-mikromeetril. Teise suuna mõõtmisel: lugemid a) okulaarmikromeetril ja b) limbil. Selliselt ajavahemik okulaarmikromeetri lugemistel on kõige väiksem. Kuna nurkade mõõtmine toimub Schreiberi meetodil (nurkade mõõtmine kõigis kombinatsioonides), siis sellel moodusel peaksid olema kõige paremad tulemused. Seotud kolmnurkadel saadi alljärgnevad sidumatused:

8 kolmnurjal	0" kuni 0"20
16 "	0"20 — 0"50
11 "	0"50 — 1"00
8 "	1"00 — 1"20
neljal kolmnurjal	1"25, 1"34, 1"59 ja 1"75.

Täpsus Ferrero valemi järele on 0"44.

Nurkade vaatlust toimetatakse päeval, pärastlõunal Wauschaff'i süsteemiliste heliotroopidega ja öösel elektrilaternatega. Viimased on harilikud sõjaväes kasutatavad aparaadid, kuid kohandatud geodeetiliste tööde nõuetele. Elliptilise peegli läbimõduks on 13 cm. Voolu saamiseks kasutatakse kuivi elemente. Kliimaliste olude tõttu suurem osa vaatlusi toimetatakse öösi. Tsentreerimisandmed määratakse graafiliselt 2 korda, nimelt enne ja pärast vaatlust. Keskendamise arvutamine viiakse läbi kontrolli mõttes kahel viisil.

Vajab märkimist, et osa Leedu triangulatsioonist kuulub Läänemerd ümbritsevasse kolmnurkade võrku.

Triangulatsiooni arvutustest seni on lõpetatud vaid šveksi baasivõrk. Peakülje täpsuseks on saadud 1 : 280 000.

Astronoomilised ja gravimeetrilised tööd.

Trigonomeetriliste töödega on tihedalt seotud astronoomilised ja gravimeetrilised tööd. Kuna viimased kestavad võrdlemisi lühikest aega, Sõjatopograafia osakond sõlmis kokkuleppe Kaunase ülikooliga ja ostis viimasele vajalikud mõõteriistad. Astronoomiliste tööde ülesandeks on rea Laplace'i punktide määramine.

Tööd sooritatakse firma Askania passaažiriistaga. Andmed viimase kohta: murtud pikksilm läbimõõduga 100 mm, fookuskaugus 1000 mm, suurendus vastavalt 66×, 83× ja 125×, Herrebow-Talcott topelt-vesilood, 90° võrra pööratav okulaarmikromeeter re-

gistreerimiseks, millel 17 niiti, elektrivalgustus. Nagu kirjeldusest nähtub, mõõduriist on välistöödeks pisut raske, kuid see asjaolu peab hästi mõjutama tööde täpsust. Sama firma universaalriistal on luubi läbimõõt 27 cm, murtud pikksilm ja suurendus vastavalt 35×, 52× ja 65×. Välitöödel kõige sagedamini kasutatakse „Lange und Söhne Dresden“ kronomeetrit, vahest ka Ulypse Nardin“ kronomeetrit. Mõlematel kronomeetritel on elektriline sekundi kontakt. Välitöödel kasutatakse Nife akkumulaatoreid.

Firma H. Wetzer'i kronograaf käib raskusvihiga. Tal on kolm kiirust — ühele sekundile vastab — kas 6 mm, 10 mm või 20 mm. Töödel harilikult kasutatakse 10 mm kiirust.

Ajasignaalide vastuvõtuks on kodumaal valmistatud raadioaparaat, mis varustatud tugeva Rifler'i releega.

Seni on vaadeldud 9 punkti. Peale selle on võetud triangulatsiooni võrku ka Kaunase observatooriumi passaažiriista sammas.

Astronoomiliste tööde iseärasustena võiks mainida vaid seda, et asimuuti vaatlemine toimub maapealt.

Astronoomiliste ja gravimeetriliste tööde keskkohaks 1930. a. asutati Kaunases väike astronoomiline observatoorium. Seal alaliselt ülesseatud instrumentidest väärib mainimist väike Carl Zeiss'i refraktor (ülikooli omandus) objektiiviga avausega 110 mm. Viimase ajal pikksilmale on lisatud juurde fotoaparaat objektiiviga 140 mm. Observatooriumi poolkeldrikorral on kaks Clemens Riefler'i pendelkella (peakell ja töökell). Peakella ülesandeks on ainult sünkroniseerimine, kuna kogu kontaktide koormatus lasub töökellal. Sekundi osuteid on kolm: passaažiriista, refraktori ja kronograafi juures. Mõõtmiste tulemusena saadud passaažiriista samba koordinaadid on järgmised: $1t35m29s$, $497\pm 0''005$ idapoolse Greenwich'ist, $\varphi = 54^{\circ}53'43''99\pm 0''05$.

Gravimeetrilisi töid teostatakse 1931. aastast. Töödel kasutatakse 4 invarpendliga Sternecki aparaati, keskmise aja kronomeetrit, Ulypse Nardin ja kodumaal valmistatud raadioaparaati. Ajasignaalid võetakse vastu kuulmise järgi. Üldse "g" on liigitatud 30 punkti. Punktid asetsevad mitteühtlaselt üle kogu territooriumi. Maa lääneosas Läänemere triangulatsiooni ringahelas (Balti geodeetilise Komisjoni juhtimisel) on vaatlusi tehtud iga kolmnurga tipu läheduses, maa ülejäänud osas aga märksa harvemalt. Keskmiselt umbes 1700 km² territooriumi peale tuleb üks punkt. Töö täpsus $\pm 2,5$ mgal.

Loodimisetööd.

Sõjaväe topograafia osakond toimetab täpset loodimist. Loodimisel kasutatakse järgmisi instrumente: „Zeiss'i“ nivelliir tüüpi III ja nivarlindiga varustatud Zeiss'i mõõdulatte. Loodimist toimetatakse maanteel ja raudteed mööda. Reeperid seatakse üles umbes iga 2 kilomeetri tagant ja märgid iga 10 km tagant. Viimasel ajal sõlmpunktidesse paigutatakse maaalused märgid umbes 2 meetri sügavusse. Kus reeperitele ei leidu kiviehitusi või tugevaid sildu, püstitatakse tsemendist tulbad, mille alused maa sees kuni 1,5 meetrit.

Loodimist toimetatakse paarisjaamadena ja iga 6 jaama järgi asetatakse ajutine raudreeper; seega on kontroll iga 600 m järele. Mõõtlatte võrreldakse Genfi joonlauaga, s.o. invarmeetriga, millel jaotused kuni 0,2 mm. Arvutamisel arvestatakse mõõtlati pikkust, temperatuuri ja ortomeetrilist õiendust. Kuigi loodimist on toimetatud juba üle poole territooriumi, seni on seotud vaid üks umbes 200 km polügoon. Selle sidumatuseks oli 2,11 mm. Juhuslik viga ei ületa 0,6 mm ja süstemaatiline 0,15 mm km pealt.

Topograafilised ja kartograafilised tööd.

Praegused tööd on ajutise loomuga, sest käesoleval ajal pole mõtet teha suurejoonelisi topograafilisi töid, kuna 1) endine triangulatsioonivõrk ei ole veel kokkukõlastatud, 2) paljude punktide kohta ei läinud korda saada koordinaate, 3) suur hulk punkte on läinud kaduma. Seepärast instrumentaalsed topograafilised tööd on võimalikud väga piiratud territooriumil ja nimelt Leedu lõunapoolses osas. Nii on sõjaväe topograafia osakonna mure võimalikult kiirelt viia läbi triangulatsiooni tööd. Samuti ootavad triangulatsiooni ka maamõõte tööd.

Praegu topograafiliste tööde iseloom on kahesugune: kohtades, kus tulnud ette palju muudatusi ja kus trigonomeetriliste punktide arv on küllaldane, toimetatakse algupäraseid ülesvõtteid; mujal rekognostseeritakse vana

materjali. Algupäraseid ülesvõtteid toimetatakse mõõdus 1 : 25 000. Reljeef kujutatakse horisontaalidega, mille vahe 10 meetrit ja bihorisontaalidega (5, 2½ ja 1¼ m). Leedu esimestel ülesvõtetel horisontaalid olid iga 4 ja 2 meetri tagant.

Väljajoonestatud planšettidest trükitakse ülesvõttemõõdulised kaardid kolmes värvis: must — kontuurid ja reljeef, roheline — metsad, sinine — lahtised veed (järved, jõed ja kahe joonega joonistatud kanalid).

Rekognostseeritud planšettidel on horisontaalid tõmmatud pruuni värviga. Horisontaalid kujutatakse nagu algupärandil 2 sülla tagant, kuid kõrgused on märgitud meetrites ja ümmardatud täisarvudeks. Jämejoonselt on trükitud 25, 55, 85, 115 m jne. horisontaalid. Planšettide suuruseks on 9'×10'.

Osaliselt algupäraestest ja rekognostseeritud töödest, osaliselt aga endistest vene kaartidest antakse välja kaart mõõdus 1 : 100 000, kusjuures vanadel ülesvõtetel rekognostseeritakse tähtsamad teed. Kaardilehtede suuruseks on 15'×30'. See kaart on neljävärviline: must — kontuurid, pruun — reljeef, sinine — veed ja roheline — metsad. Reljeef on märgitud horisontaalidega iga 10 m tagant, paiguti on ka vahepealseid horisontaale 5 m tagant. Kõigil kaartidel on Gauss-Krügeri süsteemi koordinaatide võrk algteljega 24 meridiaanil Greenwich'ist, mis kaartidel 1 : 25 000 on 1 km-liste ja kaartidel 1 : 100 000 — 5 km-liste ruutudega.

Teistest topograafilistest töödest tuleb mainida veel Leedu mitmevärvilise kaardi väljaandmist mõõdus 1 : 400 000, mis toimub mitmes seerias.

Järjekorraliseks küsimuseks on magnetiliste tööde teostamine, kuid praegu on käsil ainult ettevalmistused. Tähendatud tööde jaoks on muretsetud Askania magneet-teodoliit. Töödega on kavatsatud alata 1936. a.

Magnetilisi töid Läänemeresel 1929. aastal teostati Eesti laeval „Cäcilia'l“. (Tõlki ja märkus: tööd teostati Leedu-Eesti ühise ekspeditsiooni poolt Kv. topo-üdrograafia osakonna geodeedi A. Gerneti juhtimisel.).

1. jalaväerügement üheksateistkümne-aastane.

1. jalaväerügemendi kaitsetegevus Kriüša, Mustajõe, Uusna rajoonis 6., 7., ja 8. detsembril 1919. aastal.

Kolltn. Tomander.

I. Üldolukord Narva rindel 06. 12. 19.

Pinev lahingtegevus meie kaitsepositsioonidel Narva rindel algas uuesti 1919. a. novembri keskpaigas, kui Vene valgete Loodearmee pärast teistkordset tagajärjetut pealetungi Leningradile taandus ja meie väeosad seisid jälle vastamisi punaväega. Taanduva Loodearmee kannul tungisid Narva rindele suured punaväe jõud. Joovastatud võidust laguneva L.-armee üle, alustas punavägi kohe tormilisi rünnakuid meie kaitsepositsioonidele. Punaväe juhatus oli seadnud oma lähemaks eesmärgiks Narva vallutamise. Meie ülesandeks aga oli — Narva ühes selle kaitsepositsioonidega kindlasti käes hoida. Nii arenesid Narva rindel vihased võitlused, mis algasid 16. nov. ja kestsid peagu vahetpidamata Vabadussõja lõpuni. Kogu Vabadussõja raskuspunkt ja tähelepanu kaldus Narva rindele. Võis oletada, et lähemas tulevikus siin otsustatakse Eesti ja N. Vene vaheline sõda. Uue tõuke Narva ründamiseks andsid punaväele Tartu rahuläbirääkimised, mis algasid 2. detsembril. Soodsamate rahutingimuste väljakauplemine õhutas punaväe juhatus veelgi hoogsamalt Narva vallutamisele. Kuna võitlused arenesid Narva ümbruses ja peamiselt Narva pärast, siis täie õigusega meie kaitsetegevust siin nimetatakse Narva kaitseoperatsiooniks, mis olenevalt tegevuse iseloomule ja vastase pealetungi suundadele, jaguneb nelja perioodi.

Operatsiooni esimesel perioodil (16. novembrist kuni 6. detsembrini) suunas vastane oma löögid Jamburg, Narva sihis ja mererannikut mööda, s. o. püüdis Narvat vallutada lähemas suunas pealetungiga rindelt ja samal ajal haarata meie vasakut tiiba. Siin läks vastasel korda 22.—24. nov. suurte pingutustega ja raskeid kaotusi kandes suruda meie väeosad ettenihutatud positsioonidelt Aleksandrovskaja Gorka, Verino, Kalmotka ja Kurovitsa, Priretšje, S. Kuzemkino joonelt teisele kaitsepositsioonile Annenskaja,

Dubrovka, Sala, Koškino, Orlõ, Korostel, Saarküla joonele.

Punaste järgnevad pealetungid selle positsiooni vastu varisesid täielikult kokku ja meie väeosad siin püsisid kindlalt kuni sõja lõpuni. Lõunapool Narvat punased erilist aktiivsust ei avaldanud, kuid siiski järjekindlalt surusid tagasi idapool Narva jõge asuvad L.-armee osad, kes taandusid jõe vasakule kaldale. Vasknarva ja Kriüša vahelises rajoonis 20. novembriks tungisid punased välja Narva jõe paremale kaldale, kus nende katsed üle jõe tungida löödi tagasi 1. jalaväerügemendi osade poolt. Jõe paremal kaldal asuvatest küladest jäid Kriüša, Pustoi Konets, Dolgaja Niiva, U. Žerdjanka ja S. Žerdjanka 1. rüg. ja L.-armee osade kätte. Nimetatud külade rajoonis muutus sõjategevus pärast 20. novembrit järjest intensiivsemaks. Punased püüdsid vallutada neid, et luua endile Narva jõe idakaldal lähtekohta edaspidiseks tegevuseks Auvere suunas.

6. detsembril, s. o. Narva kaitseoperatsiooni teise perioodi alul, asusid meie väeosad Narva rindel positsioonidel järgmiselt: Peipsi järvest Kulgu küläni üldiselt Narva jõe joonel — 1. jal.-rügement; Plüssa jõesuu ja Annenskaja vahelises rajoonis — soomusrongid ja L.-armee osad; Annenskaja, Dubrovka, Sala joonel — 9. jal.-rüg.; Mannovka rajoonis — Balti pataljon; Keikino, Orlõ, Korostel, Saarküla joonel — 4. jal.-rügement.

Jõudnud korduvate katsetega veendumusele, et otselöögid rindelt Narva vallutamiseks on tagajärjetud ja toovad ainult raskeid kaotusi, otsustasid punased kanda oma pealetungi raskuspunkti üle Kriüša, Väskara rajooni, seal meie rindest läbi murda Kriüša, Mustajõe, Auvere, ehk Väskara, Samokrasi suunas ja jõuda välja Narva—Tallinna raudteele ja maanteele (kaugus Kriüšast 15 ja Väskast 10 km). Pealetungi kordamisel oleks nad tunginud Narvale ja selle ees asuvatele meie vägedele seljataha ja nagu

ühel hoobil otsustanud Narva ja seal võitlevate meie väeosade saatuse. Sel otstarbel koondasid nad novembri lõpul ja detsembri algul Kriüša rajooni tugevad jõud. Oma suurejoonelist eesmärki katsusid nad siin teostada kolmel korral: 6.—8. detsembrini — Kriüša, Mustajõe, Auvere suunas; 16. dets. — Väska, Samokrasi suunas ja 18. dets. — Kosari, Mustajõe, Auvere suunas.

II. Olukord 1. jalav. rügemendi rindel 6. detsembril kell 2100.

(Skeem nr. 1.)

Positsioonid.

6. detsembril 1. jalav. rügement asus kaitsele Narva jõe üldjoonel Vasknarvast kuni Kulgu küla kaasa arvatud. Lõigu laius üle 50 km. Positsiooni eelserv läks järgmiselt: Peipsi järvest Kriüšani — Narva jõe vasaku kalda joonel (Permisküla saarel — saare idakaldal); edasi Narva jõe paremal kaldal — Kriüša, Pustoi Konets, Dolgaja Niiva külade idaservadel; Kosari talu kohal — jõe vasaku kalda joonel; U. Žerdjanka idaserval; Väska kohal — jõe vasakul kaldajoonel; S. Žerdjanka idaserval; edasi Väska ja Kulgu vahel — Narva jõe vasaku kalda joonel.

Välikindlustusi oli ainult kohati ja needki väga primitiivsed. Lahtised rühma-kaevikud ja automaatrelvade pesad ühes kolmerealise traattõkkega olid osaliselt Kriüša, U. Žerdjanka ja S. Žerdjanka rajoonis. Külade rajoonis lõunapool Uusna't kohati jao- ja rühmakaevikud. Ühendusekraave ja varjendeid üldse ei olnud. Kindlustamistööd tehti küll intensiivselt, kuid seda takistasid külmunud maa, meeste vähene koosseis, sagedased üksuste ümberpaigutamised ja tööriistade puudus.

Narva jõgi oli novembri lõpuks üleni kinni külmunud. Detsembri algul aga hakkas see minema oma ülemjooksul lahti, nii et 6. dets. oli jõgi Peipsist kuni Omutini jäävaba, välja arvatud Djuk Perevolovka ja Permisküla vaheline osa, kus ülekäik oli võimalik. Omutist allapoole oli jõgi tugeva jääkatte all. Sood ja rabad olid kõvasti külmunud.

Rügemendi kasutada olevad jõud ja nende paigutus.

Üle 50 km laiuse rinde kaitseks rügemendil oli kasutada oma üheksa laskurkompanit (1., 2., 3., 5., 6., 7., 8., 9. ja 10.) keskmiselt à 100 tääki, 1. ja 2. rk kompani;

jalaluurajate- ja ratsakomandod; 16. ja 17. k. patareid ja 6. r. patarei. Kokku seega tääke 990, mõõkasid 27, rk — 24, kk — 30, suurtükisid — raskeid 4 ja kergeid 8 toru.

Osa rügemendi jõude — 11., 12., 3. rk- ja õppekompani olid Sala, Dubrovka rajoonis 9. jalav. rügemendi käsutuses; 4. kompani Narvas diviisi varus. Seega rügemendi orgaanilisest koosseisust puudus kogu tolleaegne pataljon, ehk $\frac{1}{3}$ jõude.

Rügemendi rindel teotsesid veel mõned L-armee osad, umbes 1500 tääki, suurtükiväge — üks k. patarei, üks kahetoruline k. haubitsapatarei, üks segapatarei 3" ja 45" haubitsatest ja üks kahetoruline k. ratsapatarei.

Rügemendi rinde kaitseks seega oli üldse jõude: tääke — 2490, mõõkasid — 27, kuulipildujaid — 54, suurtükiväge — raskeid 6 ja kergeid 18 toru. Kuulipildujate arv oli tegelikult siiski suurem, kuna allüksuste ülemad ei registreerinud kõiki sõjasaagina võetud kuulipildujaid, vaid hoidsid neid endale tagavaraks. Ka L-armee osadel oli neid veel üksikud.

Seesugusena püsis rügemendi lahinguline koosseis muutumata kuni 7. detsembr. kella 1900.

Kõik löögiosad olid esijärgus kinni oma lõikudes. Vaba jõuna, keda võis igal ajal paigast nihutada ja varuks nimetada, olid Mustajõe külas jalaluurajate- ja ratsako-

Skeem nr. 1.

mandod. Seega üle 50 km rinde peale varus 74 tääki ja 27 mõõka.

Rügemendil oli küll diviili luba tarbekorral välja kutsuda ja kasutada Kuremäel asuvat 1. diviisi tagavarapataljoni (350 tääki). Kuid viimane asus niivõrd kaugel, et seda vaevalt saab võtta rügemendi varuna, sest enne selle kohalejõudmist oleks peetud ja otsustatud juba mitu lahingut.

Meeste vähese arvu tõttu oli rügemendil võimatu luua kogu rindel pidevat tulesüsteemi ja rinnet. Jõud koondati gruppidega tähtsamate suundade peale, millede vahel pidasid valvet jala- ja ratsapatrullid. Punastel oli võimalus tulla nende gruppide vahelt takistamatult üle Narva jõe.

Lahinguvõimelt oli rügement tugev nagu varemaltki Vabadussõja kestes. Sõjapidamise ja eriti Narva kaitsmise tarviduses oli kogu sõdurikond kindlalt veendunud. Mõõdunud arvurikastes lahingutes olid üksused tugevasti kokku liitunud. Vastase suhtes oli välja arenenud üleoleku tunne; kartust vastase arvulise ülekaalu pärast ei tuntud; punaste kihutustöö ja meelitused ei nõrgendanud, vaid ümberpöörduvalt — kõvendasid sõdurite lahinguvõimet. Punaste üleskutsude loeti kaevikutes meelelahutuseks kui naljakirjandust. Punaste parlamentööre ei usaldatud. Narva jõge loeti kui piiriks ja selle kaitsmisel oldi visad.

Rügemendi rindele püsima jäänud üksikud L-armee osad seevastu ei tulnud üldse kõne alla kui lahingujõud. Olles pettunud lootuses punaseid võita ja seada jalule Venemaal endine kord, polnud neil enam eesmärki, mille eest võidelda ja ennast ohverdada. Kui palju neid oli veel alal 6. detsembril, selle kohta puuduvad täpsemad andmed, seda ei teadnud keegi, isegi mitte nende juhid. Umbkaudsete andmete järele oli neid Kriüša rajoonis 700—800 meest ja S. Zerdjankas sama palju. Nende arv kahanes kiirelt iga päevaga, peamiselt üleminekuga vastaspoolele. Kosari talude ja Piimanina rajoonis kord läksid üksused terves koosseisus punaste poolele üle. Seepärast enam ei tohtinud usaldada neile iseseisvat kaitselõiku. Kuna siiski asuti ühel teotseval poolel, oli rügement nende vastu korrekt ja kasutas neid oma vähete osade vahel ja otsesel valvel massi suurendamiseks ja tarbekorral hurraa-hüüde kõvendamiseks. Rügül ja patül II kirjalikult korduvalt palusid L-armee osade äraviimist rindelt. Juba see asiolu üks küllalt kriiputatud alla L-armee osade lahinguvõimetust, sest ega ükski juht lahinguväljal ei paluks temalt ära võtta üksust, kellest vähegi kasu.

L-armee suurtükiväe osad teotsesid siiski hästi ja rügemendil oli neist suur abi.

Punaste jõud 1. jalaväerügemendi vastas 6. detsembril. *)

Kavatsetud läbimurde teostamiseks koondasid punased 6. detsembriks 1. jalav. rügem. rinde vastu neli diviisi (2., 10., 11. ja 19.), millede koosseisus oli 33 rügementi ja keskmiselt 630 tääki, mis üldse kokku teeb välja umbes 20 700 tääki, 375 kuulipildujat, suurtükiväge — raskeid 10, kergeid 14 toru. Peale selle üks soomusrong „Tšjernomorski“, millel neli 120" kaugelaskjat suurtükki (milledest pommitati ka Narva linna) ja kaks 3" suurtükki. Kuna sel ajal kogu Narva rindel punastel oli üldse 54 rügementi (mitmesug. iseseisvat väeosa), sellest arvust aga 33 rügementi enamikus olid koondatud ainult Kriüša, Auvere ja Väska, Samokrasi suundadele, siis võib sellest järeldada, kui võrd suuri lootusi panid punased siin kavatsetavale läbimurdele ja milline kohutav rusikas tõusis 1. jalav. rügemendi kohale 6. detsembriks.

Lahinguvõime ja võitlustahte poolest oli vastane meist nõrgem. Suur võiduhuog, mis lõi punaväe L-armee kannul Narva- ja Luuga jõele, oli jäänud tagasihoidlikumaks tagajärjetutes ja kaotusrikastes lahingutes eestlaste vastu. Usk eestlasi võita oli kõikumamas ja selle asemele tekkimas argus eesti väeosade ees.

1. jalav. rügemendi ja punaväe jõudude vahekord oli umbes järgmine: tääkides — 1:8 (L-armee osad kaasa arvatud) ja 1:20 (ilma L-armeeta), kuulipildujates 1:6 ja suurtükkides 1:1 meie kahjuks. Seejuures on arvestusest väljas 1. diviisi tagavarapataljon, kelle kasutamise otsekohese varuna polnud mõeldav, seda enam, et punaväe kõige kaugemad osad asusid rindele poolevõrra lähemal.

III. Lahingukäik 6. ja 7. detsembril.

Tegevus Kriüša, Uusna, Mustajõe rajoonis kuni 7. detsembril, kella 1500. (Skeem nr. 2.)

Läbimurde teostamiseks Kriüša, Mustajõe suunas oli punastel koondatud 10., 11. ja 19. diviisi osad, esijärgus 12 jalaväerügementi ja teises järgus 7 jalaväe- ja kaks ratsarügementi.

Pealetungiks määratud esijärgu jõud jaotasid punased kahte gruppi ja andsid

*) Andmed võetud Vabadussõja arhiivist „Kokkuvõtte vastase jõududest ja tegevusest“.

löögi peajõududega Kriuša, Mustajõe suunas ja haarava grupiga Korolevski saar, Uusna, Mustajõe suunas. Mõlemate gruppide löögid pidid ühtuma Mustajõel.

Punaste pealetungiga haaratud suunda kaitsesid 1. rügemendi osad järgmiselt: Uusna, Rasbegai talu joonel 3. kompani, kelle I ja III rühm ohvitseri juhatusel asusid Uusnas ja II, IV rühmad — Rasbegai talu rajoonis; Kriušas — 10. komp.; Pustoi Konets ja Dolgaja Niivas — L-armee osad. Jalaluurajate- ja ratsakomando varus — Mustajõel. Samas ka rügli komandopunkt.

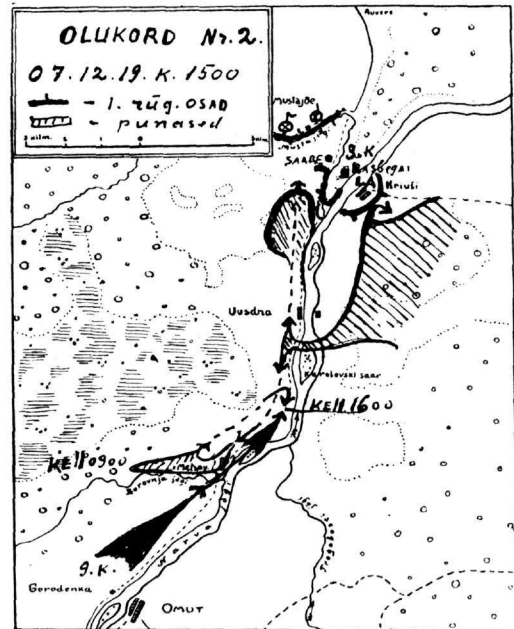
Uusna ja Gorodenka vaheline rajoon oli täiesti kaitseta, seda ainult valvati ratsapiiluritega, kes liikusid jõe vasakut kallast mööda.

Pealelöögi suunas avasid punased 6. dets. kell 2100 kõva suurtükitule Kriuša, Pustoi Konetsi ja Dolgaja Niiva külade ees asuvatele meie kaevikutele ja traattõketele. Tulistamine vältas kella 0100; lasti välja üle 1000 mürsu. Kell 0100 kanti suurtükituli üle meie patareidele ja punased tihedates ahelikudes alustasid nimetatud külade rünnakut. Jõudes meie traattõketeni, mis suurtükitulest jäänud terveks, hakkasid punased neid löikama kääridega. Rünnak löödi meie poolt tagasi. Hoolimata suurtest kaotustest kordasid punased rünnakut kord ühe, kord teise küla peale eraldi, peamiselt aga Kriušale. Löödi aga juba enne traattõketeni jõudmist tagasi. Pärast tagajärjetuid rünnakuid avati Kriušale uuesti kõva suurtükituli. Vastastikune tulevahetus kestis hommikuni 7. dets. Öö jooksul tõmbusid punased tagasi Kriušast idas oleva metsa servale, viies ühes suurema osa haavatuid ja langenuid.

Samal ajal (kell 2100), kui peajõudude suunas algas suurtükiväetule ettevalmistus, tungis haarav grupp — 91., 92. ja 93. rügement Korolevski saare kohal takistamata üle Narva jõe. Jõudnud üle jõe jätkasid punased liikumist jõe vasakul kaldal Uusna, Mustajõe suunas, saates tiivakaitseosad Gorodenka suunas.

1. rügemendi 3. kompani Uusnas asuv ohvitser, kuuldes Kriuša pool laskmist, ei teadnud sellele pöörata algul erilist tähelepanu, kuna seal peeti tulevahetust iga öösi. Kui aga tulistamine kõvenes, kuulas ta telefoniteel järele ja sai teada, et punaste kalalätungi veel pole märgata. See oli kella 2200 paiku. Kahtlus olukorra suhtes tekkis siiski, kuna Gorodenka, Uusna vahel valvet pidavad ratsapiilurid, kes pidid ilmuma

juba tund aega tagasi, ikkagi veel polnud kohal. Soovides läbi rääkida kompül 9. Gorodenkas, selgus, et telefon ei tööta. Ka kompül. 3 ja rügstaabiga oli ühendus katkenud. Seepeale saatis ta olukorra selgitamiseks Gorodenka suunas välja luurpatrulli.

Skeem nr. 2.

Oli sula ilm, udune ja kottpime öö. Luurpatrulli ees liikusid piilurid, möödudes Korolevski saarest, ümbritseti äkki teeäärest väljakaranud punaste poolt, ilma et oleksid suutnud hoiatada patrulli südamikku. Patrulli südamik vangistati samuti kui piiluridki ilma ühtki pauku laskmata. Koos vangistatud patrulliga liikusid punased Uusna poole.

Uusnas olevad meie rühmad ei asunud alaliselt kaevikuis võitlusvalmis, vaid kaevikute lähedal majades. Väljas olid ainult vaatlejad. Vaatleja, kuuldes liginevat jutukõminat, oli algul arvamisest, et tuleb luurpatrull. Kui aga selgus, et on tegemist punastega, häiris ta rühmad, kes jooksid välja kaevikuisse. Selgus, et nad on juba kolmest küljest sisse piiratud punastega: osa lähenes jõe vasakut kallast mööda lõunast, suured jõud Uusna seljatanguses metsas liikusid edasi Mustajõe suunas, jõe vastaspoolisel kaldal elav punaste liikumine. Meie rühmi juhtiv ohvitser leidis olukorra olevat väga ohtliku ja et rühmade püsimine Uusnas edasi tähendaks

nende hävimist. Seepärast otsustas ta sealt taanduda Rasbegai talu juures olevale positsioonile. Andiski rühmadele käsu taandumiseks, määrates koondumiskohaks silla Lupaku kraavil. Oma tegevusest saatis ettekande kompül 3.

3. kompani Uusna rühmad jõudsid Rasbegaisse 7. dets. kella 0300—0400 vahel ja asusid seal positsioonile II rühmast paremale. Punased ei tulnud kohe järele, vaid ilmusid Rasbegai ette umbes tund hiljem. Pimeduse tõttu polnud võimalik selgitada punaste täpset paigutust ja liikumise suundi. Seetõttu polnud võimalik võtta ette aktiivset vastutegevust. Jäädi äraootavale seisukohale kuni päevavalge saabumiseni. Punaste liikumise tõkestamiseks Auvere suunas ja Kriušale seljataha, käskis rügül 3. kompanil püsida endistel seisukohtadel. Jalaluurajate-, ratsa- ja komendandi komandod ning voori- ja staabimehi paigutati Mustajõe küla kaitseks Mustajõe vasakule kaldale Uuetee ja Jalaka talude vahel. Säärasena püsis rügemendi osade paigutus Mustajõe, Rasbegai rajoonis kuni sama päeva kella 1500.

Hommikul selgus, et üle Narva jõe tulnud punased edasitungi ei arenda, vaid asuvad metsas läänepool Rasbegai talu ja on pannud välja vahipostid oma asukoha ümber.

Hommikul jõudis 3. kompani juurde tagasi Uusnast öösel välja saadetud patrull. Punased lasknud selle vabaks üteldes, et nemad eestlastega ei tahagi sõidida, vaid kavatsevad tungida kallale L-armeele Kriušas. Patrull lõi ka kindlad andmed, et üle Narva jõe on tulnud kolm punaste rügementi.

Olukord seega oli tõsine. Selle likvideerimiseks käesoleval momendil polnud rügemendil mingisuguseid võimalusi. 3. kompani, jalaluurajate- ja ratsakomando olid liiga nõrk jõud selleks, et päeval anda vastulööki. Puudus võimalus ka ootamatuse kasutamiseks. Mujalt kuskilt polnud jõudusid võtta. Otsustati käesolevas olukorras pidada vastu õhtuni, et siis mõningate ümberpaigutamistega luua löögijõud ja pimedat tulekul minna vastulöögile. Diviisi kaudu nõuti tagasi ka 9. rügemendi käsutuses olevad rügemendi osad.

Hommikul kell 0800 tuli 3. kompani juurde üks punaväelane, esinedes parlamentöörina tegi ta punaste diviisiülema nimel ettepaneku, et eestlased laseksid punased vabalt minna Kriušale seljatagan kallale, kus nad tahtvat hävitada L-ar-

meed, lisades juurde, et jaatava vastuse korral nemad eestlasi ei puutu. Kompül 3. oli kutsutud rügemendistaapi. Tema asetäitja pidas punaväelase ettepaneku peetmise katseks ja pikema rääkimiseta laskis panna ta Rasbegai talu lauta kinni, kuna ei raatsinud oma sõdurit saatjana positsioonilt ära saata. Sündmusest ta ei teatanud kellelegi. Kella 1100 paiku tuli teine punaväelane sama ettepanekuga ja nõudis teateid eelmise sõduri saatuse ja läbirääkimise tulemuste üle. Kompüli asetäitja talitas sellega samuti kui eelmisega ja ka seekord ei teatanud kellelegi.

Kell 1200 oli punaste juures märgata elavamat tegevust. Rasbegaist saadeti ette vaatlema kaks piilurit, mida teevad punased.

Kell 1300 teatati telefoniga rügstaabist, et Rasbegaisse sõidavad kohe välja diviisiülema abi, rügül ühes adjutantiga ja patüül III. Taliteele, mida kaudu sõideti, olid punased paigutanud vahiposti. Oli karta ülemuse langemist punaste kätte. 3. kompanil läks korda vahiposti sealt vaikselt kõrvaldada mõni minut enne ülemuse läbisõitu.

Tutvunenud kohapeal olukorraga, tegi divülabi järgmised korraldused: videviku tulekul (kell 1500) võtta positsioonilt ära 3. ja 10. kompani ja koondada need Saare ja Preedi talude rajooni, kuhu tuleb ka jalaluurajate komando; nimetatud jõududega kell 1800 anda punastele löök ja paisata nad tagasi üle Narva jõe; 3. kompanist II rühm jääb Rasbegaisse edasi, temale anda toetuseks 70 loode-armeelast; 10. kompani positsioonid Kriušas võtta üle L-armee osadel.

Kui divülabi ja rügül jõudsid tagasi Mustajõe, olid neid seal ees ootamas punaste II brigaadi komissar ja 93. rüg. ülem. Need olevat tulnud rügstaapi läbirääkimisele sama eesmärgiga, mis nende kaks sõdurit Rasbegais. Vastase kõrgete juhtide tulekuga 1. jalav. rügemendi staapi oli lugu järgmine: asjatult oodates kahe sõduri-parlamentööri tagasitulekut, olid punased eestlaste peale juba väga kurjad. Kui kaks meie piilurit, saadetud Rasbegaist vaatlema punaste tegevust, ettevaatamatult läksid punastele liiga lähedale, võeti nad viimaste poolt vangid. Pärides teateid oma parlamentööride üle ja kuuldes, et neid peetakse kinni ilma mingisugust vastust andmata, lubasid punased meie piilurid üles puua. Nöör toodudki juba kohale ja poomisega paistnud tõsi taga olevat. Surmahirmus teatanud piilurite vanem, et tema

on ka parlamentöör. Kui temalt küsitud, mis ülesandega saadeti teda punaste juurde, vastanud mees, et teda saadetud pärima, mida punaste parlamentöörid soovivad, nemad rääkivat küll palju, kuid eestlaste ülemus ei saavat selgust, milles asi õieti seisab ja et eestlased paluvad saata läbi-rääkimisele mõnda targemat meest. Meie piiluri (kes eraelus olnud näitleja-koomik) juttu võtsid punased lõena ja saatsidki kaks targemat, kes koos meie piiluritega tulid 1. rügem. staapi. Siin teatas neile divülabi, et neid ei saa pidada parlamentöörideks, kuna nad varem alustasid pealetungi ja tulid üle Narva jõe. Seepeale vihastus komissar ja tahtis minna tagasi. Kui teda selles takistati, hakkas ta ähvardama, et punaseid on palju, nad lõövad eestlased pihuks-puruks. Läbiotsimisel leiti komissari taskust nende divüli käsk, milles divül avaldab rahulolematust haarava grupi liig aeglase tegevuse pärast ja käsib: „esli ne udastsja obmanutj estontsev,“ siis alata kell 1800 pealetungi.

Komissarilt leitud käsikirja andmete põhjal teeb meie divülabi muudatuse vastukallaletungi ajas, määrates selle alguse kella 1800 asemel kell 1700, s. o. tund varem, kui pidi algama punaste kallaletung.

Punaste parlamentöörid saadeti diviisi staapi. Läbirääkimisi selle üle, kas pidada neid parlamentöörideks või mitte, peeti divistaabi ja kavülstaabi vahel mitu päeva. Lõpuks tunnistati nad sõjavangideks.

Tegevus Uusna, Gorodenka vahel kuni 7. dets. kella 2100.

(Skeem nr. 2.)

Jõudnud 6. dets. kell 2100 üle Narva jõe, liikusid punaste tiiva kaitseosad jõe vasakut kallast mööda Gorodenka poole. Lõikasid läbi Uusna—Gorodenka vahelise telefonikaabli, mis põhjustaski telefoniühenduse katkemise. Poruni jõe rajoonis pörkasid kokku meie ratsapiiluritega, kes liikusid Uusna suunas. Eelpiilur sattus punaste kätte vang, teine, kes sõitis tagapool, kihutas teelt kõrvale rappa, kuhu hobune vajus sisse; mees ise pääses minema ja jooksis jalgsi Gorodenkasse sündmusest teatama kompül 9. Viimane omakorda kell 2300 informeeris sündmusest patül II, kes tegi järgmised korraldused: käskis 9. kompanil teostada luuret Uusna suunas ja jälgida punaste tegevust; saatis ühe rühma 7. kompanist Agusalusse pataljoni vasaku tiiva kaitseks; nõudis diviisi tagavarapataljonist välja ühe kompani, kes pidi ära

vahetama 7. komp. rühma Agusalust ja panema välja valvepostid Dobrina kraavi suunale. Mis sündis Mustajõe rajoonis, seda patül II ei teadnud kuni 7. dets. õhtuni. Telefoni otseühendus Mustajõega oli katkenud, üle Kuremäe aga miskipärast ei saanud ühendust. Ta teotse täiesti oma äranägemisel ja algatusel.

7. dets. kell 0400 teatab kompül 9., et punased on peatunud Porunijõe joonel, kus asuvad kaitse. Seepeale käsib patül 9. kompanil + pool 7. ja pool 5. kompanit kompül 9. juhatusel 7. dets. koidikul minna vastukallaletungile ja puhastada Narva jõe vasak kallas punastest kuni Uusnani. Kuna II pataljoni lõigus Narva jõgi suuremas ulatuses on jäävaba, siis ei tee see erili raskusi võtta osa jõude positsioonilt ja saata vastulööbile.

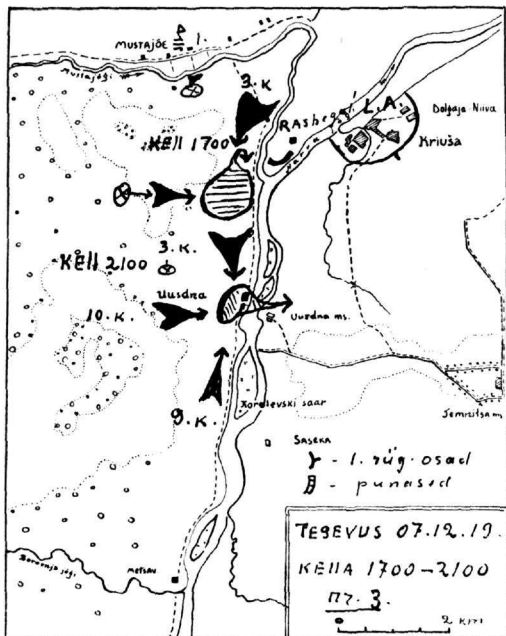
Kompül 9. algab kallaletungi kell 0900. Saadab osa jõudusid metsamööda punaste paremale tiivale ja suuremad jõud jõe kalda suunas. Võtab kaks meest vang, lõöb punased taanduma ja puhastab Narva jõe kalda paari km ulatuses. Siin on punased korraldanud uue kaitse ja avaldavad visa vastupanu. Neil on parajasti teoksil suurtükiväe toomine üle Narva jõe Korolevski saare kohal. Jää kõvendamiseks on ehitatud jõeale palkidest kate. Oma vasaku tiiva kaitseks on kompül 9. pannud liikuma metsa mööda ühe kk jao. Kuna orienteerumine metsas raske, siis ronib jaoülem kpr. Kenne puu otsa, et veidi ringi vaadata. Ta näeb, et punased veavad suurtükke üle jõe. Aega viitmata liigub ta jaoga metsaservale välja ja avab kuulipildujast tule suurtükkidele. Jõel tekib paanika, hobused pööratakse ringi. Seejuures libiseb üks suurtükk palkidest kattel ja vajub ühes meeskonnaga ja hobustega jää alla.

Kell 1600 algab 9. komp. uut kallaletungi põhja suunas, mis hiljem Mustajõe suunast tuleva meie kallaletungiga kujuneb ühiseks mõjuvaks löögiks.

Tegevus Mustajõe, Uusna rajoonis 7. dets. kella 1500—2100.

(Skeem nr. 3.)

Vastulöögi alguseks oli määratud kell 1700. Löögist pidi võtma osa ka 10. kompani. Viimane aga ei suutnud niipea anda üle oma positsioonid L-armee osadele ja ei jõudnud õigeaks ajaks kohale. Kuna löögiandmisega polnud aega viivitada, siis määrati selleks ainult 3. kompani ilma II rühmata ja jalaluurajate komando. Rün-

Skeem nr. 3.

nak teostati punastele ootamata, ilma suurtükituleta. 3. kompani ründas Mustajõe ja Narva jõe kalda suunas, jalaluurajate komando metsa mööda, haarates punaste vasakut tiiba. Pimeduse kattel läheneti punastele mõnekümne meetri kaugusele ja rünnati siis korraka. Punastele, kes ootasi tagasi oma komissari ja rüügüli, tuli meie löök täiesti ootamata. Metsas tulede juures soojendades paljud ei jõudnud püüsi haarata, vaid põgenesid suures paanikas. Meie kätte langes 26 vangi ja sõjasaagiks 4 kuulipildujat, üks hobune reega ja 100 püssi. Kaotusi meil ei olnud. Punased kaotasid langenutena 7 meest, kellele hulgas üks kompaniülem.

Selle löögiga ei likvideerunud veel punaste sissemurre. Punased põgenesid küll, kuid varusid oli neil külluses ja need organiseerisid Uusnas uue vastupanu. Meil tuli anda veel teine löök.

Teisest löögist võtsid osa peale eelmiste veel 10. kompani, 3. kompani II rühm ja 70 loodearmeelast, kes vahepeal jõudsid järele. Üldjuhiks oli patül III. Teise löögi lähtealuseks oli kraavi joon, mis 0,75 km Uusnast põhjapool. Jõe kallast mööda suunati jalaluurajad, nendest paremal 3. kompani, 10. komp. + loodearmeelased saadeti metsa mööda punastele seljataha. Kui viimane jõudis välja kokkulepitud kohale ja avas punastele tule, siis mindi korraka

rünnakule. Selleks ajaks jõudis ka 9. kompani lõuna poolt kuni Korolevski saareni. Seega olid punased haaratud kolmest küljest. Lühikese tulevahetuse järele põgenesid nad Narva jõe paremale kaldale, kandes suuri kaotusi. Meil 3. kompanis 1 mees haavatud. Meie kätte langes 60 vangi, 3 kuulipildujat ja 6 hobust regedega ja 150 püssi. Lahing lõppes umbes kell 2100.

Õõseks jäid 3. kompani ja jalaluurajad Uusnasse. 9. komp. läks Gorodenkasse tagasi, 10. kompani — Rasbegaisse.

Punaste tagasilöömisega vaikis ka suurtükituli, mis Kriüša, Mustajõe rajoonis päev läbi mõlemal poolel oli väga intensiivne.

Õhtul kell 1900 jõudsid Narvast Mustajõe rügemendi 4. ja 11. kompanid.

IV. Lahingutegevus 8. detsembril.

Punaste uus kallaletung Uusnale.

8. detsembril jätkavad punased läbi-murde katsed eelmise päeva idee kohaselt ainult selle vahega, et algavad tegevust Uusna rajoonis hommikul ja Kriüša suunas õhtul. Juba hommikul vara algab Uusna, Kriüša ja U. Žerdjanka rajoonis punaste elav luuretegevus ja vastastikune tulevahetus suurtükkidest.

Kell 0900 vahetab 4. kompani Uusnast 3. komp. ja jalaluurajad. Viimased asuvad Mustajõe varru.

Kell 1000 suunasid punased Uusna peale eriti kõva suurtükitule. Samal ajal tungisid nad tugevate jõududega Korolevski saare kohal jõe vasakule kaldale ja võtsid oma alla Uusna kõrtsi rajooni. 4. kompanile saadetakse abiks 10. komp. ja jalaluurajad. 9. kompani tuleb Gorodenkast. Vastulöök organiseeritakse eelmise päeva idee kohaselt. Punased on kolmest küljest sisse piiratud meie üksuste poolt. Punased omalt poolt piirasid üle jõe tulnud osad oma suurtükitulega, nii et meil oli võimatu minna vastulöögile. Kell 1530 jäi suurtükituli vaiksemaks ja siis algas ka meie vastulöök. Seekord olid punased väga visad lahkuma. Alles kell 2030 läks korda paisata neid tagasi üle jõe. Sõjasaagina võtsid meie kompanid 66 vangi, 8 kuulipildujat, 6 hobust regedega ja 50 püssi.

Punased vallutavad Kriüša.

8. detsembri õhtul võtsid punased ette uue kallaletungi Kriüša, Pustoi Konets ja Dolgaja Niiva küladele. Kell 2200 avasid nad nimetatud küladele lühikese, kuid kõva

suurtükitlelöögi. Selle vaikides tulid nad rohkete kuulipildujate toetusel tihedates ahelikkudes rünnakule. Seekord neid külasid kaitseid ainult L-armee osad, kelle järgi seekord polnud 1. rügemendi valvet. Lühikese tulevahetuse järele viskasid nad relvad käest ja alistusid. Suurem osa läks punaste poole üle, osa jooksis korratult meiepoolele Narva jõe kaldale. Pärast Kriüša küla vallutamist püüdsid punased loodearmeelaste kannul üle jõe tulla. Õnneks jõuti õigel ajal Kriüša vastaspoolele kaldale asetada rügemendi üksused, kes löid tagasi punaste jõest ületuleku katsed.

V. Kokkuvõte.

Punased võtsid pealetungi Kriüša, Auvere suunas ette väga tähtsa ja kaugeleulatava eesmärgiga ja panid sellele väga suuri lootusi. Pealetung oli kavatsatud suurejooneliselt ja selleks koondatud ka erakorraliselt suured jõud. Lõpptulemuseks aga ei tulnud sellest midagi välja, see lõppes, võiks ütelda, punaste lüüasaami-

sega, peamiselt moraalselt. Ainult Narva jõe väljajõudmine oli liiga väike saavutus võrreldes ettevõtte ulatusega.

Peamiste puudustena punaste tegevuses paistavad silma: saamatus; puudus hoos, näiteks haaraval grupil, selle asemel et minna kiirelt edasi Mustajõe peale, jäadi metsa seisma ja hakati aega raiskama delegatsioonide saatmisega; puudus oskus õitseks tegevuseks ja tegevuseks metsas; olles koondanud väga suured jõud, pandi otsustaval kohal ja ajal mängu võrdlemisi väga väikesed jõud; ei kasutatud olukorda ega osatud viia läbi kavatsatud ülesannet.

Meie juures seevastu kõik nimetatud elemendid esinesid positiivselt. Meie tegevuses peab eriti alla kriipsutama alluvate juhtide olukorrahindamise-, otsustus- ja algatusvõimet. Eriti domineerivalt aga kerkitab esile lahingujõudude moraalne väärtus. Kogu see operatsioon tõendas, et arvult väikesele, kuid moraalselt tugevale väeosale ei ole kardetav arvult suur, kuid moraalselt nõrk vastane, kui varustus ja relvastus seejuures on enamvähem ühtlane.

1. jalaväerügemendi I pataljoniga Rõuge alt Marienburgi.

(Osavõtja isiklikke mälestusi ja muljeid.)

25. mai 1919. a. Sume, vaikne kevadõhtu laotub Rõuge ümbruskonna küngastel, põldudel, aasadel ja järvekestel. Õhk täis kevadist värskust ja magusaid lõhnu. Puudpõõsad pakatavad rohelises, toomingad juba täies õieehtes. Juba hämardubki. Ööbikud üksteise võidu laksutavad laulu Rõuge järvede ääres puhmastikus, nagu oleks ka neil täita oma osa sõjas — vist rahustada pinguli närve, silitada ja paitada karestunud meeli.

Kahjuks aga 2. roodu meestel täna pole palju aega nautida ööbikute laulu. Öösi seisab ees huvitav lahingretk salaja läbi Säna — Kõrgepalu metsade punaste positsiooni vasaku lahtise tiiva seljataha, ülesandega punaseid siin ootamatult rünnata Kingsepa ja Palu talude rajoonis ja selle järele rullida kokku nende seisukohad Viitina mõisa suunas. Teised roodud pidid algama pealetungi rindelt, igaüks oma lõigus. Nii olid rooduülemad ja patareiuülem eelmisel päeval leppinud kokku pataljoni

staabis Väike-Ruuga külas ja oma osa täitmisele selles kokkuleppes asubki nüüd 2. rood.

Kuid vaatleme enne pisut pataljoni tegevust eelmistel päevadel. Pataljon on pärast temale võidukaid lahinguid Ruhja vabastamisel saabunud Võru kaudu Rõuge rajooni ja ööl vastu 21. maid vahetab siin ära Rõugest mõni kilomeeter lõunapool eesliinil asuva 8. jalaväepolgu ning asub tema asemele positsioonidele. Eesliinil asuvad, alates paremalt, 4., 1. ja 3. rood Hiire, Suure-Ruuga, Augli talude joonel, kuna 2. rood asub varuna Rõuge kirikumõisa rajoonis. Naabriks paremal — läti 1. Volmari polk Mustoja taga, Mõniste, Kõrgepalu rajoonis. Pataljoni parema tiiva ja ta naabri vahel — umbes 10 km lai tühem, mida valvavad vaid nõrgad ratsaosad (2. ratsapolgust) Säna mõisa rajoonis. Naabriks vasakul Taani rood (180 meest) kapten Borgelini juhtimisel, kes siia asub 23. mail. Pataljoni tegevust toetab kapten Roska kergepatarei (1.

srt.-polgu 5. ptr., hiljem väljapatarei nr. 17*) ja kaks rasket (6") suurtükki (2. srt.-polgu 1. patarei**), kes mõlemad asuvad positsioonidel Rõuge—Võru maantee ääres Rõuge kirikumõisa taga (vaata skeem nr. 1). Roodudes on keskmiselt üle 100 mehe, pataljonis kokku 440 tääki ja 16 automaatreelva. Meeste meeleolu on kõigiti väga hea. Oldi ju nädalat paar tagasi Ruhja all löödud ägedaid lahinguid, mis lõppesid meie täieliku võiduga ja punaste Säde jõe taha löömisega, siis nädalapäevad Võrus puhatud, saunas käidud ja õppusi peetud. Löögivaim on täiesti ergas ja sellest siis ka tulebki see nähe, et ei taheta healmeelil istuma jääda positsioonidel, vaid „lüüa peale“. Pealegi ei olda sugugi rahul 8. polgult üle võetud positsioonidega. Need asuvad enamikus kusagil madalal, niiskel metsaserval või võsastikus, eemal elamutest, ja sõduritel tuleb olla ööd kui päevad lageda taeva all. Puuduvad ka täiesti kaevikud — kui mitte lugeda kaevikuteks umbes ½ jala sügavusi üksikuid augukesi. Seevastu aga punaste seisukohad on valitud kaitseks kõigiti soodsatel Viitina ms. ümbruskonna kõrgendikel, nad on hästi kindlustatud — tehtud korralikud kaevikud, kaetud kuulipildujapesad ja paiguti tõmmatud traataeda positsioonide ette. Siit on ka hea vaatlus alla meie seisukohtadele ja võimetus segada tulega meie liikumist, mida punased ka alati kasutasid. Eriti mures oma halbade seisukohtade pärast Hiire ja Saarlase taludest kirdepool metsa serval on paremal tiival asuva 4. roodu ülem leitnant Jaan Kurviits (praegune Ratsarügemendi ülem). Ta tahab ei muud kui aga kohe „lüüa peale“ üle Saarlase veski Vana-Viitina (Vana-Kose) suunas. Ka vasakul tiival asuva 3. roodu ülem lipnik Johannes Grand (praegu tööstur Pärnus; muide hüüti teda omakeskel „Vana Grand“ või „Karvane Grand“, sest et tal olid väga karvane rind ja käed) ei ole rahul oma seisukohtadega Augli, Pabarissa talude rajoonis — punased aina „plõksutavat“ tema mehi ja päeval oleval võimatu liikuda eesliinil. Muide tegi talle muret ka suure hulga oma kuulipildujate ärapaigutamine, mis olid kõik punastelt saagina võetud. Ka tema tahaks anda ühe „nõksu“ Gatti, Jugu, Muduri suunas; kardab vaid kas taanlased, temast vasemal, tulevad kaasa, sest nad polevat veel saanud „lahinguristimist“ ja nende marmelaadi tagavarad seljakottides olevat veel kaunis rasked.

*) Vaata Väljapatarei nr. 17 päevik.

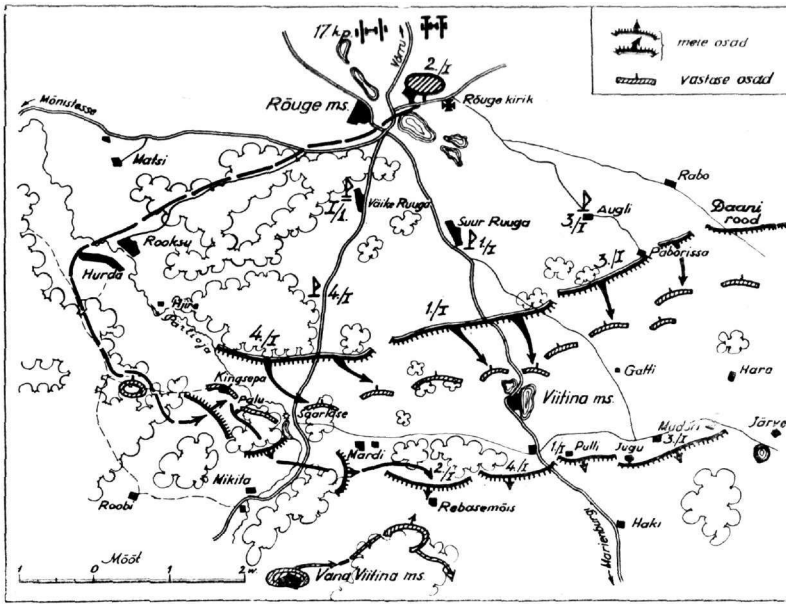
**) Vaata V. Mutt, „Võru alt Jakobstadi“ lehekülj 35.

1. roodu ülem leitnant Aleksander Bachstein (praegu farmer Austraalias; muide suur „soomusemeister“, eriti veiste ja hobuste peale Ruhja all), kes oma meestega asub kahelpool Rõuge—Viitina maanteed, Suure-Ruuga küla ees, oleks küll ka sõpradega Viitina suunas kaasa löönud, kuid teda panevad mõllemä punaste head ja tugevad kindlustused Viitina kõrgendikel. 2. rood (mille ülemaks nende ridade kirjutaja) Rõuge kirikumõisas oleks ju omadega muidu rahul, kuid teda häirivad järjekindlalt igapäev punaste patareid, kes arvavad vist Rõuge kiriku tornis või kirikumõisas asuvat meie suurtükiväe vaatluspunkte ja tahavad neid hävitada. Mõnikord on sellest pommitamisest meile kasugi — kui mõni mürsk satub kiriku alla järve, siis korjatakse veepinnalt uimaseid kalu pangede viisi. Pataljoniülem kapten Oskar Pajusson (praegune 7. jalaväerügemendi ülem) on oma staabi Väike-Ruugas mugavalt sisse seadnud; aga eriti meelepärane on olukord pataljoni adjutandile leitnant Aleksander Luikile (praegu 1. jalaväerügemendi majandusülem), kelle suhted kohalikkude peretartedega olid äkitselt võtnud väga sooja suuna ja ega siis sõjamees säärast olukorda või jätta kasutamata. Kuid ülekaalu jäävad seekord siiski eesliini roodude nõuded ja otsustatakse oma olukorda parandada pealetungiga, et vallutada vähemalt punaste head seisukohad Viitina kõrgendikel ja nad endale kindlustada, kuigi neid kaitsesid, nagu nüüd selgunud, kolme kütipolgu (91., 92. ja 93. kütipolgud 11. diviisist*) osad.

Pealetungi kava, mis pataljoni staabis 25. mail ühiselt koostatakse, on lihtne ja selge:

2. rood, kelle mehed eelmistel päevadel toimetanud luuret pataljoni lahtisel paremal tiival, oli selgitanud ühtlasi ka punaste lahtise vasaku tiiva ja lähised selle haaramiseks; kasutades nüüd lühikest ööd, 2. rood peab hiilima vastase lahtise tiiva taha; kallaletungi algus on 26. mail kell 0200, pärast raskepatarei kümnnendat pauku Kingsepa ja Palu talude pihta, mil 2. rood ründab nende talude rajoonis asuvaid punaseid seljatagant ja selle õnnestumisel jätkab rünnakut piki punaste rinnet Viitina ms. suunas; samal ajal teised roodud avavad tule vastasele oma ees ja 2. roodu edasi jõudes lähevad üle kallaletungile igaüks otse omaette. Mis edasi sünnib, seda pidi näitama olukord.

*) Vaata V. Mutt, „Võru alt Jakobstadi“ lehekülj 49.

Skeem nr. 1.

Kella 2200 paiku 25. mai õhtul 2. rood on jõudnud lõpule oma ettevalmistustega ja koondub nüüd Rõuge kirikumõisa all maanteele. Eesliinil kõikjal saladuslik, kahtlane vaikus — ei ühtki pauku. Soe kevadõhtu meenutab nii mõnefegi noorete mehele laupäevaõhtuseid „tädirannaskäike“ kodukülas ja sel teomal heidetakse nüüd üksteise arvel lõbusat nalja. Kuid keegi vist ei oska aimatagi, et säärases luulelises olukorras alustatud lahingretk kujuneb suureks sõjakäiguks, mis kümnekond päeva hiljem lõpeb Düüna kallastel Kreutzburgi, Jakobstadi rajoonis, vabastades Lõuna-Eesti ja puhastades Põhja-Läti punaste vägivallast.

Vaikselt ja tõsiselt nagu kunagi suurele sõjakäigule minnes sammub nüüd 2. rood välja Rõugest, et Rooksu ja Hurda külade kaudu ja läbi Mõniste—Rõuge vaheliste metsade hiilida ööpimeduses ümber punaste tiiva tema seljatagusesse. Teejuhina on rooduüleva juures 4. rühma vanem v.a.o. Aleksander Nigol, kes eelmistel päevadel oma meestega luuranud lähiseid, mis viivad punaste lahtise tiiva taha. Liikuda tuleb ligemale kümnekond km ringteid ja -radasid, et jõuda kella 0200 kindlaksmääratud lähtekohta Kingsepa ja Palu talude taha metsaservale.

On ju tegevuskava rajatud peaaegu tervikuna ootamatuse elemendi ärakasutamisele ja seepärast tuleb liikuda täiesti vaikselt ja mürata kõrvalisi radasid, kasutades lühi-

kese kevadöö paaritunnilist pimedat aega. Juba on rood möödunud Rooksu ja Hurda küladest ja sukeldunud Pärlioja läänekalda metsadesse. Kiisal metsateerajal liigutakse paarikaupa ja kolonn seetõttu venib võrdlemisi pikaks. Eelmiste päevade luureandmeil siin kuski metsateerajal pidi olema punaste lahtise tiiva kaitseks välja pandud mingi valveosa. Ja juba ongi rooduülem, kes nelja-viie käskjalaga liigub mõnisada sammu roodu ees, märganud mõnekümne sammu kaugusel punaste kahemehelise valveposti istumas metsa all teeraja ääres ja sellest parkümmend sammu tagapool metsa all tulelõket, mille juures arva-

tavasti veelgi on punaseid. Kuidas seda võimalikult vaikselt või hoopis pauguta likvideerida — see on nüüd esimene ülesanne. Siin tuleb aga „Tema Majesteet Juhus“ ise ja punaste valveosade lohakus meile appi. Ka vasakpool teerada liikuvad roodu piilurid on märganud tulelõket metsa all ja püüavad nüüd hiilida selle ja siit umbes üks km eemal asetseva punaste positsiooni vahele, et takistada punaste valveõkke taandumist oma osade juurde. Vahepeal on punaste kahemeheline valvepost nagu unest virgudes märganud mõnemehelise rooduüleva gruppi, kes temale põõsaste varjul juba üsna juurde hiilinud. Suures ärevuses viskavad mõlemad punaste tunnimehed käsigranaadid meie suunas, mis aga õnneks kumbki ei lõhke, kuna neil kaitseriivid ärevuses olid unustatud eest tõmbamata. Visanud granaadid, punased ise üksteise järele pistavad punuma. Nähes aga meie piilureid jooksmas tulelõkke suunas, pöörduvad punaste tunnimehed vastupidises suunas metsa ja kaovad sinna. Oma tunnimeeste jooksu ja meie lähenevaid piilureid nähes hüppavad nüüd ka tulelõkke juurest üles paar-kolm punast ja, ilma et suudaksid omi püssegi haarata, liduvad oma tunnimeeste järele metsa, eemaldudes oma positsioonil asuvatest osadest, kelle julgeoleku tagamiseks nad olid välja saadetud. Meie piilurid ajavad neid taga, kuid võidujooksus tahapool on punased nähtavasti väledamad ja kaovad eest. Juba kau-

gelt eemalt kostavad veel paar püssipauku, kuid need ei häiri enam kedagi. Ootamata õnnelikult ja kärata on likvideeritud punaste lahtise tiiva nõrk valveosa, kes oleks võinud tunduvalt raskendada meie haaramise teostamist, eriti aga ootamatuse saavutamist.

Punaste valvetõke likvideeritud, rood jätkab liikumist ja kella 0145 paiku jõuab punaste eesliini taha metsaservale. Siin rood asub ahelikku umbes $\frac{1}{2}$ km pikkusel rindel ja, põõsaste vahel küürutades ning roomates veel natuke edasi nihkunud, jääb ootama pealetungi algamiseks kokkulepitud signaali. Kevadine koidukuma oma esimesi kiiri välja saates juba valgustab eelolevat maastikku, võimaldades orienteerumist ja vaatlust. Paarisaja meetri kaugusel üle põlluriba asuvad meie ees Kingsepa ja Palu talud umbes $\frac{1}{2}$ km kaugusel üksteisest. Nende taga punaste kaevikud. Talude vahelt, üle hommikuse kastelinikuga kaetud Pärli-
oja oru, paistavad eemal metsaserval meie 4. roodu seisukohad. Siit on ka hästi näha, kuidas punased parajasti jätkavad oma kaevikute kaevamist. Talu aias puude vahel on meie mehed märganud isegi punaste vahiposti. Nii hea meelega tahaks nii mõnegi kuuli punastele tervituseks saata, kuid kuni raskepatari künnenda pauguni peab valitsema absoluutne vaikus. Veel puudub kümnekond minutit kella 0200. Kõik on rünnakuks valmis. Oodates minutilise venivad kuidagi nagu pikaks. Kerge ärevus pakitseb rinnus, et punased meid enneaegselt märgala võivad ja oodatud efekt jääb saavutamata. Ümberringi kostab unestvirgunud lindude hommikust siristamist. Muidugi kõik vaikne. Siis, korraga, täpselt kell 0200 haugahtab kurjakuulutavalt kuski kaugel Rõuge väljadel raskesuurtükk ja mõne sekundi jämeda ulgumise järele prahvatab masse esimene 6" mürsk Kingsepa talu taga, paisates vastu taevast kõrge mullasamba ja pannes värisema õhu. Instinktiivselt võpatuvad mehed ahelikus, surudes end mürsu lõhkemise eel vastu maad. Südamed löövad kiiremal põksuma. Ehmunud laululinnud vaikivad arusaamatuses. Siis teine lõhke-
mine Palu talu rajoonis. Kolmas. Neljas. Juba valmistub meie ahelik üleshüppamiseks. Unest virgunud punased ehmunud jooksevad välja majadest relvade juurde kaevikutesse ja varsti täriseb meie ees nende kuulipilduja, tulistades kuhugi, ei tea keda, vist oma ees asuvaid meie 4. roodu seisukohti. Ka sealt kuuldub nüüd vastulaskmist. Meie aga hüppevalmis maas lamades loeme hooliga raskesuurtüki mürskude lõhkemisi.

Seitse... Kaheksa... Juba kostab kuulipildujate tädinat ja kuulide vingumist kogu rindelt, kuhu sekka suurtükid oma popsutamisega nagu passi löövad. Vaikne ja luuleline kevadöö on muutunud korraga nagu keevaks pudrupajaks. Lindude laul on vaikunud täiesti, kuid teda asendab nüüd kuulide vingumine õhus. Üheksa... Kümme... Siis tõuseb meie ahelik vaikselt ja kiirsammul, püssid laskevalmis, liigub välja põllule. Varsti on ka üksikud punased meid oma seljataga märganud. Tassitakse kuulipildujat Palu talu õuele. Kuid enne kui see suudab alustada tulistamist, kostab meie aheliku üksmeelne „hurraa“ ja mõne sekundi pärast tormatakse juba sisse vastase asukohtadesse. Vastuhakkamist pole peaaegu mingit, nii ootamata tuli löök. Hulk vange, relvi, laskemoona. Kuid pole aega nende sorteerimiseks. Rauda tuleb taguda kuumalt. Koondutakse uuesti gruppide ja rünnaku suunda 90° all paremale muutes rood jätkab vastase positsioonide rullimist piki ta rinnet Saarlase vesiveskisse, Mardi talude, Viitina kõrgendikkude suunas. Kuid hoop seljatagant ja edasitungimine tiivalt on nii mõjuvad, et vastaselt tõsist vastupanu me siin enam ei kohta — lühikese tulevahetuse järele punased meid ees kõikjal asuvad põgenema ja roodul on tegemist üksikult põgenevate salkade tagajamisega. Olles läbistanud Saarlase veski ümbruses asuvad metsatukad, satume rindelt pealetungiva enda 4. roodu tule alla, kes meid peab taanduvateks punasteks. See tiivalt antud oma tuli sunnib osalt väheks peatuma ja viskuma pikali. Siis aga ronib üks meie mehi Mardi talu katusele ja seal valget lippu lehvitades annab sellega märku. Varsti taipab ka meie 4. rood seda ja katkestab tulistamise meie suunas. Vahepeal meie rood on valgunud laiali ja kaotanud kindla lahingukorra. Gruppide ja üksikult jätkatakse jahti põgenevatele punaste gruppidele, kes, rohkem küll enda päästmiseks, paiguti hakkavad ka vastu. Kella 0600 paiku on rood jõudnud Rebase-
mõisa talu rajooni, olles liikunud umbes 4 km piki vastase seisukohti ja ta lähemat seljatagust. Siit kavatsetakse tungida välja maanteele Viitina mõisast lõunapool, et ära lõigata Viitina ms. rajoonis võitlevate punaste taandumisteed. Kuid vahepeal on märgatud mingi punaste üksuse lähenemist nende sügavamast seljatagusest — Vana-Viitina (Vana-Kose) rajoonist roodu parema tiiva suunas. Varsti näeme eemalt, kuidas umbes ühe roodu suurune punaste kolonn mõnede ratsanikkude saatel Vana-

Viitinaast valgub idapoole metsa. Mõne aja pärast ilmuvad sama metsa põhjaservalt nähtavale mõned ratsanikud ja suunduvad Rebasemõisa talu poole. Siin lavastub 2. roodu silmade all õnnetu ja kurb vahejuhtum, mis kustutab ühe meie vabra isamaakaitsja eluküünla. Nimelt oli 4. rühma reamees Johannes Karu jäänud teistest maha Rebasemõisa tallu oma jänu kustutama värske piimaga. Nähes paari punaste ratsanikku talule lähenemas laseb ta need talule lähedale sõita ja kõmmutab siis paari pauguga ühe nendest sadulast maha, kuna teised metsa tagasi kihutavad. Langenud punaratsaniku hobust põllule püüdma minnes saab aga Karu punaste kuulist kergesti haavata ja kartes haavatuna vangilangeda punaste kätte, kes metsa serval uuesti nähtavale ilmuvad, teeb ise lõpu oma elule.

Vahepeal on ka punaste jalaväeosad jõudnud Rebasemõisa talust lõunapool oleva metsa põhjaservale, kuid lühikese tulevahetuse järele nad valguvad tagasi metsa. 2. rood on nüüd tervikuna koondunud Mardi ja Viitina ms. vahelise metsa rajooni ja asub ahelikus selle metsa lõunaserva kün-gastel noore männiku all. Roodu seljatangant ja Viitina ms. rajoonist kostab äge laskmine. Siin tungivad peale meie 4. ja 1. rood. Üksikuid punaseid ja nende gruppe ilmub meie seljatagusesse metsa. Võtame nüüd rinde iga nelja ilmakaare poole ja jääme esialgu ootele, püüdes luua sidet teiste roodudega ja selgitada olukorda nende tegevuses.

Ühel ajal 2. roodu rünnakuga hommikul kell 0200 alustasid kallaletungi ka teised I pataljoni roodud. Nende pealetung ei arenenud algul kuigi edukalt, kuna vastane, kes jõududelt ja relvadelt oli suures ülekaalus ning pealegi asus looduslikult parematel ning hästi kindlustatud positsioonidel, pani visalt vastu. Eriti vihaseks kujunesid võitlused Viitina ms. ümbruse kõrgendikkude pärast. Siin tungis rindelt peale meie 1. rood. Siia peamiselt koondus ka kapten Roska kuue suurtüki tabav tuli, tuli, mida väga osavalt juhtis kapten Roska isiklikult vaatluspunktist 1. roodu piirkonnas. Oli juhtumeid, kus ühe-kahe mürsuga paisati vastu taevast punaste rk pesad kogu meeskonnaga. Tänu sellele osavalt juhitud suurtükile mõjule ja 2. roodu edasitungile piki vastase rinnet ja tema seljatagust, murduski vastase vastupanu. Pärast umbes neljatunnist ägedat võitlust vallutati Viitina kõrgendikud 4. ja 1. roodu ühisel tegevusel, kusjuures 4. rood tungis Viitina rajooni läänepoolt ja 1. rood otse rindelt. Edasi roodud jätkasid pealetungi

Marienburgi maantee suunas lõunasse. Pataljoni vasakul tiival asuv 3. rood oli hommikul suhtunud pealetungimisele tagasihoidlikult, sest temast vasemal kaitsel asuv Taani rood lubas pealetungi toetada vaid osaliselt, kuna ta allus vahetult diviisile ja ei olnud sealt saanud käsku pealetungiks. Kuid 1. roodu edasijõudmisega ka 3. rood võttis ikka rohkem ja rohkem pealetungi hoogu, suunates oma löögi Muduri talude rajooni.

Olles sisse murdnud punaste seisukohtadesse, kõik eesliinil asuvad meie roodud jätkavad pealetungi, kusjuures 4. ja 3. rood nihkuvad lähemale 1. roodule, s. o. Viitina—Marienburgi maantee suunale. Kella 0700 paiku olid punaste jõud kogu pataljoni rindel juba täiesti desorganiseeritud ja taandusid ning kella 0900 paiku pataljon oli jõudnud välja Mikita, Rebasemõisa, Pulli, Jugu, Muduri ja Järve talude joonele. Siin peatub pealetung. Seega oligi täidetud esialgne ülesanne, mis pataljoniülema poolt üles seatud — vastase jõud pataljoni rindel taanduma löödud ja vallutatud Viitina ümbruskonna kõrgendikkude rajoon. Ja kuna pataljoni naabritel ei olnud veel käsku pealetungiks, ei tunginud ka pataljon eraldi kaugemale edasi. Pataljoni löök oli õnnestunud täielikult, kuigi punased avaldasid ootamatult visa vastupanu. Meie kaotused seejuures olid minimaalsed: üks langenu ja mõned haavatud. Vastane jättis aga lahinguväljale suure arvu surnuid ja haavatuid ning peale selle mõnikümmend vangil, kümmekond kuulipildujat, hulga püsse ja muud lahinguväerustust langes meile saagina.

Võttes kokku 26. mai pealetungi tegevust võime siin märkida järgmisi iseäral-susi:

1. Pealetungi alustas pataljon omal algatusel, niiöelda omavoliliselt ja ilma et sellest oleks teatanudki kõrgemale juhile. Pataljoniülem kapten Pajusson nõupidamisel enne pealetungi tähendas muide, et säärase omavoli eest võib veel sattuda sõjakoh-tu alla, kui ta ei peaks õnnestuma.

2. Pealetungi alustamist põhjustasid järgmised asjaolud:

- pataljoni halvad kaitseseisukohad lagedal, madalal ja eemal elamutest vastase heade seisukohtade ees;
- pataljoni löögimeeleolu pärast hästi õnnestunud Ruhja vabastamise operatsiooni ja nädalast puhkust Võrus;
- vastase lahtise tiiva leidmine Kingsepa ja Palu talude metsases rajoonis, mis nagu iseendast meelitas tema haaramisele.

3. Edu peamisteks põhjusteks võiks lugeda:

- juhtide ja meeskonna head võitlustahet ja värskust;
- ootamatuse täielikku ära kasutamist lahtiselt tiivalt vastasele seljataha hiilimisega ja löögi suunamisega tiivalt ühes vastase rinde kokkurullimisega;
- suurtükiväe täpset ja tõhusat toetust.

Viktor Mutt oma teoses „Võru alt Jakobstadi“ lhk. 37 märgib 26. mai tegevuse kohta: „Meie kõvendatud luurajate salkade tegevuse järelduel, iseäranis 1. jalaväepolgu I pataljoni poolt sai vaenlane kohati tagasi visatud ja jättis meie kätte 10 kuulipildujat ning muud sõjasaaki.“ Et I pataljoni, mis oma koosseisult ei olnud palju vähem kui mõnigi 2. diviisi koosseisu kuuluv polk, lahinguid 26. mail nimetatakse luursalga tegevusesks, see tuleb kirjutada küll vist kas arusaamatuse või sihilikkuse arvele.

27. mail kell 0900 pataljon jätkas pealetungi Vana-Laitsna, Opekalni suunas (Pihkva—Riia kivitee ääres). 1. jalaväepolgu päevaraamatus I pataljoni tegevuse kohta 27. mail loeme muuseas järgmist: „Et ootamata äkiline pealetungimine oli õnnestunud, anti ka teiste Võru grupi väesadele käsk 27. mai hommikul pealetungimist alustada, et vaenlast üle Eesti lõunapiiri välja visata.“

Et Võru grupi*) pealetungi algamise signaaliks oleks olnud ainuüksi I pataljoni edu 26. mail, see väide ei tahaks ka pidada paika. Kahtlemata oli siin ka teisi tegureid, nagu Ülemjuhataja direktiiv Marienburgi vallutamiseks lähemal päevil, Pihkva vallutamine Kuperjanovi partisanide poolt 25. mai õhtul jne.

I pataljoni ülesandeks 27. mail oli välja jõuda Riia-Pihkva kiviteele ja vallutada Vana-Laitsna, Opekalni kõrgendikkude rajoon.

Mustjärv (Muse järv) ja teda ümbritsev soine ning metsane rajoon jaotab siin pataljoni pealetungi riba kaheks eraldatud ribaks ja raskendab sidepidamist rinnetpidi.

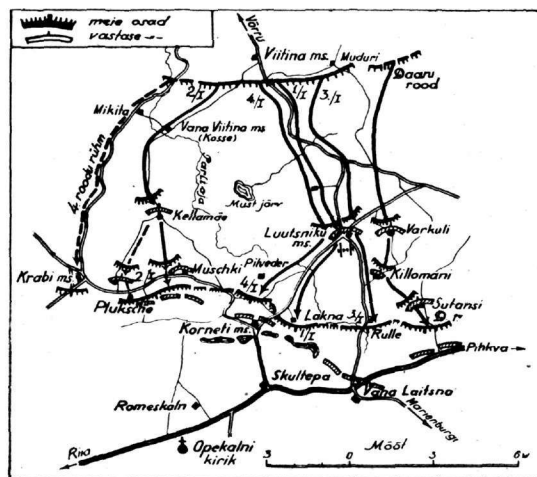
Pataljoni pealöök suunatakse ida poolt Mustjärve soist rajooni, Võru-Marienburgi maantee üldsuunas. Siin tungivad peale

*) Võru gruppi kuulusid peale 1. jal. polgu I pataljoni veel: 2. jal. polk, 8. jal. polk, 1. läti Volmari polk. 1. ja 2. ratsapolk, Sakala partisanide pataljon, Peipsi rannakaitse pataljoni Taani rood, II div. tag. ptl. õppekomando, kaks kitsarööplist soomusrongi, ja viis suurtükiväepatarei.

esijoones, alates paremalt, 4., 1. ja 3. rood toetatult kapten Roska patareil tulega. (Vt. skeem nr. 2). 3. roodust vasemal ja temaga ühekõrgusel, tungib peale Taani rood, Varkuli, Killomani, Sutansi üldsuunas. Pataljoni paremal tiival, eraldi, läänepool Mustjärve soid liigub 2. rood Vana-Viitina, Kellamäe, Pluksche, Opekalni suunas ja parema tiiva kaitseosana liigub üks rühm 4. roodust Rõuge—Krabi ms. maantee suunas.

Eelmisel päeval pataljoni poolt taanduma löödud vastane on öö jooksul oma jõude uuesti koondanud ja isegi uusi ratsaosi lääne poolt juurde tõmmanud. Paiguti on kohalikkude elanikkude tööle rakendamiseks tehtud isegi kaevikuid. Vastase vastupanu sel päeval tundub üldiselt küll nõrgema kui eelmisel päeval, kuid siiski katsub ta veel küünistuda maasse tähsamate punktide rajoonis ja tõkestada ning aeglustada meie pealetungi. Suuremad kokkupõrked vastasega arenesid sel päeval Varkuli, Luutsniku joonel Taani ja meie 3. roodul, Sutansi rajoonis taanlastel, Pilvederi (Pilkase) juures 4. roodul, Kellamäe ja Pluksche ning Muschki rajoonides 2. roodul. Taandudes punased vägivaldselt viisid endaga kaasa kõik, mis kohapealt viia andis, ja lõhkusid või põletasid sillad teedel. Väljapatarei nr. 17 päevikus 26. mai kohta leiame muuseas järgmise kirjelduse: „Hommikul algas pealetung Luutsneku (resp. Luutsniku. O. J.) mõisa poole. Patariil tuli õige kiiresti positsioone vahetada, kusjuures rühmad üksteist vahetades paari versta kaupa edasi sõitsid. Vaenlase vastupanek sai lõplikult murtud mõisa ees kaevikutes,

1/1. jalaväepolgu tegevus 27. 05. 19.

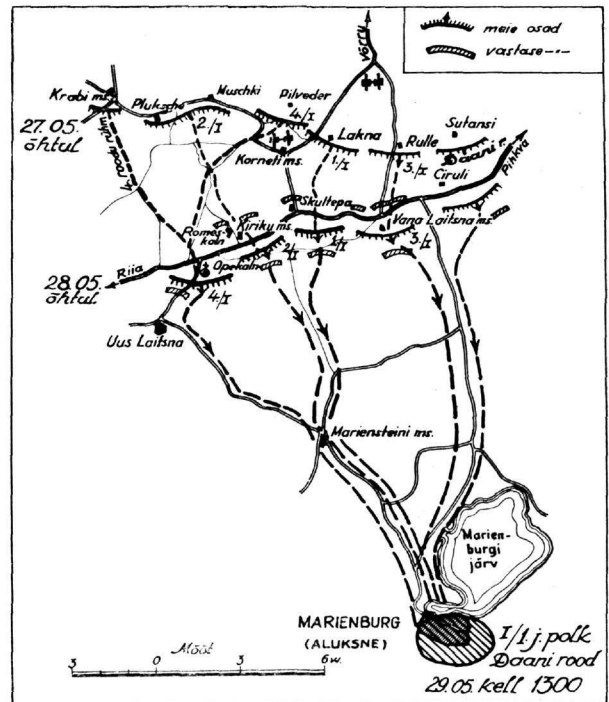
Skeem nr. 2.

kus paari valla rahvas sunniteel kokku aetud, ööpäeva jooksul toredad kaevikud valmis teinud. Lutsneku mõis langes meie kätte, põgenejat vaenlast saatis meie trehvav suurtükitali. Viitina peale, olid punased kõik sillad ära lõhkunud ja põletanud, aga see pidas meid vähe. Mõisast leidisime eest üle 100 inimese, nende hulgas vanad raugad ja väetid lapsed, keda enamlasted endi ees karja ja varaga olid ajanud. Vangidele sai nende loomad kätte antud ja koju saadetud. Õige tore pilt oli kui terved perekonnad, kasuka- ja riidevornad vankrite peal, karjasid põldude kaudu ajades, koju poole sõitsid. Karja hulgas oli ka sigu ja lambaid, nii et kogu just kui üht Aasia rahva kolimist näitas.“

Veel hilja õhtul oli kokkupõrkeid vastasega, kes viimase ni püüdis hoida oma käes Opekalni, Laitsna kõrgendikkude rajooni põhja lāngusid. Hilja õhtul pataljon jõuab välja Krabi ms., Pluksche, Muschki (2. rood), Pilvederi (4. rood), Lakna (1. rood), Rulle (3. rood) joonele, kuhu ööseks peatuma jäädi, olles kontaktis ja tulevahetuses vastase järelosadega veel hilja öösi. Päeva jooksul on lahinguid lüües jõutud edasi keskmiselt umbes 10 km, kuid Riia-Pihkva kiviteeni ei jõuta välja, nagu see algul oli kavatsatud. Pataljoni vasak tiib jääb kiviteest umbes 2 km põhja poole, kuna parem tiib temast km 6 põhja pool osutub.

28. mail jätkab pataljon pealetungi Riia-Pihkva kivitee vallutamiseks, kusjuures pataljoni parem tiib algab pealetungi mõne tunni võrra varem vasakust, et kivitee rajooni jõuda üheaegselt. (Vaata skeem nr. 3). Ka suunatakse 4. rood pataljoni keskkohast paremale tiivale, kus seni liikus üks tema rühm. Kokkupõrked vastasega sel päeval arenevad peamiselt kivitee ümbruses, kus vastane taandudes oli uuesti maasse kütinistunud. Umbes kella 1100 ajal tunniajalise lahingu järele 3. rood vallutab Vana-Laitsna mõisa, seda haarates ida poolt. Siin saadakse kümme konda vangi, hulk püsse ning padruneid, mis punased taandudes maha jätnud. Natuke hiljem 3. roodu kätte langevad vangi ka punaste kaks virgatsit, kes teatega pidid minema 11. diviisi staapi. Teatest selgub, punaste väeosad (91., 92., 93. kütipolgud ja mingi ratsaõsa) on taandumisel paisatud segi ja kaotanud sideme omavahel ning juhtidega. Ka Romeskalni, Opekalni kirikumõisa ja Skultepa juures on vähemaid kokkupõrkeid vastasega. Kuigi vastane 28. mail ei avalda enam visa vastupanu, vaid taandub sageli

I/1. jalaväepolgu tegevus 28 ja 29. 05. 19.

Skeem nr. 3.

½-tunnilise tulevahetuse järele, ometi viivitab ja aeglustab ta meie pealetungi, sest ta tagasihüpped on 2—3-km-lised, ja Opekalni ümbruskonna kungasmaastikku võrdlemisi osaval kasutamisel tema poolt meil ei lähe korda täielikult hävitada vastase osi. Opekalni kirikumõisa rajoonis olid punased levitanud ja maha jätnud mitmesugust kihutuskirjandust ja lendlehti ning suurel hulgal ka ajakirja „Klassivõitlus“. Leidus ka ähvarduskirju, milles meile keelati minna üle Riia-Pihkva kivitee ja tagasi tulles lubati meile veriselt kätte maksta.

28. mail, pärast lõunat on pataljon kõigi roodudega umbes 10-km laiusel rindel jõudnud välja kivitee joonele ja vallutanud Opekalni kiriku, Skultepa, Vana-Laitsna rajooni. Kuna kolm päeva kestnud pealetung on mehi tugevasti väsitanud, siis otsustab pataljoniüleml sel õhtupoolikul mees- tel lasta veidi hinge tagasi tõmmata, kuigi kohapeale väljasõitnud II diviisi staabi ülem kapten V. Mull nõuab pealetungi viivitamata jätkamist ja Marienburgi vallutamist. Pataljoniüleml otsustab pealetungi jätkata järgmisel päeval õige varakult. Kuni õhtuni püsib ka vastane meie ees, kuid pimeduse saabudes kaob kontakt temaga.

29. mail kell 0300 jätkab pataljon liikumist Marienburgi suunas. Vastane on öö

jooksul meie eest täiesti kadunud. Teel Marienburgi, kohtame vaid üksikuid vähe- maid eksinud vastase salku, kes peaaegu vastupanuta valguvad laiali metsadesse. Varsti saame kohalikelt elanikelt teateid, et meie väeosad olevat juba vallutanud Ma- rienburgi. Hiljem selgubki, et 1. ratsapolk juba keskööl, vastu 29. maid, oli vallutanud Marienburgi. Lisame sammu, ja kel- la 1200—1300 vahel, 29. mail kõik I patal- joni roodud ning Taani rood, jõuavad Ma-

rienburki, kust leiame eest juba meie vah- vaid husareid. Kella 1300 paiku jõuab siia ka meie vahva ja truu liitlane ja kaasvõit- leja — väljapatari nr. 17. Hiljem jõuab siia 1. läti Volmari polk ja meie 2. ratsa- polgu osi.

Seega lõpeb esimene osa sõjakäigust Düüna kallastele. Vastane on Eesti lõuna- piiridest täielikult välja löödud ning eema- le tõrjutud, lätlased on aidatud oma kodu- linna, Marienburgi. O. J.

Asjaajamise lihtsustamisest kompanis.

Kompani koosseisus normaalselt puu- dub kirjutaja. Kompanis vajalise kantselei töö ametlikult peavad tegema kompani- ülem, veltveebel, varaallohvitser ja alloh- vitser, kellele pandud relvuri kohused. Mis- suguseks kompanis see kantselei töö ja selleks tarvitava paberi hulk tegelikult aja jooksul on kujunenud, sellest väike näide ühe eriväeliigi kompanis peetavaist raama- tuist, kaustikuist ja kaustadest.

Rivialal peetakse: 1) käskuderaama- tut, 2) üleajateenijate kiidu- ja karistuse- raamatut, 3) ajateenijate kiidu- ja karis- tuseraamatut, 4) kaebusteraamatut, 5) külalisteraamatut, 6) haigeteraamatut, 7) arstliku ülevaatuse raamatut, 8) välja- lubatute raamatut, 9) rühma toimkonna lehti 3 tk., 10) üleajateenijate allohvitse- ride toimkonna leht, 11) rühma nimestikke 3 tk., 12) kandraamatut, 13) kompani korrapidamise üleandmise ja vastuvõtmise kaustikut, 14) sissetulnud telefonogrammi- de kaustikut, 15) väljaläinud telefonogram- mide kaustikut, 16) käsukirjade kausta, 17) õppekavade kausta, 18) päevaste aru- annete kausta, 19) juhtnõõride ja korral- duste kausta, 20) jooksva kirj vahetuse üld- kausta, 21) salajase kirj vahetuse üld- kausta.

Majanduslikul alal peetakse: 1) vara- raamatut, 2) nimelist varustuseraamatut, 3) varustuse nõudmiseraamatut, 4) rühma- de inventari nimestikke 3 tk., 5) rühmade üldise varanduse raamatuid 3 tk., 6) rüh- made varustuse nimestikke 3 tk., 7) tööde nõudmise kaustikut, 8) materjalide välja- andmise kaustikut, 9) juhtnõõride ja kor- ralduste kausta, 10) sissetulekut tõenda- vate dokumentide kausta, 11) väljaminekut tõendavate dokumentide kausta, 12) vara- aida seisutabeleid 12 tk.

Tehnilisel alal peetakse: 1) vararaama- tuid 2 tk., 2) materjali raamatut, 3) vara arvestuse abiraamatuid 2 tk., 4) varustuse nõudmise raamatut, 5) materjalide välja- andmise kaustikut, 6) juhtnõõride ja kor- ralduste kausta, 7) sissetulekut tõendavate dokumentide kausta, 8) väljaminekut tõen- davate dokumentide kausta, 9) jõuvankrite ja jalgrataste teenistuselehti 35 tk., 10) varaaida seisutabeleid 25 tk.

Relvistuse alal peetakse: 1) vararaa- matut, 2) relvanumbrite raamatut, 3) las- kemoona päevaraamatut, 4) varustuse nõudmiseraamatut, 5) relva- ja gaasikait- sevarustuse töö nõudmise raamatut, 6) las- kekaustikuid 10 tk., 7) lahinglaske kausti- kut, 8) relvakaarte 100 tk.,*) 9) kollek- tiivrelvade ja optiliste sihtimiseabinõude teenistuselehti 18 tk.,*) 10) gaasitorbikute teenistuselehti 100 tk.,*) 11) relvade, rel- va- ja gaasikaitsevarustuse väljaandmise kaustikut, 12) juhtnõõride ja korralduste kausta, 13) sissetulekut tõendavate doku- mentide kausta, 14) väljaminekut tõenda- vate dokumentide kausta, 15) relvaaida seisutabeleid 12 tk.

Kokku 374 raamatut, kaustikut, kausta, teenistuslehte jne.

Peale selle — päevased aruanded, õp- pekavad, murdunud relvaosade rikkikirjel- dused, majanduslikul ja tehnilisel alal tar- vitatud materjalide aruanded, tarvitatud põlev- ja määrdeainete aruanded, relvade puhastuseks tarvitatud määrdeainete aru- anded, tarvitatud laskemoona aruanded, jooksev kirj vahetus jne.

Kui kompani vajab asjaajamiseks nii suurearvuliselt raamatuid ja kauste, siis

*) Arvud on ligikaudu keskmised, kuna mõ- nedes allüksustes võivad need kuni 100% suu- remad olla, tingituna allüksuse koosseisust.

kerkib tahtmatult küsimus, palju peetakse neid väeosa staabis. Võib tähendada, et see arv on tõesti aukartustäratavalt suur. (Näiteks tehnilisel alal vara arvestamiseks üksi peetakse 15 raamatut, mis kokku sisaldavad üle kolmetuhande sissekande).

Et selles paberiuputuses end vee peal hoida, vaja suurt meisterlikkust. Isiklikust osavusest siin üksi ei aita, tuleb rakendada tööhe terve kaader. Ja nii me näeme, et kompani kantsleis on 3-4 lauda ning iga

gustkartvaid tehinguid katma vormalsete peensustega.

Asudes kompanis peetavate raamatute vajaduse üksikasjalisele selgitamisele näeme, et võiks paberi, aja ja energia säästmiseks, ilma et tegelik elu sellest eriti kannataks, nii mitmedki praegu peetavad raamatud ära jätta.

Rivialal võiks ära jätta:

Majanduslikul alal võiks ära jätta:

1. Rühmade inventari nimestikud. (Selleks muuta S. M. § 414).

2. Rühmade üldise varanduse raamatud. (Selleks muuta S. M. § 409). Kompani varanduse ja inventari kahekordne ametlik arvestamine (kompani ja rühmade vararaamatus) on üleliigne. Rühmadele väljaantud varandust võib kontrollida kompani veltveebel ja varaallohvitser kompani vararaamatute järele.

3. Rühmade varustuse nimestikud. (Selleks muuta S. M. § 409). Kompani riidevarustuse arvestamine on neljakordne — kompani vararaamatus, lao seisutabelis, nimelises varustuseraamatus ja meeskonnale teadmiseks välja pandud nimestikkudes. Arvan, et sõdurite riidevarustuse kahekordsest arvestamisest — vararaamatus ja nimelises varustuseraamatus — on küllalt. Kui sõduritele väljaantud riidevarustus nimelisse varustuseraamatusse on sisse kantud, siis pole vaja seda enam teiskordselt rühma nimestikku kanda. Varustuse kontrollimisel võib kasutada nimelist varustuseraamatut. Tadmiseks väljapandud nimestikke sõdurid ei kasuta.

4. Varaaida seisutabelid. (Selleks muuta S. M. § 431). Varaaida seisutabelite pidamine on aeganõudev ja lõpmata tülikas toiming, kasu aga nendest on väga vähe. Praktika on näidanud, et kompanide varaaidad enne laotabelite sisseseadmist polnud sugugi halvemas seisukorras kui praegu.

Tehnilisel alal võiks ära jätta:

1. Jalgrataste teenistuselehed. (Selleks muuta V. M. S. § 487). Kui jõuvankrite, kui hinnalt suurema väärtusega esemete, teenistuselehtede pidamist võiks lugeda õigustatuks, siis jalgrattad kui hinnalt väiksema väärtusega liiklemisvahendid, võiks olla ilma teenistuselehtedeta. (Näiteks — nahkkuub on hinnalt jalgrattaga umbkaudselt võrdne, kuid siin saab läbi ilma teenistuseleheteta).

2. Varaaida seisutabelid. (Selleks muuta S. M. § 431). Ärajätmist võib põhjendada analoogiliselt majandusliku ala laotabelite ärajätmise põhjusega.

Relvastuse alal võiks ära jätta:

1. Laskekaustikud. (Selleks muuta L. E. I §§ 193—197).

2. Lahingulaske kaustik. (Selleks muuta L. E. I §§ 193—197). Laskemoona võiks kuluks kanda laskemoona päevaraamatu sissekannete järele. Need sissekanded teeks laskmiste juhataja laskmiste lõpul. Kaoks küll laskmiste käigu ülevaatlikkus, kuid saadakse suurt energia ja paberi kokkuhoidu, mis kulub laskekaustikute pidamisele, sest viimaste nõuetekohane pidamine on aegaviitev ja tülikas toiming. Iga üksiku laskuri lasketagajärgede protokollilise täpsusega jäädvustamine on kujunenud üleliigseks, sest ülemus, kontrollides kompani lasketaset, neid ei arvesta. Tegelik laskeala õpetaja kasutab neid ka vähe. Tema peab lihtsamast õpilase edasijõudmise märkimiseviisist (iga laskeala õpetaja peab oma õpilaste kohta ülevaatlikku laskmistetabelit). Laskemoon on normeeritud. Üksuste lasketaseme määrajaks on noorte kursuse lõpul ja teenistusest vabastamisel korraldatavad klassikatsed. Kontrollkatseid võib väeosa ülem korraldada oma äranägemisel. Kompaniülemale on antud abinõud ja eesmärk — sinnajõudmise moodus aga jäägu kompaniülema valida ja korraldada. Ohvitseride ja allohvitseride laskespordi ühingu liigetele võib väeosaülema loal laskemoona välja anda ja kuluks kanda allkirja vastu laskekaustikus. Arvan, et laskeala selle all ei kannata, kui eelnimetatud laskemoona kulukandmise korda laiendada ka ajateenijatele, muidugi selle vahega, et ajateenijate laskemoona kulu tõestab laskmiste juhataja laskemoona päevaraamatus ja laskemoona antakse ajateenijatele ainult laskerajal laskmiseks.

3. Relvakaardid. Relvakaart on sisult sõjapüssi teenistuseleht. Kaitsevæes on hinnalt väärtuslikumaid varustuse artikleid kui sõjapüss, kuid kõigile neile teenistuselehti ei peeta. Seepärast võiks ka sõjapüssi teenistuselehe pidamine ära jätta. Aitab väärtuslikumate relvade, klp. ja kahurite teenistuselehtede pidamisest.

4. Gaasitorbikute teenistuselehed. Gaasitorbik pole kuuest või paljüst hinnalt väärtuslikum. Kuuele ja palitul teenistuselehti ei peeta. Ka gaasitorbik võiks ilma teenistuseleheteta jääda.

5. Relvaaida seisutabelid. (Selleks muuta S. M. § 443). Ärajätmise põhjus sama, mis ettetoodud majandusliku ja tehnilise ala sellesisulistest punktides.

Ära võiks jätta murdunud relvaosade rikkekirjelduste koostamine. Rikkekirjelduste koostamine on tülikas, neist on vähe

kasu ja nad täidavad vaevalt oma otstarvet, selgitada tõenäolist rikke põhjust. Tõenäoline rikke põhjus paberil on „tõenäoliselt“ rikkekirjelduse koostaja leidlikkuse vili. Nõuetekohaselt peab rikkekirjeldus koostatama rikke tekkimisel kohapeal. Kui näiteks rike tekib taktikalisel õppusel, siis peaks õppus seisma pandama ja asutama kohapeal rikke tõenäolise põhjuse selgitamisele. Seda aga harilikult ei tehta ja igakord polegi võimalik teha. Rikkekirjeldus enamikus koostatakse pärast õppust kompani kantseleis. Selliselt koostatud rikkekirjeldus aga oma otstarvet ei täida ja otstarbetul töö pole mõtet.

Gaasitorbikute, sõjapüsside, klp. jne. korrashoiuks võiks väeosale määrata kindla summa, analoogiliselt toitlus- ja kraami-varustusele. Korrashoiu piasjad tuleksid jätta väeosa sisemiseks asjaks. Selle summa õiglane määramine ei tohiks tekitada raskusi, sest vastavates keskasutustes peaks teada olema, palju ühe või teise relvavarustuse artikli keskmine aastane korrashoid maksab. Praegu kehtiv varustuse korrashoiu kord pole ühtlane. Näiteks: taktikalisel õppusel sõdur rebib palitu, vigastab gaasitorbiku ja murrab sõjapüssi tõmbiku.

Palit parandatakse ilma rikkekirjelduse koostamiseta, kuna vigastuse põhjuse selgitamine on jäetud varustuseala korraldajate otsustada. Gaasitorbiku vigastuse ja sõjapüssi tõmbiku murdumise likvideerimisel on aga ette nähtud hoopis keerulisem kord, olgugi, et viimased esimesest hinnalt vähema väärtusega.

Minu poolt esitatud kärpimiste tagajärjel väheneks kompanis peetavate raamatute, kaustikute, kaustade, teenistuselehtede jne. arv kolmesaja seitsmekümneneljust sajale.

Meil on aasta-aastalt paberlikku asjaajamise korda täpsustatud ja detailiseeritud, mille tõttu see on paisunud eelkirjeldatud määrani. Nüüd on selle täitmine niivõrd suureks ja aegaviitvaks kujunenud, et kompaniülem on muutumas kantselei ametnikuks. Seda ei tohiks aga olla, sest kompaniülemal, kui tegelikul kompani õpetajal ja kasvatajal, on hoopis tähtsamad ülesanded.

Käesoleva kirjutuse eesmärgiks on algatada mõttevahetusi kompanis paberliku asjaajamise vähendamise ja lihtsustamise mooduste selgitamiseks ja otsimiseks.

K. T.

Suurtüki kasutamiskõlbmatuks muutmisest.

Kapten A. Nõmm.

Lahingus võib esineda kahesuguseid juhtumeid, kus on vaja meelega rikkuda suurtükke ning muuta need kasutamiseks kõlbmatuiks. Meie jalavägi või ratsavägi vallutas vastase suurtükke, kuid vastavalt olukorrale meil pole võimalik neid oma kätte jätta ja ära viia ning oleme sunnitud need suurtükid uuesti vastasele loovutama. Meie suurtükk, rühm või patareid sattus niivõrd raskesse olukorda, et vastane vallutab ta. Mõlemal juhul on vaja rikkuda suurtükid ning takistada vastast kasutada neid meie vägede tulistamiseks. Esimesel juhul peab suurtükkide rikkumist teostama harilikult jala- või ratsavägi, kuna teisel juhul — suurtükiväelased. Vastase suurtükkide rikkumise juhtumeid võib esineda ka partisaanisõjas.

Suurtükkide rikkumine peab harilikult teostuma vastase tule all, sageli õige piiratud aja vältel. Seepärast nii suurtükivägi kui ka teised väeliigid peavad sel alal saa-

ma küllaldase väljaõppe ning näitlikkude õppustena suurtükkide juures omandama suurtüki lahinguvõimetuks tegemise viisid. Jala- ja ratsaväe juhid peavad tundma ka vastase suurtükiväe materjalosa ehituse põhimõtteid, sest ainult siis on võimalik otstarbekalt ja kiiresti teosteda. Muuseas võib öelda, et suurtükkide tahtliku rikkumise teema esineb ka punaväe tehmiinimismis (tehniliste teadmiste miinimumkavas), mida kõikide väeliikide juhtiv koosseis peab teadma ja praktiliselt oskama teostada.

Olenevalt suurtükkide rikkumise eesmärgist ja ulatusest, neid võib muuta kas ajutiseks või lõplikuks kasutamiskõlbmatuks.

Oma suurtükid tehakse ajutiselt kasutamiskõlbmatuks siis, kui nad on sattumas vastase kätte, kuid üldise taktikalise olukorra tõttu on väga tõenäoline, et me vallutame uuesti oma suurtükid. Enne suurtükkide rikkumist tuleb aga alati kasutada kõiki võimalusi ja abinõusid selleks, et

neid ära vedada ning vältida nende sattumist vastase kätte.

Suurtüki ajutiseks kasutamiskõlbmatuks tegemiseks viiakse ära (võetakse endaga kaasa) laskmiseks kõige rohkem vajalikud suurtükiosad ja abinõud, s. o. lukk või laskemehhanism ja sihtimisabinõud (nurgamõõtja, sihik, lood, kvadrant). Lukk on võrdlemisi raske, sest kergekahuri lukk olevalt süsteemist kaalub 20—27 kg, kergehaubitsa lukk 54—65 kg, raskekahuri lukk — umbes 40 kg ja raskehaubitsa lukk — umbes 61 kg. Kui puudub luku äraviimise võimalus, siis on vaja lahutada ta suurtüki küljest ja kaevata maasse või visata vette (kaevu, järve, ojasse jne.). Äärmisel juhul kui suurtüki küljest on võimatu lukku eraldada, on tingimata vaja lukust välja võtta ja endaga kaasa viia löök- ehk laskemehhanism. Kasulik on ka välja võtta ja ära viia polt, kiil või mutter, mis ühendab raua kompressoriga.

Suurtükid rikutakse lõplikult siis, kui pole loota, et nad satuvad uuesti meie vägede kätte. Lõplikul rikkumisel suurtükk vaja viia säärasesse seisukorda, et teda enam üldse ei ole võimalik kasutada või ta kordaseadmiseks on vaja pikaajalist kapitaalremonti.

Suurtüki lõplikuks rikkumiseks kasutatakse alljärgnevat võtteid ja abinõusid.

1. Pihustava lõhkeaine olemasolul asetatakse lõhkelaeng padruni-, laengu- või lukupessa või suurtükiraua tagumise osa (lukukambri) peale. P. E. IV § 341 kohaselt kergesuurtüki purustamiseks on vaja 2 kg raskune püroksüüliini, trotüüli või meliniidi jne. laeng, kuna raskesuurtüki purustamiseks — 2,5—3 kg suurune laeng. Padrunipessa pandud lõhkelaeng lõhub suurtükiraua tagaosa suurteks tükkideks. Lukukambri peale pandud laengu õhkimisel lukukamber deformeerub, mille tõttu lukku pole võimalik liigutada. Venelased ütlevad, et lõhke-laengu õhkimisel inimesed peavad asuma varjendis või katte taga, lahtiselt asudes aga vähemalt 250—300 m kaugusel suurtükist.

Lahingu põnevamal momendil leidub aga harva käepärast lõhkelaenguid. Seepärast suurtükke saab lõhkelaengutega rikkuda ainult harukordadel. Sagedamini saab kasutada järgnevat viise.

2. Suurtüki rauaõõnesse asetatakse 1—2 peotäit liiva ja pärast seda suurtükist las-

takse lask. Seega rikutakse või lõhutakse suurtükiraud.

3. Võetakse ära ühenduspolt, -kiil või -mutter, mis ühendab raua kompressoriga (107 mm šn. kahuri ja 152 mm šn. haubitsa kompressori-kannuvarred tehakse lahti, kuna pealetõukaja-kannuvarred jäetakse kinni) ja lastakse lask. Raud lendab tagasi ja suurtükk on viidud rivist välja.

4. Raiutakse katki 5—6 rattakodarat ja lastakse lask, lõhkudes seega suurtükirattad.

Eeltoodud p.p. 2, 3 ja 4 juhtudel meeskond peab asuma suurtükist võimalikult kaugemal varjendis, kasutades süütamiseks pikka nõõri.

5. Rikutakse lukk ja tõste- ja pöördemehhanismid. Avatakse lukk ja kiviga, kirvega või mõõgateraga lüüakse lukukannu või -kiilu servadele täkkeid ja aukusid. Kiviga või kirvega lüüakse katki tõste- ja pöördemehhanismid ja nende käepidemed. Kivi või kirve löökidega painutatakse ära sihtimisabinõude kroonstein ehk alus.

6. Lähedalt kauguselt lastakse püssiga või revolvriga hälli pihta mitu lasku selleks, et tekitada kompressorisilindris auke, millede kaudu kompressori vedelik voolab välja. Augud ja vedeliku väljavoolamine takistavad kompressori tegevust.

Ka suurtüki lõplikul rikkumisel on kasulik ära viia sihtimisabinõud ja lukk või selle laskemehhanism. Kui sihtimisabinõusid pole võimalik ära viia, siis vaja nad tingimata purustada.

Kokkuvõttes võib öelda, et suurtükkide rikkumise ulatus ja viis oleneb suurel määral olukorrast. Alati on vaja kasutada kõiki võimalusi selleks, et vältida meie või vastaselt võetud suurtükkide sattumist vastase kätte. Kui aga suurtükke pole kuidagi võimalik päästa, siis vaja nad kõhklemata rikkuda või purustada, kasutades mõnd eeltoodud viisi. Kui me ei tunne üksikasjalikult vastase suurtüki ehitust, siis kasutame selle rikkumiseks säärast viisi, mida saab ühtemoodi kasutada kõikide suurtükkide juures, nagu hälli kuulidega läbilaskmist, sihtabinõude purustamist jne. Lahingus on võimalik suurtükke edukalt lahingukõlbmatuks teha vaid siis, kui juba rahuajal omatakse selleks vajalikud teadmised ja praktilised oskused. Seepärast seda teemat oleks vahete-vahel vaja käsitleda ka jalaväe, ratsaväe ja soomusvägede õppustel.

Gaasisõja õiguslik külg.

Dipl. keemik Vold. Lindquist, J. K.

Meieaja kõrgelt arenenud tehnika võimaldab sõjapidamiseks tarvitada väga suure hävitusjõuga vahendeid. Riikidevaheliste kokkulepete läbi, osalt ka ainult eetika, õigluse ja humaniteedi nõuetel, on rahvusvahelise õiguse maksvus omastatud teatavale määrustele, millede eesmärk on pehmendada sõjakoledusi. Sõdivad pooled enamalt jaolt neid ka respektierivad vastastikkuse alusel. Niisuguseid üldtunnustatud põhimõtteid on Punase Risti puutumatus, neutraalsete territooriumide puutumatus, lepingute rikkumatus, teatud relvade, nagu dum-dum kuulide ja mürkgaaside keeld ja hulk teisi. Sõjagaas kui niisugune on küll, võib ütelda, jäädava koha kaasaegses ja tuleviku sõjapidamises omandanud. Missugused juriidilised kitsendused on tema kohta maksvad tänapäev?

Esimest korda tõusis mürkgaaside keeld rahvusvahelise konverentsi päevakorra esimesel Haagi rahukongressil 1899. a. Pikkade vaidluste järele jõuti järgmisele otsusele (Haagi deklaratsioon 1899. aastal): „Lepinguosalised riigid kohustuvad vastastikuselt mitte tarvitada mürske, millede ainukeseks eesmärgiks on lämmatavate gaaside tekitamine.“ See lause ei lahenda küsimust rahuldavalt, kuna võib paigutada mürskude sisse gaasi kõrval ka lõhke-laengu. Pealegi võib levitada sõjagaase ka teisel viisil. Olgugi, et kõik sõdivad riigid (peale P.-Am. Ühendriikide) olid Haagi deklaratsioonile alla kirjutanud, ei suutnud see takistada gaasimürskude tarvitamist Maailmasõjas kõige suuremal määral.

Peale sõda oli peagu igal väevähenduskonverentsil esitatud kavu gaasisõja täielikuks ärakeelamiseks, kuid lepingujõulisse maksvusse ei astunud ükski neist. 1925. a. Haagis kokkutulnud konverents rahvusvahelise relva- ja lõhkeainete kaubanduse järelvalve korraldamiseks arutas jällegi ka keemilise sõja küsimust. Sel korral jõuti kõikide konverentsist osavõtjate riikide poolt ühisele seisukohavõtule, väljendatud „Haagi Konventsioonis“ 17. juunist 1925. a., millega taotletakse mõõdukat keeldu keemilisele sõjapidamisele.

Konventsiooni esimene, sissejuhatav osa sisaldab kinnituse, et lämmatavate, mürgiste ja selliste kahjulikkude gaaside, vedelikkude ja ainete tarvitamine sõjas on mõistetud hukka kogu tsiviliseeritud maailma avaliku arvamise poolt. Konverents

nõuab, et nende ainete tarvitamise keeld saaks üles võetud rahvusvahelisse õigusesse. Teises, tegelikus lepinguosas seisab, et lepingule allakirjutanud riigid, tunnustades esimeses lepinguosas väljendatud põhimõtteid, kohustuvad omavahel keemilisi ja bakterioloogilisi sõjapidamise vahendeid mitte tarvitama.

Seni on konventsiooniga ühinenud juba 38 riiki, kuid puuduvad veel sellised tähtsad suurriigid nagu P.-Am. Ühendriigid ja Jaapan. Mitmed riigid on konventsioonile alla kirjutanud järgmiste reservatsioonidega:

1. Et keeld maksab ainult nende riikide suhtes, kes on lepingule alla kirjutanud.

2. Et leping kaotab maksvuse iga vastase riigi suhtes, kelle väeosad või kelle liitlased keelu rikuvad.

Käesolev konventsioon on praegusel momendil ainuke rahvusvaheline üritus, mis taotleb keemilise ja bakterioloogilise sõja piiramist. Millist kindlust pakub see konventsioon?

1. Vahetegemisel keemiliste ja lõhke-mürskude vahel ei ole küllalt selget piiri. Suurekaliibriliste brisantpommide lõhkemisel tekkiv detonatsioonigaaside pilv, mis on väga mürgine, võib põhjustada kõrvalmõjuna ka gaasimürgitusi.

Pisartekitavad gaasid, sellises koondises nagu neid tavaliselt tarvitatakse, ei avalda mingit lämmatavat ega mürgitavat mõju; nende tarvitamine peaks järelikult konventsioonile mitte alluma.

Moonutamiseks tarvitatud suitsukatteid konventsiooni läbi ei keelata. Kuid ka need koosnevad keemilistest ainetest, mis sissehingamisel õige vähe, aga siiski kahjulikud on.

Ühe neist kolmest võimalusest kasutamine mõne lepinguosalise riigi poolt võib vastaspoolelt konventsiooni rikkumiseks tunnustatud saada, millega temale avaneb juriidiline õigus keemiliseks sõjapidamiseks ilma kitsendusteta.

2. Teine nõrk külg seisab selles, et mitte kõik maakera riigid pole konventsiooniga ühinenud. Kui mõni väljaspool konventsiooni seisev riik hakkab tarvitama sõjagaasi, on keemiline sõjapidamine lubatud mitte ainult tema vastu, vaid ka kõikide riikide vastu, kes on tema liitlased.

Nende kahe kaalutluse põhjal ei saa Haagi Konventsiooniga maksmapandud

keeldu lugeda absoluutselt kindlaks. Sõjalise olukorra nõudmisel võidakse temast igal ajal üle astuda.

Sõjagaaside ja muude keemiliste võitlusvahendite valmistamine keelatud ei ole,

kuna need võivad vajaliseks osutuda sanktsioonideks selliste riikide vastu, kes keelu meelevaldselt hülgavad. Gaasikaitse arendamine mingisugustele rahvusvahelistele kitsendustele ei allu.

SMÜ XV aasta tegevus.

1935. aastal sai Sõjaväe Majanduseühisus viisteistkümmend aastat vanaks. Tema tegevus on kogu aja arenenud edu tähe all, hoolimata muutuvatest olukordadest ja kapitali vähesusest.

Aastapeakoosolek peetakse 28. aprillil. Juhatus on pidanud 55 ja revisjonikomsjon 6 koosolekut.

Juhatusse kuulusid: kindral T. Rotberg (esimees), kolonelid M. Jervan, A. Kasekamp ja M. Tuisk (sekretär). Käesoleval aastal langevad vanuse tõttu välja kindral T. Rotberg ja kol. M. Tuisk. Revisjonikomisjoni kuulusid: kolonelid A. Balder (esimees), E. Melts, M. Kattai, kv. am. A. Leht, kol. G. Leets (Tartu), kol. V. Külaots (Rakvere), kol. J. Luukas (Võru), kapten A. Luik (Narva) ja kv. am. S. Zinnask (Pärnu).

Novembrikuul moodustati esmakordselt osakondade ja abikaupluste juurde nõuniste-kogud, kelle esimeesteks olid: major O. Kaunissaar (Kopli), kol. A. Schwartz (Juhkentali), kol. G. Leets (Tartu), kol. V. Trossi (Võru), kol. V. Koern (Rakvere), kol. A. Lõhmus (Pärnu) ja major A. Altpere (Narva).

Ühisusel oli liikmeid 1. jaan. 1935. a. kaitsevaelasi 642 ja reservlasi ning eraisikuid 335, kokku 977. Aasta jooksul on juurde tulnud kaitsevaelasi 143 ja reservlasi ning eraisikuid 57, kokku 200 (20%). Välja langenud kaitsevaelasi 12 ja reservlasi ning eraisikuid 85, kokku 97 (8%). 1. jaan. 1936. a. oli liikmeid — kaitsevaelasi 773 ja reservlasi ning eraisikuid 319, kokku 1092. Üldine tõus 12%.

Kehtiva põhikinja järele (§ 26) valivad peakoosolekule iga viisteistkümmend liiget ühe voliniku, seega 73 volinikku. Nendest peavad olema $\frac{2}{3}$, see on 47 kaitsevaelased. Vastavalt liikmete arvule võivad valida volinikke — kaitsevaelased 52 ja teised 21.

Liikmed jaotusid garnisonide kaupa järgmiselt:

	Liikmed 1934. a.	Kaitsevaelased 1935. a.	Üldisest liikmete 1935. a. arvust
Tallinna	37%	41%	37,1%
Narva	27%	22,2%	19,1%
Pärnu	9,5%	7,6%	9,2%
Rakvere	9,5%	10,2%	9%
Võru	7%	7,6%	8,5%
Tartu	5,5%	6,1%	12,3%
Viljandi	0,5%	2%	1,4%
Haapsalu	2%	1,6%	1,2%
Tapa	1%	1%	0,7%
Valga	1%	0,4%	0,3%
Jõhvi	—	0,3%	0,2%

Liikmete arv on tõusnud Tallinnas, Rakveres, Tartus, Võrus ja Viljandis, kuna mujal on ta jäänud endisele tasemele. Väljangelenute hulka kuuluvad peamiselt surma läbi lahkunud liikmed. Reservlaste ja eraisikute arv on kahanenud selle tagajärjel, et aasta keskel kehtivusele pandud uue põhikinja järele senised tarvitajad liikmed langesid välja, kuid võisid astuda liikmeiks; selleks oli vajalik nende sooviv avaldus; osa nendest aga seda ei esitanud.

Liikmete arvult sammub SMÜ ühistegeliste asutuste esirinnas.

Liikmete arvu tõusust Tallinna garnisonis langeb 50% Auto-tangi rügemendile, kus juhatus poolt väljakuulutatud liikmete kogumise võistlusele on väga energiliselt reageerinud ja liikmete arvu kuuekordseks tõstnud major K. Tammekand, kellele juhatus ka vastava auhinna määras. Teistes üksustes Tallinnas aga ollakse endiselt väga tagasihoidlikud liikmeksastumisel. Neist kaitsevaelastest, kes võiksid ühisuse liikmeiks olla, on Tallinnas aasta alguks liikmeiks 16%, mis teistest garnisonidest jääb kaugele maha (Narva 90%, Pärnu ja Rakvere 60%).

Käesoleval aastal on suuremaid liikmete arvu kasvumisi oodata Tartus ja Viljandis; Tartus on sealse nõunistekogu esimehe kol. G. Leetsi väga energilisel korraldusel juba umbes 200 liikmekandidaati, kes on asunud liikmeraha tasumisele osakaupa;

Viljandis on kaitseringkonna ülem kol. A. Pulk üles tõstnud osakonna avamise küsimuse ja selle teostudes annud lootusi liikmete arvu tõstmiseks kuni 130. Liikmete arvu tõusule võib kaasa mõjuda juhatuse peakoosolekule esitatav põhikirja täiendamine liikmete koosseisu osas (§ 11), mille põhjal ühisuse liikmeiks võivad astuda ka reservlased.

Ärilisele tegevusele tagapõhjaks oli üldine majanduslik kõrge konjunktuur, mille tagajärjel tõusis tarvitajaskonna ostujõud. Elavnemist teatava määrani põhjustas ka õhhus ripuv sõjaohu. Kaitsevæelaste ostujõu määrajaks teguriks osutus tasude reguleerimine, mis küll ei tähista märgatavaid tõuse kõigil astmel, kuid siiski lõi stabiilse olukorra. Ärilise tegevuse osaliseks takistajaks oli kogu aasta oodatud uue vonni maksmahakkamine, mille tagajärjel oli pidurdatud vormitarvete ja kaitsevæeride müük ning rätsepatöökoja töökoormatis. Ühisuse raamides veel edukat ärilist ja tööstuslikku tegevust eriti on soodustanud: liikmete arvu kasv, eelmisel aastal uult avatud äride ja töökodade tegevuse väljaarendamine, mitmesugused ümberkorraldused müügiartiklite alal (manufaktuuriaoskonna likvideerimine, kaitsevæelastele inglise riide sissevõtmine, välisveinid jne.), uue ärijuhi palkamine ja juhatuse vilunud ning energiline tegevus.

Äritegevuse tõusu tõendajaks on rida järgnevaid arvulisi andmeid:

Kauba läbimüük oli 1934. a. kr. 865.375,66 ja 1935. a. — kr. 965.353,93, tõus 11,6% (1934. a. — 22%, kus äritegevus laienes kolme uue äri võrra). Riigiviina läbimüük oli 1934. a. — kr. 435.759,68 ja 1935. a. — kr. 446.792,23, tõus 2,53% (1934. a. 1,7%).

Läbimüügi arenemisest kaupluste järele annab ülevaate järgnev tabel.

Protsent üldmüügist. Klambrites järjekorra number.

	1935. a.	1934. a.	1933. a.
1. Pikk tn. 11	19,85	15,38 (2)	—
2. Võru os.	14,79	15,72 (1)	20,12 (2)
3. Pärnu os.	13,55	13,45 (3)	16,34 (3)
4. Tartu os.	11,12	11,40 (5)	14,42 (5)
5. Narva os.	10,84	9,29 (7)	—
6. Rakvere os.	10,05	9,92 (6)	14,77 (4)
7. Vene tn. 5	7,15	13,34 (4)	27,7 (1)
8. Kopli abik.	3,66	4,14 (8)	6,58 (6)
9. Juhkentali abik.	3,27	3,93 (9)	—

Läbimüük on tõusnud kõigis kauplustes peaaegu ühetasaselt. Seisak on märgatav abikauplustes; Koplis on ostjaskonna koosseis muutunud; Juhkentalis on mõ-

junud korduv müüjate vahetamine aasta kestel. Tunduv tagasimine on Vene tn. 5, kust ostjaskond läheb üle Pikale tänavale: sellele äriale jääb kandvaks alaks riigiviinamüük, kuid sealkõrval tasuvad end seni ka teised alad. Eriline tõus on Pikal tänaval, mis on kirjutatav äri väljaarendamise ja Vene tn. kauplusest ostjaskonna ületuleku arvele.

Tasuvuse järjekorras olid ärid (klambrites 1934. a. järjekord):

1. Pärnu os.	(2)	6. Narva os.	(6)
2. Tartu os.	(3)	6. Vene tn. 5	(4)
3. Pikk tn. 11	(9)	8. Kopli abik.	(7)
4. Võru os.	(1)	9. Juhkentali abik.	(8)
5. Rakvere os.	(5)		

Ühes riigiviinamüügiga on Vene tn. 5 nii läbimüügil kui ka tasuvuselt esimesel kohal. Tasuvus on äritegevuse edukuse tõeliseks tunnistajaks.

Ka kõik teised äriseisukorda iseloomustavad andmed näitavad tõusu. Bruttokasu on saadud: 1933. a. — 6,24%, 1934. a. — 6,88% ja 1935. a. — 7,67%. Puhaskasu oli 1934. a. — 0,63% ja 1935. a. — 0,85%.

Omakapitalid on tõusnud kr. 65 798,51 pealt kr. 80 936,90 peale, mis on 44% tõusu (1935. a. — 72%). Omakapitalid läbimüügist olid: 1934. a. — 5,35% ja 1935. a. — 5,73%. Ühisuse bilansist moodustasid need: 1934. a. — 25,82% ja 1935. a. — 30,68%. Omakapitalid on peasjalikult tõusnud osamaksude suurenemise arvel ja ka puhaskasust juurdearvamiste näol.

Ühisuse kauplustes oli müüjaid: 1934. a. 32 ja 1935. a. — 42; töölisi: 1934. a. — 3 ja 1935. a. — 14; kokku oli ühisuse teenistuses: 1934. a. — 41 ja 1935. a. — 62 inimest. Töölise arv on kasvanud töökodade väljaarenemise arvel. Müüjate arv on suurenenud uute kaupluste ja õpilaste arvel. Arusaadavalt on tõusnud ka teenijaskonnale maksetava tasu summa: 1934. a. — kr. 42 818,00 ja 1935. a. — kr. 47 466,00, tõus 18%. See on tingitud tegevuse laienemisest ja ka sellest, et seni on maksetud võrdlemisi tagasihoidlikke palkasid, kuna töö hulga suurenemine ja teenijaskonna vilumus on tinginud tasude tõusu.

Müüjate tegevuse intensiivsusest osakondades annab pildi järgnev tabel, kus on esitatud andmed selle kohta, kui palju läbimüügist langes ühele müüjale.

Vene tn. (riigiviin)	Vene tn. (kaubad)
kr. 223 306	kr. 23 020
Pärnu os. „	32 764 Tartu os. „
Pikk tn. „	27 437 Narva os. „
Rakvere os. „	24 262 Kopli os. „
Võru os. „	23 811 Juhkentali os. „

Keskmine läbimüük ühele müüjale ilma riigiviinata oli: 1934. a. — kr. 27 033 ja 1935. a. — kr. 22 984. Järelikult läbimüük ei ole suurenenud vastavalt müüjate arvu tõusule. Müüjate töö intensiivsus võiks veel tõusta, sest heaks läbimüügiks ühe müüja kohta loetakse kr. 30 000.

Kauba ringkäik keskmise lao seisu juures on olnud aasta kestel:

Kopli abik.	17,8 korda	Narva os.	4,4 korda
Juhkent. „	10,5 „	Võru os.	4,2 „
Vene tn.	8,2 „	Tartu os.	3,5 „
Rakvere os.	6,0 „	Pikk tn.	2,5 „
Pärnu os.	5,9 „		

Kiire kaupade ringkäik on neis ärides, mis tegelevad peajasjalikult toiduainete müümisega (Kopli, Juhkentali ja Vene tn.). Pika tn. kaupluse aeglane kaupade ringkäik on tingitud riide- ja pudukaupadest, mis valiku mõttes nõuavad suuri laoseise. Üldine kaubaringkäik oli: 1933. a. 4,49, 1934. a. — 4,42 ja 1935. a. — 4,41 korda. Seega olukord peaaegu stabiilne ja täiesti rahuldav, kuna heaks loetakse 6 korda.

Oma hinnaga kaupa suhteliselt läbimüügile oli: 1932. a. — 17,7%, 1933. a. — 18,4%, 1934. a. — 20,77% ja 1935. a. — 18,45%. Normaalseks loetakse 18%, seega olukord peaaegu normaalne. Sel alal on viimasel aastal pingutused märgatavad.

Ühistegeliste äride valulapseks on võlgumüügid, ehkki ühistegevuse rajaja Rochdale'i kategooriline nõue on — võlgumüüke ei tohi olla, sest see kasvatab liikmeid üle jõu elama. Ühisusel oli võlgasid saada: 1934. a. — kr. 40.035,78 ja 1935. a. — kr. 43.069,02, seega tõus 7,5%. Ostjatelt saadaolevad summad moodustasid omakapitalidest: 1934. a. — 60% ja 1935. a. — 53%. Seega suhteliselt on väike tagasiminek paremuse poole. Enamikus on need kuu raamatuostud ja riiete võlad; viimased olid tingitud vormi ootamisest ja ka varustuseraha saamisest aprillikuus.

Garnisonide kaupa on võlgadesumma järgmine:

	1935. a.	1934. a.
Tallinn	kr. 22 484 80	kr. 21 321 76
Narva	„ 7 536 78	„ 4 610 52
Rakvere	„ 5 896 42	„ 5 488 54
Võru	„ 3 078 64	„ 4 567 88
Pärnu	„ 2 682 61	„ 2 650 17
Tartu	„ 1 389 77	„ 1 396 91

Silmatorkavalt on tõusnud võlad Narvas, tagasi läinud Võrus, kuna mujal püsivad endisel tasemel. Võlguostude äravõrutamises on juhatusel, nõunikekogudel ja

ärijuhtidel kõva pähkel pureda. Kujunenud olukord pole normaalne — ühisus ostab kaupu võlgu, makstes kõrgeid protsente, aga annab ise protsentideta laene.

Laene liikmetelt ühisusele oli: 1934. a. kr. 7.247,88 ja 1935. a. — kr. 11.416,32, seega tõus 58%.

Edukalt on töötanud töökojad.

Rätsepatöökojas on valmistatud 1647 ülikonda (1934. a. — 750), tõus 120%. Loodetav tulu oli kr. 15.200, kuid saadi — kr. 29.822,93, tõus 96%. Puhaskasu — kr. 3786,46 või 12,5%. Puhaskasu on tekkinud materjalide müügist ja hanketöödest, kuna kaitseväelaste vormiriietuse töödele on tulnud hindade madaluse tõttu saagi juurde maksta. Materjale on tarvitatud ja müüdüd kr. 46.993,41 eest (1934. a. — kr. 24.687), tõus 91%.

Kingsepatöökoda valmistas 671 paari säarsaapaid, 74 p. väikeseid saapaid ja tegi 259 parandust (1934. a. vastavalt — 380, 56 ja 220), tõus vastavalt 76%, 32% ja 18,5%. Materjale müüdüd ja tarvitatud kr. 7155,05 eest (1934. a. — kr. 4955,00), tõus 44%. Loodetav tulu oli kr. 4150,00, tuli sisse kr. 5158,64, seega peaaegu tasakaalus. See on tingitud töö hindade madalusest ja materjalide hinna tõusust aasta kestel.

Ühisuse praegune põhikiri on kehtiv 3. juulist 1935. a. Kuid tegevus on juba dikteerinud juhatusele vajaduse esineda täienduste ja muudatustega.

Tallinna liikmete läinudsügisisel koosolekul on tõstetud üles küsimus, võimaldada ühisuse liikmeiks astuda ka reservlastel, kes on sunnitud loodetava vormikandmise õiguse laiendamisega senisest suuremal määral omama mitmesuguseid kaitsevaelisi tarbeid. Endine põhikiri võimaldas neil olla ühisuse tarvitajaks liikmeiks, kuid kehtiv põhikiri aga seda ei võimalda ning seega on reservlased ühisusest tõrjutud eemale. Põhikirja § 11 p. 2 pandakse ette muuta järgmiseks: „reservohvitserid, kv. ametnikud, üleajateenijad allohvitserid ja ohvitseride kohtadel teenivad eraisikud“. Et sealjuures ühisuse juhtimine sünniks endiselt eeskätt tegevväelaste huvides, seda tagavad põhikirja §§ 26, 46 ja 52, mis annavad viimastele ühisuse juhtivates organites enamuse.

Juhatusel ja nõunikekogude suhete selgema piiritlemise saavutamiseks on täiendatud § 53 järgmiste uute punktidega: „6) ettevõtte tegevuse kontrollimine ja 7) juhatusele antud küsimuste lahendamine ettevõtte suhtes“.

Seni koosnes revisjonikomisjon neljast liikmest Tallinnas ja ühest liikmest teistes garnisonides. Kuid kvoorum oli 3 liiget ning 5 väljaspool asuvat liiget kunagi koos olekuist osa ei võtnud. See polnud normaalne. Osakondade juures täitsid revisjonikomisjoni liikmed peamiselt juhatuse ülesandeid. Nüüd on nendeks ülesanneteks moodustatud nõunikekogud. §§ 56 ja 57 on nõnda ümber redigeeritud, et tulevikus revisjonikomisjon asub ainult Tallinnas, kus temal on käepärast revideermiseks vajalikud raamatud ja andmed, kuna kohtadele revideerimiseks tarbekorral võib läkitada üksikuid liikmeid; see moodus on odavam ja väldib revisjonikomis-

joni ja nõunikekogu funktsioonide ristlemise kohtadel.

Põhikirja § 64 on muudetud, jättes sealt välja juurdearvamised puhtastkasust amortisatsioonikapitalile, mis polnud seaduslik, ega pole seni seda ka täidetud, ja suurendati tagavarakapitaliks arvatavat protsenti 30 peale senise 20 asemel. Viimane muudatus on suunatud omakapitalide suurendamisele.

Kokkuvõttes on ühisuse tegevus olnud kõigiti edukas, olles rajatud tervetele ühistegeliste ja äriliste põhimõtetele ja juhitud energiliselt, asjatundlikult ning heaperemehelikult. Jääb soovida, et tema tegevus algaud aastal samaselt edasi areneks.

Arcturus.

Külmetushaigused.

Vaadeldes haigestumisi kaitsevæes külmetamise tagajärjel, võib nentida, et iga sõdur haigestub tähendatud põhjusil aasta kestel keskmiselt 2—3 korda, sellest raskemal kujul, statsionaarset ravi vajavalt 22%, kuna 78% terveneb ambulatoorse ravimisega. Et mainitud haigusile kaasuvad sagedasti mitmesugused komplikatsioonid ja ka raskemad tervislikud häired, siis ei oleks ülearune sellele tähelepanu osutada.

Külmetusmõjutusel haigusi esildajad pisikud võivad pesitseda tervel inimesel suukoopas, kurgunäärmetes, hingamisteedes jne. Harilikult need pisikud pole võimelised tekitama organismile mingisugust kahju, kui organism omab normaalse vastupanuvõime. Organismi või selle üksikute osade vastupanuvõime nõrgestamisel külmetusega, on pisikul soodsad võimalused paljunemiseks ja levimiseks. Selle tagajärjel esinevad meile tuntud külmetushaigused nagu hingamisteede katarr, kurgu limanaha põletikud, angiinid, nohu, palavik (influenza), kopsu- ja kopsuvaheliha põletik, reumaatilised haigused jne. Organismi ja üksikute kehaosade külmetust põhjustab peamiselt kiire temperatuuri muude vastava kehakatte puudusel, või kui riietus ja jalatsid on märjad. Neis olukorras ka mitte äratigi ei külmetata, sest temperatuuri kõikumisi teatud piires kannatab organism kahjata. Külma kahjulik mõju isikuile on mitmesugune, olenedes organismi individuaalseist omadusist, s. o. missuguses miljöös on inimene harjunud elama ja teotsema. Isikud,

kes on karastanud oma keha ja tegelenud spordiga, ei allu nii kergesti külma kahjulikule mõjule, mida võime panna tähele igapäevases elus.

Õrnad on külmakahjudele ja temperatuuri kiirele muutusele kehaliselt treenimata ja karastamata noorsõdurid, sest nende ilmutamisel väeosisse sagedasti haigestumised. Harjudes aga teenistuse olukorraga, füüsiliselt tugevnedes ja kehaliselt karastudes, harvenevad ka mainitud haigestusjuhud.

Seetõttu tuleb noorsõdureid välisõppustel käidelda ettevaatlikumalt, arvestades ilmastiku oludega külmakahjude vältimiseks, samuti reguleerida ka füüsilist pinget, vastavalt nende võimete kesktasemele.

Akuutsed külmetushaigused ilmnevad ka igapäevastes oludes, ka seal, kus seda kõige vähem võime oodata. Sellest siis ka raskusi nende profülaktikas. Külmetuspõhjustused pole harilikult nähtavad ja tuntavad, neid peab igakord vaatlema ja avastama, mida aga välisõppustel rivikaadriil raske teostada.

Nagu eespool tähendasin, põhjustab külmetus siis kergesti haigestumist, kui organism on selleks tundlik, s. o. vastuvõtlikus olukorras. On ju kõigil teada, kui kergesti võib külmetada pärast saunatamist ja vannitamist. Põhjuseks on nähe, et higistamisel soojas või füüsilise pinge mõjul naha pindmissooned teatud ajaks kaotavad vastupanuvõime, ei suuda normaalselt vastu teotseda külma või läbitõmbe mõjule, väljas-

tades liialt soojust. See kiire jahtumine põhjustabki külmetust, luues soodsa pinna juba kohal pesitsevate pisikute arenemiseks ja nende infektsiooniga vastava haiguse esilekutsumiseks.

On selge, et akuutsed külmetushaigused ei olene niipalju kliimaatilistest oludest, kui just mitteoskusest või tahtest olukorda õieti hinnata ja korrastada vastavat profülaktikat. Mida teadlikumalt kasvatuslikum õppeolude korrastis, seda vähem esineb haigestumisi.

Külmetushaiguste vastu võitlemisel on väeosa sanitaarpersonaali üles-

andeks: 1) avastada negatiivseid põhjusi, millised töö- ja õppekorrastamise alal esinevad nimetatud haiguste mõjustajatena, ja 2) aidata kaasa rivijuhtidele kõrvaldada tekkinud negatiivseid põhjusi. Tekkinud haiguste ravimisel on sanitaarpersonaal kohustatud iga konkreetset juhtu analüüsima, tegema üldisi järeldusi haigus põhjuste kohta, leidma abinõusid haigusnähtede vähendamiseks ja soovitatavatest vastuabinõudest informeerima rivijuhte. See on parim vahend profülaktiliste abinõude määramisel ja nende tarvitusele võtmiseks.

A. K—sar.

Bibliograafia.

Ohvitserkond.

Nõuded ja majanduslik olukord Soomes.

Soome ohvitseride liit on välja annud brošüüri, milles kaunis huvitavalt valgustatakse ohvitseride majanduslikku seisukorda. Brošüür on koostatud peamiselt möödunud aastal toimepandud ankeedi põhjal ja need andmed kinnitavad viimastel aastatel ikka enam ilmsiks tulevat nähtust, et soome ohvitseride majanduslik seisukord on nõrk ja üha halvenemas. Andmed näitavad, et „suurem osa ohvitseridest elab otse majanduslikus kitsikuses, ja et ohvitseride palgakadest ei jatku kõige vähenõudlikumale elule, vastavalt ohvitseride kutseisukorrale“, ütleb brošüür.

Võttes arvesse asjaolusid, et seltskonnale ei ole küllalt tuttavad ohvitseride kitsik aineline seisukord, kuid ka mitte ohvitserkonna tähendus riigielus ja selle kutse erandolud, vaid ollakse ses suhtes seltskonnas sageli hoopis väärarvamisel, on ohvitseride liit otsustanud käsitleda neid küsimusi laiemas ulatuses, selgitades ohvitseride majanduslikku seisukorda ka teistes Euroopa maades. Seejuures on ohvitseride liit „veendunud, et Soome riigikaitsetahtlik rahvas ei jäta hätta neid mehi, kes on valinud oma elutööks meie noore iseseisvuse kaitsmise.“

Kõneldes ohvitserkonna tähendusest kinnitab brošüür, et on jäänud püsima vana klassikaline lause „si vis pacem, para bellum“. Sõda võib tähendada, kui ei suudeta end kaitsta, mitte ainult rahva iseseisvuse kadumist, vaid ka kogu rahva huk-

kumist, nagu on olnud lugu ka mõne soomesugu rahvaga ajaloo kestes.

Esialgul ei ole suudetud sõda vältida, ei rahvusvaheliste kokkulepete alusel ega Rahvasteliidu abil. Pärast Rahvasteliidu ellukutsumist on olnud küllaltki sõdasid — näiteks Poola ja Vene sõda 1920. aastal, Hispaania ja Maroko sõda 1921. a., Kreeka ja Türgi sõda 1921. a., Prantsuse ja Maroko sõda 1925.—1926. a., Hiina ja Vene sõda 1928. a., Jaapani ja Hiina sõda 1931.—1933. a., Boliivia ja Paraguai hiljuti lõppenud sõda, kuna alaliselt jätkuvad võitlused Kauges-Idas. Kui pidada veel meele, et Venemaa hävitas Rahvasteliitu kuuluvat Georgia riigi 1921. a., et Itaalia võttis Kreekalt Korfu saare 1923. a. ja et Itaalia on nüüd rahulikult vallutamas Rahvasteliitu kuuluvat Abessiiniat, edasi, kui võtta arvesse relvastumisvõistlust rahvaste vahel, siis tuleb kinnitada, et sõda on Rahvasteliidu ajajärgul niisama oluline nähe, nagu varemgi. Ainult rahva enda sõjakõlvulisus annab kõige kindlamad tagatised rahuaegade jätkamiseks. Vastutus selle sõjakõlvulisuse arendamises ja säilitamises langeb eeskätt ohvitserkonnale. Sõja ajal olenevad ohvitseride võimeist tuhandete elu, miljardimargalised ainelised väärtused ja isegi kogu rahva vabadus ja olemasolu. Nüüdsel kõrgele arenenud tehnika ajastul peab ohvitser olema õige mitmekülgset haritud ja ta peab kaunis palju teadma ning suutma teostada. Riigi julgeolu huvi-

des on selge, et ohvitserideks võivad saada ainult isikud, kes täidavad igas suhtes need nõuded, mis neile asetavad ohvitseride vastutuslik töö ja nende suur ühiskondlik tähendus.

Võib olla kindel, et kahest sõjaväest, millede meeste arv on ühesuurune ja relvastus ühevõrdne, võidab alati see, kelle ohvitserkond on parem. Kuid parem ja hästi suuteline ohvitserkond aitab tasakaalustada võitlust isegi arvuliselt ja relvastuselt üleoleva vastasega, nagu seda näitavad paljud kogemused sõdade ajaloo. Mitte arv ei ole alati otsustav, vaid sageli just laad. Seepärast peab nimelt väikeriikides seisma ohvitserkond oma võimetelt kõrgel tasemel. Sihiks peab meil olema kasvatada selline ohvitserkond, kes seisab oma suutmiste poolest igas suhtes kõrgemal kui võimaliku, arvuliselt tugevama, vastase ohvitserkond.

Ei saa lasta silmast, et nüüdisaja ohvitser peab selleks, et seista oma raske ja vastutusrikka ülesande kõrgusel, jälgima mitte ainult tehnika ja teaduse arengut, vaid tundma rahvamajanduse aluseid, kuna rahva ainelisest seisukorrast oleneb väga suurel määral tema endakaitse korraldamine ja teostamine. Samuti peab ta tundma peale oma erialasse puutuvate seaduste ja määruste ka üldisi seadusi ja kasvataja ning õpetaja tööd üldjoontes.

Sellelt seisukohalt on arusaadav, et ohvitseri kandidaadilt nõutakse üliõpilaseksamit. Kuid mitte kõik sellise eksami sooritanud noormehed ei sobi ohvitseriks, vaid selleks vajatakse vastavaid omadusi. Muide on huvitav ära märkida, et Soome maakadeti kuuteistkümnelt kursuselt on pidanud mitmesugustel põhjustel enne lõpetamist lahkuma keskmiselt 18% õpilasi.

Kuid kadetikooli lõpetamise järele ei ole ohvitser oma ametile veel ammugi mitte valmis. Kadetikool on vaid põhikooliks, millele järgneb terve rida mitmekesiseid erikursusi. Ohvitser peab siis pärast üliõpilaseksami tegemist õppima veel 4½—6½ aastat, et saada oma kutses vajalise ettevalmistuse. Arvestades Soome sõjajõudude vähesust, kus isegi vähemad väeüksused peavad sõja ajal talitama vahel iseseisvalt, peavad kõrgemad ohvitserid, kolonelleitnantidist alates, saama kõrgema sõjaväelise hariduse.

Ohvitserid peavad omama mitte ainult tugeva kehalise tervise, vaid ka kindla iseloomu, sest nõrgad iseloomud ei sobi juhtideks sõja erakordselt raskeis, kiiretes ja keerukais oludes.

Kindla iseloomu eelduseks on tugevad närvid. Neid vajatakse sõjas kõigepealt. Kuid tugevaimadki närvid võivad minna rikki ja nõrgeneda, kui inimene peab end rahu ajal vaimliselt üleliia pingutama või kui igapäevased majanduslikud mured teda väsitavad. Ses suhtes on paljud meie ohvitserid — ütleme seda otsestelt — ülekoormatud, pealegi ka nii noored ohvitserid nagu kaptenid, kes seisavad alles parimas mehe-eas. Seda üldist tõsiasi võib kergesti märgata ja on see muuseas äratanud tähelepanu ja imetust Soomes viibinud välismaalaste keskel. Ei saa lasta ka silmast asjaolu, et ohvitserid kipuvad üle minema paremini tasutud erateenistusse, ja et ohvitseride, eriti nooremate hulgas, juhtub kaunis sageli endatapmisi.

Kui kõnelda nõudeist, mis asetatakse ohvitseridele, siis ei saa minna mööda kõrge moraali tähendusest. Ohvitserkond peab seisma kõrgel kõlbelisel tasemel, sest moraalselt nõrk ja mitterahul ohvitserkond on hädaohtlik oma maale ja seaduslikule ühiskonnakorrale, kuna moraalselt tugev ja rahuldatud ohvitserkond on riigi kindlaksmaks toeks ja varjuks.

Kahjuks ei tunta meil Soomes küllaldaselt ohvitseri kohustusi ja nende esitata- vaid nõudeid, ja seepärast ei suhtuta meil üldiselt sellise lugupidamisega ja usaldusega ohvitserkonnasse, nagu teistes maa- des.

Kõrgel tasemel seisva ohvitserkonna loomine on kõigepealt majanduslik küsimus. Mida rahuldavamad ohvitseride majanduslikud olud, seda suurem on ka ohvitserideks soovijate arv ja seda kõrgemale võidakse siis seada ka nõudeid.

Edasi kõneleb brošüür pikemalt ohvitseri kutse iseäraldustest, mis võtavad te- malt mitmes suhtes isikliku vabaduse ja võimaluse korraldada oma elu majandusli- kult kõige otstarbekohasemal viisil.

Kõigepealt tuleb pidada siin vormirõivastust, mis on sunduslik ning mis on suhteliselt kaks korda nii kallis kui tsiviilamet- niku rõivastus. Ohvitseri igapäevane rõivastus — ülikuub, munder, saapad ja müts — maksavad 3500—4000 Smk. Peale selle on määrustikus nähtud ette mitmekesine muu rõivastus, nii et ohvitseril peab ole- ma vähemalt kolm mitmesugust rõivastust, mis on suhteliselt õige kulukas.

Ohvitserid ei tohi ka kanda riietust liig- se ärakulumiseni, sest see heidaks halba varju sõjaväele. Igatahes on siin olemas

teatud kutsekohustused, mida ei tohita rikkuda.

Huvitav on siin ära märkida, et riik on annud ohvitseridele 17 aasta kestes ühe väljamundri ja ühe mütsi.

Mis puutub varustusse, siis ei saa ohvitserid riigilt muud kui väikese arvu padruneid aastas ja ratsaväes sadulad. Kõik muud esemed — revolvriv, kiiker, mõök, suusad jne. peavad ohvitserid ise ostma.

Ohvitseriteenistuse iseäralduseks, mida tsiviilteenistuses kaugeltki ei tunta sellisel määral, on sagedased ümberpaigutamised. Nii on üks ohvitser pidanud muutma 15 aasta jooksul 11 korda oma asupaika. Muidugi ei saa seesugustes oludes olla juttugi oma väikesegi elumaja muretsemisest, sageli isegi korraliku mööbli ostmisest, mis alatiste kolimiste juures loomulikult saab kõvasti kannatada.

See ümberpaigutamine on mitmes muuski suhtes sageli kahjulik ja tülikas, näiteks lastekoolitamisest ja ohvitseride naiste teenistuse suhtes. Kehvade palkade tõttu peavad ohvitseride naised kaunis tihti endal mõnd teenistust, mis ümberpaigutamise läbi läheb kaduma — uue koha leidmine on aga Soomeski raske, sageli võimatu. Seepärast tulebki ette nähteid, et ümberpaigutuse korral jääb naine selleks, et kohta kinni hoida, endisse paika elama ja perekond satub lahku.

Ohvitseri kutsest tekkivate kitsenduste hulgas nimetab brošüür veel mõningaid korteri suhtes, mille põhjal ohvitser peab elama oma tööpaiga läheduses.

Samuti kuulub kitsenduste hulka täiesti kindla töö-aja puudus. Siin ei saa olla juttugi kaheksatunnilisest tööpäevast, vaid tihti tuleb teha palju rohkem tööd, ilma et ületundide eest midagi maksetaks. Võib ütelda liialdamata, et kuskil teises ametkonnas ei tehta nii palju tööd kui kaitseväs. Need, kes arvavad, et ohvitserid istuvad terved õhtud vaid restoranis, ei tunne asja tõsist seisukorda ja otsustavad üksikute väheste nähete põhjal.

Edasi, ohvitser ei saa oma töö laadi tõttu teha harilikult mingit kõrvaltööd, välja arvatud väga vähesed erandid. Teiselt poolt aga on temal esinduskohustused, mis nõuavad küllaltki kulusid. Ja ühiskondliku arengu jälgimine, nagu ka tehnika ja teaduse arengu jälgimine selleks, et ohvitser ei jääks ühekülgseks, mis vähendab ta võimeid, nõuab temalt aega, kuid ühtlasi ka ainelist kulu.

Mis puutub abiellumisse, siis oli 1934. aastal 66,5% ohvitseridest abielus. Aga nagu näha andmeist, käib abiellumise kaaskas harilikult võlgastumine. Ja kui siis võlg pikkamisi — vahel naise kaastöö abil — kaetakse, tulevad uuesti võlad seoses laste sündimisega, kasvatamisega ja eriti nende koolitamisega.

Leitnandi palk, näiteks, on 2250 Smk. kuus. Selles au-astmes tuleb nüüdisajal harilikult teenida 6—10 aastat. Kui noor leitnant abiellub, siis võib tal enne kapteni saamist olla juba kaunis suur pere, keda tuleb toita väikesest palgast.

Mis puutub ülendamisse, siis Soome noore sõjaväe iseäralduste tõttu on kolonnelleitnantidel, majoritel ja suuremal osal kapteneil tee tõusmiseks nüüd kinni. Nendest nooremad ohvitserid peavad tammuma ühel ja selsamal kohal 10—15 aastat, siis hakkavad nad kiiresti tõusma.

Reservi mineku ja ühtlasi pensioni saamise suhtes on ohvitserid meil, nagu harilikult teisteski maades, halvemas seisukorras kui tsiviilametnikud. Viimased lastakse pensionile 67. eluaastas, ohvitserid aga vastavas palga-astmes — nagu kapten — 12 kuni 17 aastat varem.

Sellest ohvitseride varajast pensionile minekust tuleb veel lisaks, et ohvitserid, kes ei pääse kaptenist kõrgemale, ei saa harilikult täit pensioni, mille väljateenimiseks vajatakse 30 teenistusaastat. Niiviisi on nooremate reservi läinud ohvitseride pension enamasti ainult $\frac{25}{30}$ täispensionist. Kuna tundub täiesti loomuvastasena, et kedagi selle eest „karistatakse“, et ta on valinud endale elukutseks riigikaitse töö, siis peaks see halb ruttu parandatama.

Ohvitseride suremusprotsent ei erine rahu ajal üldisest suremusprotsendist. Ohvitserideks on hea tervisega inimesed, aga siiski teevad nende hulgas äkilised surmapõhjused, teenistuses saadud vead ja tiisikus tavalisest suuremat hävingut.

Sõja ajal seevastu on seisukord sootu teine. Nii langes näiteks Maaailmasõjas Saksa väest 13,9%, aktiiv-ohvitseridest aga 24,8%. Võrreldes teiste ametnikega on siis ohvitseride suremus palju suurem. Mis see tähendab ohvitseride perekondadele mitte ainult kõlbeliselt, vaid ka aineliselt, on selge ilma pikema seletuseta.

Soomes ei ole ohvitseridel riiklikku hääleõigust, et hoida ohvitserkond politikast eemale. Kuid teistes maades, kus valitseb selline kord, on ohvitserid vabastatud ka riigimaksudest,

Edasi võrdleb brošüür pikemalt ohvitseride ja tsiviilametnike koolikulusid ja võlgasid ja jõuab otsusele, et kuigi sellel, kes valmistub ohvitseriks, on keskmiselt 25.000 Smk. vähem koolivõlga kui tsiviilametnikul, siis saab viimane jälle 30—40 a. vanaduses keskmiselt 10 000 Smk. aastas rohkem palka kui niisama vana ohvitser, mispärast tal on siis ka kergem tasuda võlad kui ohvitseril.

Pealegi on tsiviilametnikul palju rohkem võimalusi kui ohvitseril hankida endale kõrvaltulusid — kui ta vaid tahab.

Nagu näha ankeedist, oli 1935. a. ainult 12,9 protsendil ohvitseridest kõrvaltulusid — mille hulka loetakse sissetulekud eravarandustest, kirjatöödest, loengutest, kõnedest jne.

Sellest asjaolust selgub, et kaugelt suurem osa Soome ohvitseridest oleneb täiesti palkadest ja et ohvitserikond koosneb peaaesjalikult varata inimeste hulgast.

Kui siia juurde arvata veel asjaolu, et ohvitseri naistest oli ainult 9,7%-dil kõrvalsissetulek — varanduse ja töötasu näol — siis ei jää vähematki kahtlust, et Soome ohvitser elab peaaegu täieliselt ainult oma palgast.

Ei ole eriti suurt abi ka kroonu-korteritest, mida omavad 30,4% ohvitseridest. Need korterid on küll erakorteritest odavamad — Viiburis näiteks keskmiselt 6.335 Smk. aastas 8.209 Smk. asemel erakorteris — aga nad on harilikult väikesed, 1—2-toalised, asuvad enamuses endiste soome ja ka vene sõjavägede majades, kus puuduvad igasugused mugavused ja mis nõuavad palju kütet.

Pidades silmas ohvitseride madalaid palkasid, on loomulik, et suurem osa sellest kulub majapidamisele, nii et muiks vajadusiks jääb väga vähe järele. Selle tagajärjeks on peale muu üldiselt tuntud ja kurb asi, et Soome ohvitser on halvasti riietatud, halvemini kui üheski teises Euroopamaas. Nagu juba tähendatud, on ohvitseri riietus suhteliselt kallis. Kui kadett nimetatakse ohvitseriks, siis tõusevad tema riietuskulud 8000—10 000 Smk., mereväes veelgi kõrgemale, 15 000—20 000 Smk.

Ei ole Soome ohvitseril ka võimalik tarvitada väljaspool teenistust erariietust, nagu on viisiks paljudes maades ja milline asi on oma suhtelise odavuse tõttu otstarbekohane. Soome ohvitseril ei ole raha erariietuse muretsemiseks.

Õppevõlgasid oli 30%-il ohvitseridest, üldiselt aga oli võlgasid 55,69% ohvitseridest. Kui võtta veel arvesse, et 22,6% ohvitseridest saab kõrvaltulusid — naise omad kaasa arvatud — siis on näha, et suurem osa ohvitseridest ei tule toime oma palkadega. Seisukord võlgade suhtes muutub aja kestel veelgi halvemaks, sest suur osa kõrgemaist ohvitseridest pääses pärast vabadussõda teenistuses kiiresti edasi ja ühes sellega ka paremaile palkadele. Juba nüüdki on staabiohvitseri võlad keskmiselt kaks korda suuremad kui kapteni võlad ja kapteni omad jälle kaks korda suuremad nooremate ohvitseride omadest. Nii siis ei lase kehvad palgad soome ohvitseri vabaneda võlgadest, vaid nad kasvavad järjest suuremaks. Nii mõnelgi ohvitseril on nii suured võlad, mille tasumiseks ei ole mingit lootust.

Vaadeldes ohvitseride korteriolusid, näitab brošüür, et ka need on keskmiselt kehvad. Nii omab staabiohvitser kroonukorteris keskmiselt 3,6 tuba ühes köögiga, erakorteris aga 3 tuba ja köögi. Kaptenil on vastavalt 2,5 ja 1,9 tuba ühes köögiga ja nooremal ohvitseridel 1,3 ja 1,5 tuba ühes köögiga.

Ohvitseride võlgade küsimuse selgitamiseks tuuakse veel ette, et abiellumine ja õppimise täiendamine kõrgemas sõjakoolis või välismaal viib Soome ohvitseri alati suhteliselt suurtesse võlgadesse. Tuuakse näide, kus lipnik algab teenistust suhteliselt väikese võlga, mille ta on leitnandina tasunud, kuid teeb abiellumisel uuesti võlga. Kui ta viimaks lõpetab kõrgema sõjakooli ja ülendatakse kapteniks, on ta võlg tõusnud 19 000 Smk-le, mille tasumine näib olevat kaunis lootusetu.

Teises näites on toonud abiellumine 12 aastat tagasi tookordsele majorile 25 000 Smk. võlga, mis vähenes mõlemate teenistuse läbi tunduvalt, kuni sündis esimene laps (2—3 a.). Siis sündis teine laps (4—5 a.) ja võlg kasvas veelgi. Viimaks tuli välismaale komandeerimine ja siis kasvas selle ohvitseri — kolonelleitnandi — võlg juba 38 000 Smk. ning ei vähenenud ka koloneliks saamisega, vaid tõusis 40 000 Smk. peale.

Siia juurde võiks tähendada veel, et mõlemate ohvitseride lapsed hakkavad alles nüüd käima koolis, ja et mõlemate perekondade kulud lõbustustele on täpse raamatupidamise alusel vaid 20—50 Smk. kuus.

Seejärele võrdleb brošüür kaunis üksik-

asjaliselt Soome ohvitseride palgaolusid ja majanduslikku seisukorda teiste maade omadega. Olgu siinkohal vaid ära märgitud, et viieteistkümnest Euroopa riigist, mida brošüür puudutab, on madalaimad palgad Eestis ja jääb mulje, et mitte ainult nominaalselt, vaid ka reaalselt, kuigi brošüür väidab, et Soome ohvitseri majanduslik seisukord olevat kehveim kogu Euroopas. Eesti ohvitser, näiteks, ei tarvitsevat kasutada oma palka muuks kui oma perekonna heaks, sest kõik muu andvat talle riik täieliselt või suuremalt osalt.

Selgitanud ohvitseride nüüdsed majanduslikku seisukorda kaunis üksikasjaliselt, teeb brošüür ettepanekud ohvitseride seisukorra parandamiseks, et vabastada nad majanduslikest muredest, mis võimaldab valida ohvitseri kutsele ettevaimistamiseks esimese järgu jõudusid ja hoida ohvitserkonda kõrgel moraalsel tasemel.

Peale põhipalkade kõrgendamise tuleks mõelda ka vanusetasu otstarbekohasele korraldamisele. Näiteks võiks saada 12 aastat teeninud kapten niisama palju palka kui äsja majoriks nimetatud ohvitser. Samuti oleks tarvis maksta laste abiraha kõigilt lastelt, lisatasu naisemeestele, arvestades seda, et ohvitseride naiste teenistusvõimalused on väga väikesed, esindusraha kõigile ohvitseridele, alates patajoniülema, lisatasu nendele, kes on lõpetanud kõrgema sõjakooli, et teha tasa kulusid, mis seal õppimisega seisavad ühenduses ja viimaks toetust välismaal õppimiseks. Eriti suurt rõhku tuleks panna vene keele õppimisele.

Samuti tuleks, nagu juba tähendatud, parandada pensioni olusid.

Kuid rahatasu suurendamisest üksi ei jatku ohvitserkonna majandusliku seisukorra parandamiseks, vaid tarvis on siin muidki hõlbustusi. Nii annavad peagu kõik Euroopa riigid ohvitseridele täiesti tasuta korterid — korteriraha — või vähemalt tuntu toetust. Samuti oli lugu ka vanas, veneaegses soome sõjaväes. See viis peaks võetama uuesti tarvitusele ja ühtlasi seatama nüüdsed ohvitserikorterid paremini korda.

Mundri ja varustuse peaks riik andma ohvitseridele tasuta või selleks määrama vastava summa. Õige iseäralik on, et riik

võtab mitmekesistelt, ohvitseridele sunduslikelt esemeilt, mida kodumaal ei valmistata, kõrget tolli ja paneb seeläbi ohvitseridele erimaksu peale.

Kuna ohvitserid peavad võtma osa laagris olekust ja manöövreist, peaks nendele siis antama vaba moon või moonaraha, sest kahes kohas elamine — kui ohvitseril on perekond — on alati kallim kui ühes kohas.

Soome ohvitser ei saa vaba arstiabi, kui ta jääb kodus haigeks, ja ta perekond peab alati maksuma arstiabi eest. See pahe tuleks parandada. Peale selle peaks olema ohvitseridel vaba ravimine sõjaväehaiglais ja ta perekond peaks leidma seal ravimist, makstes vaid arstimate ja toidu eest.

Kuna ohvitseril ei ole Soomes hääleõigust, tuleks ta riigimaksudest täiesti ja kogukonna maksudest osaliselt vabastada, võttes arvesse ohvitserikutse iseäraldused. Näiteks ei taha keegi minna meeledli Viiburisse teenima, sest kogukonnamaksud on seal õige kõrged. Kuid ohvitser ei saa keelduda ümberpaigutusest.

Võttes arvesse asjaolu, et ohvitseridele on tähtis oma maad hästi tunda, tuleks nendele anda näiteks 50% hinnaalandust kõigil riigi liiklemisvahendeil.

Ohvitseride majanduslikku seisukorda võidakse parandada kolmel viisil — suurendades vaid rahapalka või andes hõlbustusi natuuras, nagu eespool tähendatud, või liites need mõlemad viisid.

Brošüür tähendab, siin ei ole esinetud mingi kindla kavaga, vaid on märgitud ainult piirjooned ohvitseride majandusliku seisukorra parandamiseks. Ei ole karta, et nendes piirjoontes töötamine suurendaks kuigi palju riigi eelarvet, küll aga tooks ta asjale tunduvat parandust.

Ohvitserkond ei nõua midagi — lausub brošüür lõpuks, — ta rahuldub vaid palja tõe esiletoomisega ja pöördumisega meie rahva seesmuses peituvale võimsale endakaitsetahtele ja sügavale õiglusetundele. Ohvitseride majanduslik kitsikus on arenenud juba nii suureks, et see tunduvalt nõrgendab maa kaitsevõimet. Meie iseseisvus on liiga kallis unarusse jätmiseks, ja seepärast peame saama arvult küllaldase ning laadilt esmajärgulise ohvitserkonna, kes on suuteline täitma rahvalt ohvitserkonnale esitatavaid õigustatud ja suuri nõudeid.

Ho.

LÄTI.

„MILITARAIŠ APSKATS“,

Nr. 11 — 1935.

Väikesed lahingumasinad kaitselahingus ja vastukallaletungil.

Kui diviisiülem, organiseerides kaitset, tahab võita aega ja keelata vastasel oma positsiooni eel olevaid domineerivaid punkte enneaegselt vallutada, kui ka sundida vastast hargnema valesuunas, siis ta katab positsiooni sissevõtmist eelpositsiooniga. Sel juhtumil väikeste ja kergete lahingumasinade (tankettide ja kergete tankide) juurdeandmine eelosadele on hädatarvilik; vastasel korral jalaväelastel on raske end päeva ajal vastasest lahti kiskuda ja vastase lahingumasinatega võidelda.

Aktiivse ülesandega katteosade kõvendamine lahingumasinatega, kas või väikesel arvul, on samuti vajalik, sest nõrgad katteosad ei suuda ilma soomusväe toetuseta avaldada aktiivsust. Mõlemal juhtumil kasutatakse lahingumasinaid peamiselt vastase tõkestamisel ja lahtikiskumisel — tehes väikesi kiireid lööke vastase asutuses. Eriti tõhus on lahingumasinade toetus vastasest lahtikiskumise momendil, siis kui vastasel on õnnestunud asuda meie eelosadega tihedasse kontakti. Sellisel juhtumil lahingumasinade löök paiskab vastase osaliselt tagasi, või sunnib teda vähemalt ajutiselt peatuma, millist momenti eelosad kasutavad lahtikiskumiseks ja taandumiseks.

Pärast katteülesannete täitmist lahingumasinad liituvad oma osadega ja võtavad koos nendega osa kaitselahingus läbiviimisest.

Kaitselahingus läbiviimiseks lahingumasinad võtavad sisse lähtepositsioone, millised peavad olema varjatud vastase maapealse- ja õhuvaatluse eest ja peavad võimaldama vastast tule alla võtta kohapealt.

Mõnikord on kaitsval poolel kasulik oma lahingumasinatega anda vastasele lööki enne, kui see on jõudnud vastupanupositsiooni eelservani. Kõige parem moment on selleks kätte jõudnud siis, kui vastane on välja jõudnud rünnaku kauguseni. Sel momendil pealetungiva poole juhatuse teotsemisvõimalus on suurelt piiratud hargnenud lahingukorra ja kaitsva poole mõjuva tule tõttu. Ka soodustab lahingumasinade kasutamist siin see asjaolu, et enne rünnakule üleminekut vastane on sunnitud oma suurtükitle kandma sügavusse. Ka

tangitõrjerelvade kasutamine sel perioodil on raskendatud.

Kaitsva poole lahingumasinade vastu löök oma vastupanupositsiooni eelserva ette peab olema väga kiire ja lühike; igal juhtumil sügavamale kui pealetungija teise ešelonini väljatungimine on seotud suure riisikoga, sest vastasel korral lahingumasinad satuksid pealetungiva poole suurtükitle alla.

Lahingumasinade vastulöök positsiooni sissetunginud vastase pihta võib olla ühenduses jalaväe vastulööbiga, kui ka võib teostuda täitsa iseseisvalt. Mõlemal juhtumil lahingumasinade vastasena võib esineda nii vastase jalavägi kui ka lahingumasinad. Kelle vastu suunata lahingumasinade pea löök? Põhimõtteliselt kuulipildujatega varustatud lahingumasinad tuleb kasutada ainult võitluseks vastase jalaväega, sest nende tuli soomusmasinate vastu on mõjuta; seevastu kahuriga varustatud lahingumasinad tuleb kasutada peaaesjalikult võitluseks vastase lahingumasinatega.

Kuulipildujatega varustatud lahingumasinad, võideldes sissetunginud vastasega, kõigepealt tõkestavad selle edasitungi, asudes ise kohapeal — varjatud positsioonidel. Seega sel perioodil lahingumasinad kasutatakse kuulipildujate tornidena. Pärast vastase jalaväe sisse murde tõkestamist kuulipildujatega varustatud lahingumasinad lähevad üle, koos jalaväe varuosadega, vastulöögile.

Kui vastane on positsiooni sisse murdunud koos lahingumasinatega, siis kuulipildujatega varustatud lahingumasinad peavad hoiduma vastase lahingumasinast, ning kasutades maastikku, peavad püüdma neid laskma mööda ja alles siis andma löögi vastase jalaväele.

Kahuriga varustatud lahingumasinade peamine ülesanne on, nii kui varem juba tähendatud, võitlus vastase lahingumasinatega. Sellest põhimõttest tuleb pidada kinni alati, ka siis, kui vastase lahingumasinad on kaugelt paremate tehniliste ja taktiliste omadustega.

Kahuriga varustatud lahingumasinad võib kaitselahingus võitlusel vastase lahingumasinatega kasutada kahel peamisel põhimõttel: kahuriga varustatud lahingumasinad võivad anda vastase lahingumasinadele vastulööke, kui ka nad võivad võtta vastase lahingumasinad tule alla varjatud positsioonidelt. Lahingumasinade vastulöök kaitselahingus vastase lahingumasinale ei tööta kunagi suuri tulemusi, sest kaitsev pool on alati vähemuses; ei saa kunagi nõu-

da, et vastasest mitmekordses vähemuses olevad kaitsva poole lahingumasinaid suudaksid vastase lahingumasinate kallale tungi vastulööbiga teha kahjutuks. Siin, üksikult võetuna, nii pealetungiva kui kaitsva poole lahingumasinaid on võrdsetes tingimustes, nende tuli liikumise tõttu vähe tõhus ja nad ise kujutavad endast suurt märki. Kaitsev pool, ka lahingumasinate kasutamise suhtes, peab püüdma ära kasutada maastiku omadusi oma lahingumasina tule tõhususe tõstmiseks. Selleks on ainuke ja õige lahendus lahingumasinate kasutamine kohapealvarjatud positsioonidel. S. o. kaitsva poole lahingumasinate jaoks luuratakse välja ja valmistatakse ette lahingumasinatekaevikud, milistesse lahingumasinaid asuvad vastase lahingumasina kallale tungi algades ning milistest nad võtavad vastase lahingumasinaid tule alla. Sel juhtumil on kaitsva poole lahingumasinaid palju soodsamas seisukorras kui kallale tungiva poole lahingumasinaid. Sest nad, olles „sissekaevunud“, ei kujuta vastasele kuigi suurt märki; igatahes palju väiksemat märki kui lahtiselt liikuvad vastase lahingumasinaid. Samuti on sel juhtumil nende tuli palju tõhusam kui pealetungiva poole liikuvate lahingumasinate tuli.

Kahuritega varustatud lahingumasinate positsioone ei ole kasulik valida vastupanupositsiooni eelserva vahetusse lähedusse, sest seal on neid võrdlemisi raske varjata vastase vaatluse eest. Kõige kasulikum sügavus kahuriga varustatud lahingumasinate positsiooni jaoks on tõkestusjoon, s. o. joon, kus on otsustatud igal juhtumil tõkestada sissemurdnud vastase liikumine (1—2 km. vastupanupositsiooni eelservast. Ref.) Oodates vastase lahingumasinate pealetungi, kaitsva poole kahuriga varustatud lahingumasinaid ei tohi asuda positsioonil, sest siis nad langeksid väga kergesti vastase suurtükile ohvriks, vaid nad peavad asuma oma positsioonide vahetus läheduses, kohas, kus nad oleks varjatud nii vastase maa- kui õhuvatluse eest. Sealt, n. n. lähtealustelt kahuriga varustatud lahingumasinaid sõidavad välja tulepositsioonidele vaid vastase lahingumasinate kallale tungi algades.

Kui on olemas kindlad andmed, et vastane tungib peale lahingumasinate toetuseta, siis tuleb ka kahuriga varustatud lahingumasinaid kasutada võitluseks vastase jalaväega, analoogiliselt kuulipildujatega varustatud lahingumasinaile.

Kui kõrgemal juhatusel on, pärast vastase tõkestamist, kavatsus üle minna üldisele pealetungile, siis lahingumasinaid tuleb suunata sügavale vastase asetusse — kuni suurtükiväe positsioonideni. Kui see sugust kavatsust ei ole, siis lahingumasinate löök tuleb suunata kuni vastupanupositsiooni eelservani.

Juhtimise seisukohalt lahingumasinaid tuleb kasutada tsentraliseeritult diviisi ja rügemendi ülema käsutuses. Lahingumasinate juurdeandmine pataljoniidele ja vähematele üksustele ei ole soovitatav, sest et lahingumasinaid, kui kiirelt liiguvad ja võimsad abinõud, on kasutatavad laial rindel. Juurde võib anda lahingumasinaid vaid eraldi teotsevatele vähematele jalaväeosadele. Selline juurdeandmine tugevdab vastavat jal. üksust, teeb teda iseseisvaks ja kergendab koostööd. V—r.

SOOME.

„Sotilasaikakauslehti“ nr. 2 — 1936.

Dr. E. A. Martin Hagfors. — „Sõja finantseerimise üldised põhimõtted“.

Autor väidab, et ilma rahvamajanduse aluste tundmiseta kaasajal sõjaväe juht ei saa oma ülesannetega hakkama. Enne kui autor asub selgitama sõjamajanduse aluseid ta tutvustab lugejaid sõja ja majanduse suhetega. Juba XVI ja XVII sajandil maa-kaitsuse küsimused mängisid peaosana n.n. merkantilismis. Mitmed merkantilismi süsteemi iseäraldused ilmnisid Maailmasõja ajalgi, mis pärast selle ajajärgu iseloomustavaid nähteid peab iga ohvitser tundma. Edasi autor toob mõningaid teooriaid sõja tekkimisel alljärgnevalt:

1. Sõda on usundite ja müstlike nähete peegel (ristisõjad).
2. Sõdade põhjuseks on riikide militariseerimine (end. Austria-Ungari).
3. Sõdade süttimiseks annab põhjust rahvuslik ja majanduslik ekspansioon (Hispaania ja Ameerika vaheline sõda).
4. Viimase teooria alused on ühiskondlikud. Ühiskonna liigitlus toob esile sisemisi raskusi. Neilt raskusilt tähelepanu kõrvale juhtimiseks alatakse sõda. (Tsaariaegne Venemaa kuni Maailmasõjani).

Tuleb tähendada veel, et sõja võimalused ei ripu ainult sõja eeldustest ühes riigis.

Lõpuks autor asub selgitama sõja finantseerimise põhimõtteid. Sõja finantseerimise all mõtleme abinõude tarvituselevõttu, mil-

lega valitsust varustatakse tarviliste ressurssidega sõjavarustuse ostmiseks ja sõjakulude katmiseks.

Finantseerimisprobleemi peab eraldama muudest majandusstrateegia ülesannetest, nagu sõjatarvete hankimine ja toiduainete tootmine. Nii tähtis kui finantseerimisprobleem ongi, on see siiski kergesti lahendatav. Pearaskus seisab ikkagi sõjatarvete ja toiduainete hankimises. Finantseerimisprobleemis autor eriti kriipsutab alla kahte asjalu:

- a) Valitsus peab tööpalgad valitsuse- ja eraettevõtetes hoidma määratud kõrgusel. Selle tagajärjel ei tõuse hinnad ega sünni inflatsioon.
- b) Riigi- või erapankade paber-raha hulka ei tohi tõsta üle rahuaegse taseme. Sõjatarvete ja toiduainete hankimine sünnib kas otseselt (rekvisitsioon) või kaudselt. Reegliks on, et riik peab saadud tarvete eest tasuma; ta võib siiski võtta enda käsutusse eraettevõtteid, nagu see sündis maailmasõja ajal Inglismaa eraraudteedega.

Sõjatarbeid on võimalik hankida ka väljaspoolt riigi piire, milleks juba rahuajal tuleb luua sobivaid eeldusi. Sõjatarvete ja toiduainete ostmine vabadelt turgudelt moodustab teise hankimisviisi.

Kuna kodumaa turud on vaid näiliselt vabad, siis tulevad siin kõne alla ainult välismaa turud.

Järgnevas finantspoliitilises esituses pöörab autor peatähelepanu kaitse sõjale.

Sõja üldisteks finantseerimisabinõudeks on maksud, siselaenu ja paberraha trükkimine. Õigemaks sõja finantseerimise mooduseks peab autor kodanikkude maksustamist võimaliku kõrgema piirini. Sõjakorimat peab kandma kas teenides kaitseväes või makstes makse. Rahaväärtuse enneaegne nõrgendamine (paberraha trükkimisega jne.) on ebanormaalne teguviis, see on „majanduslik bolševism“ ja viib inflatsioonini.

Kui sõja raskused on jagatud ühetasaselt kõikide vahel, on paras aeg üle kanda osa raskusi tulevasele sugupõlvele laenude tegemisega.

Inflatsioonini võib jõuda ka siis, kui paberraha juurde ei trükitagi. Kui valitsus laseb raha (näit. riigipangas seisvat kullatagavara) suurel määral liikvele, võistleb eraettevõtetega ja ei piira kodanikkude ostujõudu, siis tuleb samuti inflatsioon — kullainflatsioon. Seepärast Rootsi keelas maailmasõja ajal kulla sissevoolu riiki.

Mis puutub kodanike maksustamisse, siis tuleb siin tähelepanu pöörda alljärgnevale:

1. Kõrgendatud maksud kutsuvad esile üldist rahulolematust.
2. Kõrgendatud ärimaksud takistavad majapidamistegevust, tõkestavad ettevõtlikkust ja produktsiooni just siis, kui see on kõige tarvilikum.
3. Kõrgendatud sissetulekumaksud neelavad kodanike kapitalid nii, et rahatagavarasid ei jää laenude noteerimiseks, ehkki see on igal juhul tarvilik.
4. Kõrgendatud varandusemaksud takistavad sissetulekute saamist varandustelt, missugustest sissetulekutest tähelepanväärt osa ometigi kasutatakse heategevateks otstarveteks.
5. Kõrged maksud otse sõja algul pingutavad rahvamajandust nii, et sõja kestes selle finantseerimine muutub raskeks.

Üheks rahvamajanduse põhireegliks on, et maksud ei tohi olla nii kõrged, mis takistavad kapitali kujunemist.

Sõja ajal ei saa seda reeglit võtta alati juhtlauseks, ehkki peab meeles pidama, et mida kergemad on maksud, seda kergem on sõjaväelise juhi ülesanne.

Kapten A. Salo. — „Missugune oleks sobivam ratturipataljoni koosseis ja relvastus.“*)

Autori arvates peaks jr-pataljonis olema neli jr-kompanit (praegu on kolm — ref.). See võimaldaks lahingu vaheldumist eri viivituspositsioonidel. Ka meeste vastupidavus tõuseb; on võimalik korraldada tõhusamat luuret ja üllatada vastast.

Mis puutub jr-kompani relvastusse, siis autor soovib igasse laskurijakku kaks ja kk-jakku ühe automaatpüstoli.

Paratamatu olevat ka igas jr-rühmas üks püssigranaadipilduja. Jr-kompanis peaks autori arvates praeguse kolme rühma asemel olema neli rühma samadel põhjustel, mis toodi kompanite lisamisel pataljoni. Raskete relvade suhtes autor pooldab nende detsentraliseerimist pataljoni raames. Ta väidab, et praegu alati on tulnud rk-kompanit hajutada, andes jr-kompanite käsutusse 1—4 rk (kohtamislahing, viivitusl. jne.), mispärast rk-kompani tsentraliseeritud kasutamist on raske ette kujutada. Nii oleks igas jr-kompanis 2 rk-st küllalt. Rk liitmisega jr-kompani orgaanilisse koosseisu saadakse veel see hüve, et rk-autosid on võimalik tarbe korral kasutada kompani jalgrataste veoks. Rahuaegses väljaõppes rk-d võiksid jääda rk-kompani koosseisu; neid vaja anda vaid paar korda nädalas jr-

*) Vt. „Sõdur“ nr. 9/10 — 36. Lehek. 239.

kompanite käsutusse. Sõja puhul tuleks aga need rk-d liita jr-kompanitega.

Rkk koosseisus oleks 10—12 rk-t, milledest 8 (2 rühma) varustatakse õhukaitse ja kaudse laskmise abinõudega ning kolmandas rühmas oleksid suurekaliibrilised (13—15 mm) rk-d (2—4 tk.) soomusmasinate ja lennukite tulistamiseks.

See koosseis võimaldab patülile ka tulevaru moodustamist. Kõik pataljoni rasked relvad tuleksid ühendada pataljoni „raskete relvade“ kompaniks, kuhu kuuluksid ka granaadipildujad. Kompani koosseis oleks 6—8 rk (jr-kompanite jaoks), 8 rk (rkk jaoks), 2—4 suurekal. rk-t ja 4—6 granaadipildujat.

Mis puutub puht tt relvastusse, siis on autori arvates jr-pataljonis sobivamaks relvaks 20 mm poolautomaat kuulip. — Oerlikon, ehkki sellega ei ole küsimus ideaalselt lahendatud (võrdlemisi väike läbilöögi jõud).

Ideaalseks lahenduseks peab autor 3—4 k. tanki ehk s-auto (varustatud 37 mm kiirlaskesuurt. ja suurekal. klp-ga) andmist jr-pataljoni koosseisu. Võiks veel kaaluda, kas ei tuleks nende masinatega liita tt relvad, mis moodustaksid siis omaette üksuse pataljoni ülema kätes.

Lõpuks autor kriipsutab alla, et nende jr-pataljoni praegune organisatsioon ja relvastus ei ole arenenud koos tänapäeva nõuetega — eriti raskete relvade alal, mis pärast kiired ja põhjalikud katsed ses suhtes olevat päevaküsimusteks.

K—E. L. „Põimeid mõnedest prantsuse sõduri kasvatust käsitlevatest teostest“.

Sõjakirjandust.

—r.

LEEDU.

„MUSU ŽINYNAS“

nr. 132 — märts 1936.

A. Gučas. Kaitseväe raadiotelegrafistide valik psühhotehniliste katsetega.

Psühhotehnika kaitseväes baseerub kollektiivse uurimise meetodile, milleks ei ole vaja keerukaid aparate, vaid uurimused teostatakse lihtsate testide abil. Tagajärjed töötatakse läbi ja hinnatakse kiiresti. Selle tulemusena psühhotehnikat kaitseväes kasutatakse komplekteerimise huvides ja eriti õppeüksuste kandidaatide ja mitmesuguste spetsialistide valikuks. Raadiotelegrafistidelt nõutakse kõrget intelligentsi ja artikli autori arvates, kes on töötanud koos Leedu kõige parema psühhotehnikuga, on sel viisil valitud kandidaadid osutunud tublideks töö-

jõududeks. V. Lazersonas läiendab eestloodud artikli. Seejuures on ilmnenu katseist Šveitsis ja N. Venes, et psühhotehnilise ja grafoloogilise meetodiga valitud kandidaadid 85—95% ulatuses on vastanud ametiülesandele. Järeldus — psühhotehnilisele katsele tuleks suhtuda tõsiselt.

Kapten Papartis. Flankeerivad raskekuulipildujad.

Leedu jalaväe eeskirja II osa kriipsutab alla hästi moondatud ja julgelt teotsevate raskekuulipildujate tähtsust, eriti kui nad töötavad flankeerival põhimõttel. Kaitset asuva pataljoni löiku tuleks määrata vähemalt 2 flankeerivat kuulipildujat, igaüks tulealaga keskmiselt 700 m. Rindelt peaksid need kuulipildujad olema kaetud maastikuvoltidega ja moondatud õhu- ning maapealse vaatluse vastu. Flankeerivate kuulipildujate ülesanne peab sisaldama järgmisi andmeid:

- raskekuulipilduja asukoht,
- flankeeriva tule suund ja valmisoleku tähtaeg,
- tulistatava rinde laius, ja
- tuleavamise aeg.

Kuna flankeerivad kuulipildujad kuuluvad kaitseüsteemi koosseisu, siis pataljoni ülema peab nende tegevuse kokkukõlastama üldise tuleplaaniga. Edasi järgneb käsitletu meetodist kuulipildujate flankeerivale tulele ettevalmistamisest.

N.-ltm. Aniuoliauskas. Derivatsiooni mõjust kaudsel laskmisel kuulipildujaist.

Autori andmeil Leedu raskekuulipilduja MG 08 võimaldab oma sihiku konstruksiooni tõttu vältida derivatsiooni mõju otsesel laskmisel. Kaudsel laskmisel aga tuleb arvestada tõsiselt derivatsiooni mõju ja seepärast autor soovib muuta laske-eeskirja vastavaid paragrahve ning koostada tuhandikkude tabel derivatsiooni mõju kohta alates 1500 m kaugemale, milline peaks kaasas olema igal kuulipilduja ülemaal.

N.-ltm. Namajunas. Metsalahing.

Artikkel on kirjutatud N. Vene andmeil. Autor näitab, et Leedu maa-ala on küllaldaselt kaetud metsaga ja seepärast metsalahingu uurimine on kõigiti õigustatud. Autori arvates metsalahingu heaks teostamiseks on vaja juba rahuajal hästi väljaõpetatud, liidetud ja mitmekülgset treniitud osi.

Ratsaväe kombineeritud tegevus.

Artikkel on rajatud Ameerika materjalile, mille mõtted kokkuvõttes alljärgnevad. 1. Kombineeritud tegevused oma iseloomult

on keerukad. Lähtudes tegevuste lihtsustamise printsiibist ei tuleks kasutada kombineeritud tegevusi, eriti siis kui samu tagajärgi saavutatakse lihtsa pealetungiga ratsa- või jalarivis.

2. Kui ratsaosa juht otsustab tegutseda kombineeritud põhimõttel, siis see peab tuginema mingisugusele standartsele plaanile. Seejuures tuleb arvestada olukorra tegureid, nagu maastikku, aega ja ootamatust. Nende hinnete tulemusel peab kujunema tegevus olukorrale vastavaks.
3. Osade vastastikune abistamine ja koostöö peab olema väljendatud selgesti ja arusaadavalt käsus.
4. Mehhaniseeritud osade arengu ja tulejõu kasvades tulevikus kahtlemata kasutatakse laialdaselt kombineeritud tegevusi. See omakorda aga nõuab küsimuse nii teoreetilist kui ka praktilist analüüsi.

Kapten Lagenpušas. Topograafiline teenistus sõjaajal ja riigikaitse.

Autor analüüsib aluseid, mispärast topograafia on viidud sisse kõikidesse väeliikidesse ja milliste raskutega tuli võidelda topograafikorpusel Maailmasõjas. Riigikaitse vajadusest lähtudes peab iga riik topograafia alal arvestama järgmisi küsimusi:

1. Tuleb omada kogu riigi territooriumi kaart.
2. Peab omama küllaldaselt ettevalmistatud personaali tema hulgaliseks rakendamiseks vajaduse korral.
3. Peab olema küllaldane kaartide varu.
4. Peab olema korrastatud üldine kaartide varu ja väeosade täiendamine kaartidega.
5. Peab olema küllaldane instrumentide tagavara ja
6. peab olema selgesti ära määratud topograafide ülesanded mitmesugustes väeliikides.

K. R. Poola armee motomehhaniseerimine.

Artiklis on puudutatud järgmised küsimused:

- Mootori- ja soomusetööstus;
- põletis-märdeainete küsimus;
- üldine motoriseerimise aste;
- soomusosade relvastis;
- soomusosade organisatsioon rahuajal;
- soomusosade organisatsiooni võimalik suund;
- teiste väeliikide mehhaniseerimine ja operatiivtaktikalised märkmed.

1935. a. Poola oli autotranspordi alal 19-ndal kohal Euroopas, kusjuures iga 1350

elaniku kohta tuli üks auto. Viimasel ajal Poola on võtnud eriti energiliselt käsile autotranspordi ülesehitamise küsimuse. Selle tulemusena on järgnenud terve rea autoteede korraldamine. Kava kohaselt 1941. aastaks on ette nähtud luua 4462 km auto- teid, milleks on assigneeritud 325 miljonit slotti. Samuti on ette nähtud suuri summasid assigneerida motomehhaniseerimiseks.

Käesoleval ajal on Poolas seitse lahingumasinate pataljoni, kuid kavatsus on nende arvu tõsta kümnele, seega igasse korpuse piirkonda üks pataljon.

Bibliograafia osas käsitletakse muude hulgas ohvitseride ettevalmistust Eestis ja Kaitseväge staabi ülema mõtteid juhust ning tema ettevalmistusest. Ma-

POOLA.

„Przegląd Piechoty“ jaanuar. 1936. a.

1. Lt. S. Lysakowski. Õised õppused. Vastavad eeskirjad (poola sõjaväe) seavad üles kaugeleulatavaid eesmärgi vägede ettevalmistamise alal teotsemiseks öösi, nõudes muuseas, et „igat laskurit peab harjutama pimedusega niisugusel määral, et öistes tingimustes ta suudaks teotseda täieliku kindlustundega“... Neid eesmärgi — autori arvates — ei olevat aga seni veel kaugeltki saavutatud. Õiseid õppusi tavaliselt korraldatakse üks kord paari nädala tagant ja selgi korral neid tihti, ilmastiku tingimuste pärast, lükatakse edasi või jäetakse hoopis ära — heas lootuses, et tulevikus kunagi korda läheb küsimuse juurde uuesti tagasi pöörduda. Enamasti aga jäävad niiviisi täitmata õppused ka edaspidi läbiviimata, sest tulevik harilikult toob endaga kaasa uusi ülesandeid, millised — nagu näib — samuli nõuavad ilmingimata läitmist. Kõige selle tagajärjel öiste õppuste arv võrreldes päevastega kujuneb ebanormalselt väikeseks ja nende läbiviimine kaunis pealiskaudseks, kusjuures harva leidub juhust mõnd rohkem ebaõnnestunud öösist õppust kordamisele võtta. Lõplikuks tulemuseks on see, et vägede ettevalmistus teotsemiseks pimedas kipub vägagi puudlikuks jääma. Omalt poolt autor soovitab n.n. ööpäevaseid õppusi, mis algaksid õhtul päevavalges ning lõpeksid pimedas, need andvat paremaid tagajärgi, sest et siin on võimalik valgus tutvuda, õppuste maastikuga, mis annab sõdurile teatava kindlustunde liikumiseks ning teotsemiseks pimedas. Öistel õppustel vähemalt jaoülem

peab tundma kõiki tema juhatuse all teotsemaid mehi nimejärele, mis hõlbustab jao juhtimist ja selle kogumist võimaliku segimineku puhul pimedas. Pauk-laskemoona kulutamisel peab olema kokkuhoidlik, sisendades sõdureisse arusaamist, et täak ja käsigranaat on parimateks võitlusvahenditeks lahingus õistes tingimustes. Gaasitorbikud, kompassid jne. peavad öösistel õppustel tingimata kaasas olema. Õppuse harutus vältusega 20—30 min. tuleb alati teha kohapeal, pärast õppuse lõppu, tarbekorral laternalgusel. Eriti tähtis on, autori arvates, öösiste õppuste korraldamine allohvitseride koolides, kus kõik sellesisulised teemad tulevat peensusteni läbi töötada, andes seega noorematele juhtidele põhjalikke kogemusi teotsemiseks ja alluvate osade juhtimiseks lahingus öösi, kus edu oleneb tavalisest suuremal määral ülematest. Lõpuks autor leiab, et öiste õppuste arvu peaks senisega võrreldes tunduvalt suurendama ja nende tagajärgi ka tõsisemalt kontrollima. Ainult siis võivat loota, et saavutatakse vastavates eeskirjades ülesseatud eesmärgid ettevalmistamise alal teotsemiseks pimedas ja instruktoritele öised õppused kujunevad harilikuks asjaks, aga mitte mingiks erakordseks juhtumiks, nagu seda võivat lähele panna praegu.

2. Major dipl. J. Rzepecki. Väiksete üksuste juhtimine. Mitmesuguste lahingulise sisuga ülesannete sooritamisel väeosades, eriti aga õppeüksustes ülesande täitjailt harilikult nõutakse, et ta olukorra kohaselt vajalikud käsud ja korraldused annaks eeskirjades toodud vormide kohaselt. Sõja ajaloos ei leiduvat palju näiteid, missugusel kujul jao-, rühma- ja kompaniülemad andsid käsked ja korraldusi tegelikus lahinguolukorras, kuid autori arvates olid need kindlasti palju lühemad eeskirjalistest vormidest. Polevat õieti tarviski, näiteks, jao, rühma või kompani astudes lahingusse meestele pähe tuupida, kus asub sidumispunkt, kuhu peab minema laskemoona järele jne., vaid seda võib teha lahingu ajal, kui tekib esimene haavatu või on vaja laskemoona juurde tuua. Vastav lahingukäsk aga läheneks selle tagajärjel tublisti. Käskude ja korralduste andmine eeskirja šabloonide järgi olevat mõeldav ikkagi peamiselt rahuaja õppustel ja sõjas ainult eriliselt soodsates tingimustes, kui üksus asub kuskil varjulises kohas või kaugel vastasest. Kuid suuremal arvul juhtudel tuleb lahinguolukorras ikkagi piirduda ainult üksikute, lühidalt sõnastatud käskudega. Eeskirjas toodud käsuvormid on

mõeldud tähtsamate lahingutüüpide või faaside tarvis, nagu seda on, näiteks, kaitse, lähenemine, kallaletung jne. Kuid nende tüüpide ja faaside raamides tuleb ette terve rida üksikuid lahinguepisooide. Ainult rühma võitluses vaenlase vastupanupositsiooni sisemuses autor märgib neid ära tervena üksteistkümmend, nagu: 1. takistuse vallutamine, missugune võiks rühmale ootamatult esile kerkida pärast vaenlase vastupanupositsiooni eelserva läbimurdmist; 2. pärast läbimurdmist vastupanupositsiooni eelservast rühm ei leia enam vastupanu, samal ajal kui naabrite rindel on käimas vihane võitlus; 3. rühm satub ootamatult tiibtule alla vastase rk-lt, mis on paigutatud varjatult positsiooni sisemuses; 4. ootamatult avanenud soodus juhused edasiliikumiseks patüli käsutuses olevate rk-de tuleloetusel; 5. rühma tegevus, kui vaenlane ründab naaberrühma; 6. rühma tegevus, kui ta satub vaenlase ägeda tule alla, mis antakse kindlaksmääramata suunast; 7. rühma tegevus, kui ta juhuslikult satub oma suurtükiväe tule alla jne. Niisuguseid episooide võib ootamatult esile kerkida ka kõikides teistes lahingufaasides ja kõik nad nõuavad vastavate nooremate juhtidelt oskust kiiresti orienteeruda, momentaanselt otsustada ja mõne üksiku käskluskõnaga alluv jagu (rühm) tegevusse panna, kusjuures endastnõustetavalt tuleb loobuda pikkadest käskudest eeskirja šabloonide järgi. Muidugi ei kujune see eeskirja nõudmiste hülgamiseks, vaid nende otstarbekaks kohandamiseks lõpmatuseni varjeeruvale lahinguolukorrale.

3. Kapt. B. S. Kencbok. Sõjakogemused sõjakirjanduse järgi ja tegelikult. Autor avaldab muuseas huvitavaid mõtteid sõjakogemuste väärtuse kohta. Vanadelt lahingumeestelt on tihtigi kuulda kaebamisi, et pärast sõjaaegne noorem juhtide põlv on liialt iseteadlik, kergemeelne, teeb samasuguseid rumalusi, mida nemad — vanadki on teinud oma nooreseas, ja sealjuures ei võta meelsasti kuulda vanade õpetusi, mis ju põhjenevad tegeliku eluga ammutatud kogemustel. Kergemeelne olla ja rumalusi teha on nooruse eesõiguseks, kuid see on ühtlasi ka üheks tarvilikuks arenemisastmeks, mida igaüks peab enne küpsemasse eluikka jõudmist läbi tegema. Sest vigadest ju õpitakse ja oma isiklike kogemuste läbi jõutakse lõpuks ikkagi kõige hõlpsamini tõe äratundmisele. Kuid ka vanadele on mõndagi ette heita. Olles uhked oma elukogemustele nad tihtigi suhtuvad noortesse üleolevalt. „Mis

Teie mulle räägite, ma olen ise sõjas olnud“, tavatseb üks kui teine neist öelda, unustades sealjuures ära, et elu liigub vahetpidamata edasi, ühes sellega areneb ka sõjandus ja tuleviku lahingud saavad olema hoopis teise ilmega kui need, mida vanaid läbi teinud oma nooruspäevil. Säärane vahejoone tõmbamine vanade poolt enda ja nooremate kolleegide vahel tundub ebaõigena ja isgi naeruväärseks, meenutades kedagi, kes vehkleb roostetanud mõõgaga, uhkustades sealjuures iganenud sõjakogemuste kilbiga, millega ta püüab varjata oma vaimuvaesust ja võimetust kohaneda tänapäeva reaalse eluga. Seega siis sõjakogemustel pole absoluutset tähtsust, vaid nad omandavad väärtuse selle järele, kuidas neid suudetakse sobitleda alati edasiliikva ja vahetpidamata uueneva elu nõudmistega.

4. Kpt. I. Jarem. Äärmärkusi kirjanduse ja kohtu alalt. Sõjaväest kirjutatakse ühte ja teist, head ning halba, ja seda tihti mitte ilma põhjusega. Negatiivset leidub vahest ka seal, kus väliselt kõik paistab korras olevat. Seepärast ei tohiks sõjaväe elu-olu kujutavatest kirjutistest kergelt mööda minna, vaid tuleb püüda neid ära kasutada, et pahede jälile jõuda ja neid kõrvaldada. Tavaliselt suhtutakse üldkirjanduses kõige halvaks panevamalt allohvitseride kaadrisse. Autori arvates selle põhjuseks on, et nende: a) kasvatuslik külg jätab soovida, nagu seda võidaval otsustada kiidu- ja karistuseraamatute järgi; b) nad tarvitavad liialt alkoholi. Seda viimast pahet soodustavad: a) võlgusaamise võimalused einelauas; b) traditsioonid, mis on seotud „niisutamise“ga; c) halb eeskujud; d) kohalikud elutingimused. Neist põhjustest esimesed kolm ei nõudvat selgitamist, küll aga viimane. Rida väeosi, eriti piiriäärse ribas, asub alevikkudes, n.n. sõjaväelinnades („wojennych gorodkach“) ja teistes sellesarnastes aukudes („dziurach“), kus elu on äärmiselt üksluine ja otse kisub inimesi joogilaua juurde. Ohvitseri seisukord on siin parem, sest pärast 2—3 aastat teenistust niisuguses „augus“ tal on õigus paluda ennast üle viia mõnda paremasse kohta. Kuid allohvitseridel niisugust soodustust ei ole ja oma spleen'i, mis seesuguses olukorras paratamatult areneb, nad tavaliselt püüavad arstida alkoholiga. Autor arvab, et pahet saab parandada, kui mõistlikult korraldada allohvitseride vaba aja möödasaatmist. Kompani piirides ta näiteks soovitab korraldada võistlusi: 1. sõjajuttude kirjutamise alal; 2. skeemide joonistamises;

3. õppeabinõude täiendamises; 4. raadio-aparaatide konstrueerimises jne. Paremate tööde eest anda auhindu. Ka muid selletaolisi ülesandeid võib anda, tähtis on vaid, et nad suudaksid äratada allohvitserides huvi ja läita nende teenistusest vaba aja seevõrra, et nad üldse ei saakski tunda igavust ning sellest tekkivat tarvidust alkoholi järele. —

5. W. Jalaväelase kandekoorma raskus prantsuse sõjaväes. Küsimust käsitletakse „La Revue d'Infanterie“ andmeil. — 6. Allohv. J. Napierolo. Ettevalmistamine laskeasjanduse alal kunstliku valgustuse juures. Mõningaid näpunäiteid ja primitiivseid seadiseid sellel alal.

„PRZEGAD ARTYLERYJSKI“ — jaanuar 1936.

1. Väärnähteid rahuaegsetel suurtüki- ja jalaväe koostööõppustel ja nende kõrvaldamine. — ltn. F. Burski. Suurtüki- ja jalaväe ühised laskmised lahingulaskemoonaga harilikult kujunevad suursündmusteks rahuaja õppetööl. Ettevalmistusi nendeks laskmisteks tehakse erilise hoolega ja väga üksikasjaliselt, kusjuures suurtüki- ja jalaväejuhid õppuse maastiku uurimisel määravad ühiselt kindlaks tihti isegi üksikute laskurite paigutuse ja nende liikumissuunad. Seesugust üksmeelt kahjuks aga ei ilmne õppustel pauklaskemoonaga. Viimasel ajal jalavägi rännakutel on hakanud arendama kiirust kuni 7 km tunnis. Suurtükiväele ei sünnita jalaväega sammu hoidmine niisugustes tingimustes ülepääsmatuid raskusi, küll aga muutub keerulisemaks tegevusseastumise ning tuleavamise küsimus. Arendades kiirust omaenese tegevuses jalaväejuhid nõuavad seda ka suurtükiväelt. Tihti juba esimesel kokkupõrkel vastasega nõutakse suurtükiletetoetust ja kui see ei järgne küllalt kiiresti, siis lastakse vahakohtul patareid tegevusest välja viia. Mõnele jalaväejuhile tule ootel, näiteks, 1/2 tundi võib-olla paistab igavikuna, kuid iga suurtükiväelane teab väga hästi, mida võib korda saata niisuguse aja vältel, kus juba paralleelvihu ehitamine üksi nõuab 10—15 min. Kui uute andmete saamisel vastasest on võrdlemisi kerge teha jalaväeosade ümbergruppimist ja nende tegevusse saatmise suundi muuta, siis suurtükiväes vastavate ümberpaigutuste tegemine nõuab sellest tublisti rohkem aega, eriti mis puutub

side ümberkorraldamisse. Suurtükiväe juhtide ettepanekuid ja nõuandeid ei taheta sealjuures heameelega kuulda võtta, eriti veel, kui need juhid on auastmes nooremad vastavatest jalaväe juhtidest. See kõik mõjutab halvavalt rahuaegset õppetööd ja koostöötamist kahe tähtsama relvaliigi vahel. Pahe kõrvaldamiseks, autori arvates, tuleks: 1) suurtükiväge kui väeliiki seada tähtsusest kui mitte esimesele kohale, siis vähemalt ühele astmele jalaväega; 2) tutvustada jalaväejuhte lähemalt suurtükiväe kasutamise võimalustega lahingus; 3) õpetada jalaväge hindama nii oma kui ka vastase suurtükiväe tuld; 4) loobuda maratonijooksudest jalaväe kallale tungi teostamisel, seda enam, et see pole läbiviidav tegelikult lahinguolukorras; 5) iga õppus maastikul suurtüki- ja jalaväe juhtide poolt ühiselt ja detailselt läbi töötada; 6) varustada suurtükiväeosi juba rahuajal sõjakorral neile ettenähtud sidekoosseisuga ja materjalosaga; 7) õppuste arutamisel senisest rohkem tähelepanu pöörata suurtükiväe tegevuse selgitamisele.

2. Tulekooli õpiseid. — Kapt. I. Lipinski. Lahinglaskemoona rahuaja õppusteks antakse, materjalsetel kaalutlustel, kaunis piiratud arvul. Kui arvesse võtta, et sellest peab jätkuma kaadriohvitseride (divisjoniülema alates ja allapoole), reservohvitseride ja nende kandidaatide, kaadri- ja reservallohvitseride ja kõikide reameeste ettevalmistamiseks, siis iga tegevteenistuse ohvitser võib arvestada temale määratud laskeharjutuste läbiviimiseks vaid mõned mürsku. Sellest on aga kindlasti vähe, et omandada tarvilikke kogemusi suurtükiväe juhtimiseks lahingus. Kuna laskemoona normide suurendamist polevat praegu võimalik ette näha, siis — autori arvates — laskmist lahingulaskemoonaga ei tuleks nõuda vanematelt kaptenitelt, kes tulevad kõrgendamisele majoriks, kaptenitelt, kes on minemas pensionile või teenivad adm. kohtadel, leitnantidelt, kes ei ole ette nähtud kõrgendamiseks auastmes, ja nooremleitnantidelt. Seega siis saaksid lasta ainult kõik nooremad kaptenid ja leitnandid, kusjuures igaihe peale neist tuleks juba küllalt suur mürskude arv selleks, et korralikult ja nõuetavate tagajärgedega vastavalt laskeharjutused läbi võtta. Laskeharjutused ise peaksid olema mitte teoreetiliselt keerukad nagu praegu, vaid lihtsad ning lähedad lahinguolukorrale. Ka tagajärgede arvestamine nõudvat muutmist: praegu hinnatakse ohvitseri-suurtükiväelase kutseoskust ühe laskeharjutuse tulemuste

järgi, mille läbiviimist võivad mõjutada ilmastiku ja mitmesugused muud tingimused soodsas või ebasoodsas mõttes; selle tagajärjel on sageli juhtunud, et hea suurtükiväelane, kellele laskmine ei õnnestunud, satub nõrgemate nimekirja, kuna jälle mõni keskpärane mees, kellel laskmine õnnestus, võib pääseda esimeste hulka. Edasi autor toob mõningaid näpunäiteid laskmiste tehnilise täitmise alal, mis aga ei sisalda endas midagi eriliselt märkimisväärset.

3. Kaspoole- või tervepäevalised õppused. — Major I. Petryczek. Praegu on suurtükiväelasel päevakord järgmine: k. 0430—0650 — ülestõusmine ja mitmesugused tööd; k. 0700—1100 — õppused divisjoni programmi kohaselt; k. 1100—1230 — tallis; k. 1230—1310 — lõuna; k. 1310—1350 — puhkus (teoreetiliselt); k. 1400—1700 — õppused divisj. progr. kohaselt; pärast k. 1700 ja kuni 1820 — mitmesugused patareielemalt korraldatavad täiendusõppused ja tööd; k. 1820—1920 — pesemine, puhastamine, õhtusöök; 1920—2000 — varustuse ülevaatus; k. 2000—2035 — vabaaeg; k. 2035—2100 — õhtupalvus, jalgadepesemine ja magamaheitmine. Sellise täpsa ning paendumatu päevakorra juures jääb patareielemale isiklikusse korraldusse hoopis vähe aega. Autor soovib igapäev k. 0700—1200 toimeta õppusi divisjoni kava kohaselt ja kogu pärastlõuna kuni õhtuse ülalugemiseni jätta patareielemale, mida ta võib kasutada oma äranägemise järgi korralisteks ja täiendusõppusteks, mitmesugusteks töödeks jne. See teeks päevakorra paenduvamaks ja võimaldaks sobitada õppetööd senisest paremini kohalikkudele oludele, millega kahtlemata suureneksid ka töö tulemused.

4. Julgestusosade juures töötava luureohvitseri ülesanded pealetungirännakul. — Ltn. T. Tazber. Küsimust käsitletakse teoreetiliselt. Ei midagi eriliselt märkimisväärset.

5. Kaadri laskealaline ja taktikaline täiendamine. Küsimust käsitletakse ühe idapoolse naaberriigi („sasiada wschodniego“) tõekspidamiste kohaselt sellel alal, nii palju kui need ilmnevad vastavates eeskirjades ja eriajakirjades.

6. Töö organiseerimine patareielemavaatluspunktil. — Kapten J. Kovalski. Autori arvates tuleks patareielemavaatluspunktil senisest laiemas ulatuses rakendada tööle allohvitseri ja vastavalt sellele nõuda neilt põhjalikumaid

teadmisi ja oskusi punktil tarvitavate vaatlusabinõude materjalosa ja selle kaitsmise alal ja ka logarütmiliste tabelite tundmist ning kasutamisoskust.

7. Motoriseerimine ja mehhaniseerimine vastavate prantsuse vaadete kohaselt. Ajalooline ülevaade küsimuse arenemisest ajajärgust enne Maailmasõda kuni tänapäevani.

Kk.

SAKSAMAA.

„Militär-Wochenblatt“ — nr. 32,
veebr. 1936.

Maj. Greiner. Rahuaegne kasvatus ja arendamine arusaamatuste vältimiseks sõjas. Sõjas esineb alati arusaamatusi, mis tekitavad peaaesjalikult käskude puudulikkusest ja tähelepanematuses nende andmisel ja kokkuseadmisel. Iga arusaamatus võib põhjustada ebaedu. Arusaamatustest hoidumiseks peab kasvatama juhtide tahtejõudu, arendama head käskimistehnikat, nõudma käskude kordamist, hoiduma võimalikult käskude muutmisest ja valvama käskude täitmise järele. Tähtsateks teguriteks on sõnakuulmine, tõearmastus, oma ala tundmine, imimestetundmine, püsivus, optimism ja valmisolek kogu enda võimete tegevusse rakendamiseks. Kasvatus ja arendamine rahuajal on peategurid, mis peavad tegema arusaamatusi sõjas minimaalseks.

Hauptm. Köller. Cambrai tankide lahingust. Cambrai lahingus pandi pealootused tankide tegevusele. Inglaste suurkallaletungist võttis osa 460 tanki, 7 jalaväe- ja 3 ratsadiviisi, 300 lennukit ja üle 1000 mitmesuguse kaliibrilist suurtükki. Sakslastel oli kaitsel 1 diviis jalaväge 6 km rindel, nõrga suurtükiväega, varuta ja õhuluureta. Inglased suutsid 15 km sisse murda. Nende läbimurde ebaõnnestumine loetakse saksa üksikvõitleja kangelasteoks ja mitte juhuseks. Kuigi soomusmasinate lahingus tõrjevahenditel on suur tähtsus, siiski ka edaspidi otsustavaks jääb vaim.

Kapt. Waldeyer-Hartz. Tänapäeva meresuurtükivägi. Kõik mereväed püüavad keskmiste ja raskete suurtükkide laskeulatust ja laskekiirust suurendada, et võimalikult varakult saavutada täielikku tule ülekaalu. Igasugused abiaparaadid peavad võimaldama juba esimesi laske

märki juhtida. Pihtamiste mõju suurendamiseks püütakse suurtükkide kaliibrit suurendada. Kõige suuremaks kaliibriks praegu on 40,6 cm, mille kandjaks peab olema 35 000 t laev. Õhukaitsesuurtükkide kaliibriteks on 10,2 cm, 12 cm ja 13 cm, viimasel on mürsukaal 33 kg ja laskeulatus üle 20 km. Kergeteks õhukaitse relvadeks on igalpool automaatsuurtükid 2—4 cm kaliibriga, laskekiirusega 100 lasku minutis. Suurlaeva pardal asub kuni 30 niisugust suurtükki; võib ette kujutada, milline terasrahe korraga õhku paisatakse.

Inglise territoriaalarmee seisukord ja tähtsus. Vaadeldakse inglise territoriaalarmee suurust, ülesannet, lahinguvõimet jne.

Nõukogudeliidu maa- ja õhujõud (järg). Sõjaväe organisatsioon muutus tehti teatavaks nõukogude kongressil, jaanuarikuus s. a. Seni oli 84 jalaväe- ja 12 ratsadiviisist 28 jalaväe- ja 6 ratsakaaderdiviisi ja 56 jalaväe- ning 6 ratsaterritoriaaldiviisi. Nüüd aga on 77 prots. kaader- ja 23 prots. territoriaaldiviisid, seega 64 jalaväe- ja 9 ratsakaaderdiviisi ning 20 jalaväe- ja 3 ratsaterritoriaaldiviisi. Rahuaegne punaväe suurus suurenes 960 000 mehelt 1 300 000 mehele. Jalaväediviisis on 3 rügementi, mägidiviisis — 4 rügementi. Igal rügemendil on koosseisus 6 jalaväesuurtükki (76 mm). Igal pataljonil — 2 saatesuurtükki (37 mm) ja 2 miinipildujat (58 mm). Rügemendi staabi juures on moondamise- ja gaasirühm. Kuulipildurkompanis on 16 rk-d. Laskurkompanis on 1 kuulipildurirühm (2 rk) ja 3 segarühma, milledes on 3 kk-jagu ja 1 püssigranaadijagu. Ratsadiviisis on 4 rügementi. Enamusel diviisidest on motoriseeritud 3-eskadroniline salk. Ratsarügemendis on 4 ratsa- ja 1 kuulipilduri-eskadron, viimases on 20 hobuseveokitel rk-d. Suurtükiväge suurendati kolme viimase aasta jooksul: välipatareisid 758-lt — 1558-le; raskepatareisid 25-lt — 225-le. Diviisi suurtükirügemendis on 30 suurtükki (10 patr. à 3 suurt.); 4 patareis on 76 mm kahurid ja 6 patareis — 122 mm haubit-sad. Suuremad suurtükiväe varud on Leningradi, Moskva ja Kiievi sõjaringkondades. Keemiaosad koosnevad 3 rügemendist, 12 iseseisvast pataljonist ja 1—2 iseseisvast kompanist. Soomusmasinaid on 5 rügementi (igas 2—3 pataljoni), 12 iseseisvat pataljoni ja 12 ise-

seisvat kompanid. Soomusronge on mitmed rügemendid, mis jagunevad kerge- ja raskerongideks; esimestel on neli 76 mm ja teistel — kaks 107 mm kahurit, peale suurtükkide on veel kuulipildujaid. Nõukogudeliidu euroopa osas suurte vabrikute juures on 10 lennukite, 4 mootorite, 4 relvade ja lennukite varustuse valmistamise osakonda, mis kõik töötavad täie koormatusega. On olemas 3100 lennukit ja ehituskavas — 1000 lennuki ehitamine. Tahetakse ka mereväge uuendada, raudteede olukorda parandada ja sõjamajanduslikku mobilisatsiooni üksikasjalikult ette valmistada.

Ameerika Ühendriikide õhulaevad.

Maj. Hedler. Saksa tooresainete seisukord ja majandus sõjas. jne.

—an.

„MILITÄR-WOCHENBLATT“ nr. 34 — 11.03.36.

Kindr.-ltm. Marx. Arusaamatul. Võrreldes rügementide ajalugudes 1870. ja 1914. a. kallaletunge rindelt autor leiab, et ühesugustes tingimustes ühed ja samad rügemendid 1914. a. saavutasid edu, kuna 1870. a. kallaletungid äpardusid. Jõutakse otsusele, et saksa jalavägi 1914. a. oli võimelisem, mille juures teatav teene oli kodu-, kiriku- ja koolikasvatusel, ning mida viimistleti sõjaväes.

Võitlus kuulipildujatega kallaletungil. Autor avaldab vaateid kindr. Reinicke artikli (vaata „Sõdur“ nr. 11 s. a.) mõne osa kohta. Saksa sõjaväes on uuel kerge-miinipildujal jalaväe-suurtüki ülesanded. Miinipilduri-kompani (m-kompani) allub rügemendile ja kallaletungil antakse jaotatult esijärgu pataljoni käsutusse. Miinipildujad on hästi madala chitusega, harilikult hobusega, kuid ka kergesti meeskonna poolt veetavad, mis võimaldab neile jalaväe esijooneni järgnemist. Et esijärgu kompanid neid harilikult käsutusse ei saa, on mõjuv puudus. Laskurikompanidele vastava chitusega isesõitjate haubitsate andmine saatesuurtükkideks tekitaks suuri raskusi, nagu väljaõppe laienemine, laskemoona järeletoimetamine, põlevainega varustamine ning varumeeskonna ja varulafeti küsimus. Kui suurendada rügemendi m-kompani koosseisu 3 kerge- ja 1 keskmise m-rühmani, igas rühmas oleks 4 miinipildujat, siis oleks võimalik kallaletungil kahe pataljoni esijärgus raskuspunkti pataljonile anda 2 kerge-m-rühma. Tugevamates varjendites asuvate kuulipildujate vastu astuks tegevusse keskmise-m-rühm, sellel oleks vaja-

lik ka suurem laskeulatus. Rühmade jaotus poolrühmadeks võimaldaks viimaste andmist laskurikompanide käsutusse enne kallaletungi algust. Kui tähendatud jalaväe kõvendamisega ei saavutata vastase rinde täielikku läbimurdmist, siis koondatud tugevad soomusosad peavad otsustavas kohas jalaväge edasi aitama ja purustama viimase vastupanu.

—an.

„MILITÄR-WOCHENBLATT“ nr. 35 — 18.03.36.

Võitlus soomuse all. Sõjakirjanduses harilikult ülehinnatakse soomusrelva saavutusi ja alahinnatakse vastase vastutegevust. Harva esineb ka vastupidiseid vaateid, väidetakse, et kaasaegsed kaitserelvad teevad soomusmasinad sama liikumatuks nagu kuulipildujad jalaväge. Laskeplatšija manöövririkogemustel on alati ainult piiratud väärtus. Tänuväärt materjaliks on tankide lahinguist osavõtnute kirjeldused. Järgneb veebruaris s. a. „France Militaire“'s ilmunud kindr. Niesseli ja kahe aasta eest „Revue de Cavalerie“'s ilmunud maj. Poupeli artiklite kokkuvõte. Mõlemad artiklid näitavad koostööd jalaväe ja tankide vahel. Jalaväe vahetuks toetuseks määratud tangid ei saa ka tulevikus lahingus kasutada suuri kiirusi, sest nad on aheldatud väheliikuva jalaväe külge. Lahingumasinast on raske jälgida lahingukäiku, sest vaatlus ja kuulmine on halvad ning raadio ei ole kohane pikkade teadete edasiandmiseks maastiku ja vastase üle. Maj. Poupel jutustab, et tema kord tangis üldse ei kuulnud läheduses tekkinud käsigranaadivõitlust ning teinekord pidi väljuma tangist, et leida 500 m kauguselt lahtiselt positsioonilt teda tulistavat saksa välipatareid. Juba rahuajal õpitakse tundma vaatluse raskusi läbi kitsaste pilude ja optiliste abinõude sõitvast soomusmasinast, kuid ei tunta kuulipilduja tule mõju pilude tulistamisel. Vaatlejale pritsivad tinakillud näkku, ta ei saa hoida silmi vaatluspilude lähedal, kaugemalt vaadates aga ei näe ta midagi. Maj. Poupel soovib kaitsejale kuulipilduja tulega ühel ajal pimestada vastastikku toetavaid tanke. Udustamine raskendab kallaletungijat rohkem kui kaitsejat, sest esimest nähakse enne. Nõutakse, et jalaväelased saadaksid tanke lahingus, nad vaatleksid maastikku, hoiataksid tõkete eest ning kõrvaldaksid neid ja võtaksid vastase suurtükke kuulipildujate tule alla. Maj. Poupel sattus 1918. a. 12 tangiga 200 m kaugusel kahe saksa välikahuri tule alla, kes purustasid 2/3 tankidest.

Ühest kuulipildujast jätkus 500 m kauguselt tulistava välipatarei vaikima sundimiseks. Kui vastase välisuurtükke oma jalaväe poolt kuulipilduja tule alla ei võeta, peab maj. Poupel nende mõju hävitavaks. Ta soovib kaitstjale eraldada esiteks vastase jalaväe tankidest ja siis astuda tegevusse viimaste vastu, kusjuures kuulipildujad pimestavad tanke ja tule avavad seni vaikinud tangitõrjerelvad. Edasi tuuakse näiteid tankide ja kuulipildujate kaksikvõitlustest, kus tangid on tagasi tõmbunud kaotustega. Tankide meeskonnad on moraalselt halvemas seisukorras kui jalaväelased, sest nad ei saa varjuda vastase tule eest ja ei tea kust kohalt see tuleb. Nad usaldavad vaid soomuse tugevust ja vastase suurtükiväe halba laskmist. Võidab lõpuks ikkagi parem sõdur.

Mõtteid iseseisvate k-osade koostamisest. Kallaletungil saadakse läbi piiratud arvu rk-dega, kuna lame lennujoon ei luba suure hulga kuulipildujate kasutamist vastavate positsioonide puudusel. Kaitse aga ei omata kunagi vajalikel määral kuulipildujaid ja seepärast ei ole võimalik varustada väeosi niis suure hulga rk-dega, kui on tarvilik suurejooneliseks kaitseks. Paremini on hoida kuulipildujate varusid kõrgema juhatuse käes, kes nendega tarbekorral kõvendab ohlikke rindeosi. Kaasaegsetes sõjavägedes motoriseeritakse sääraseid osad, et võimaldada kiiret ümberpaiknemist. Arvestades k-pataljoni antavaid ülesandeid ja tegevust, peaks pataljoni koosseisu kuuluma tangitõrje-, õhukaitse- ja pionieriosi. Nende osade rahuaegne koostöö peaks tagama edukat tegevust sõjas. Õhukaitse kui ka tangitõrje kõvendamiseks oleks tarvilik igas kompanis ühe rühma relvastamine üliraskekuulipildujatega.

Dipl. ins. Brandt. Tankide kasutamise kogemusi Chacosõjast. Tihe põssastik Chacos lubas tarvitada tanke ainult vähestel rohtlaanel. Bolliivlaste tankide salk teotses edukalt Nanava, Pirijayo ja Alihuatá lahingutes. Bolliivlased kaotasid viimased tarvitamiseksõhlikud tangid 1933. a. detsembris, kuid paraguailased ei osanud kasutada sõjasaaki. Vabatahtlikkude sõjakogemustega kuulipildurite ja suurtükiväelaste tankidel teotsemise õpetamiseks kulus 8 nädalat. Tangi juhid olid hädavajalikult väljaõpetatud relvade käsitamise alal, kuna laskurid ei osanud tangi juhtimist. Kahekordne meeskond võimaldas alguses asendada kaotusi, peagi aga oli vaja välja õpetada uusi mehi, kuna puudus varu. Ühekülgne juhtide ja laskurite väljaõpe ei mõjunud segavalt. Alates tangiülemast oli va-

jalik nii tangijuhtimise kui ka relvade käsitamise oskus. Kaotused olid suured; pärast kahte esimest lahingut oli vaevalt leida haavata võitlusmeeskonna liiget. Haavad olid küll enamasti kerged, läbi pilude tulnud lina- ja teraskildudest. Iga tegevuse eel pidi teostatama põhjalik luure, mida võis kallaletung minna täiesti segi. Kord võttis üks tank eksikombel oma rinde osa tule alla. Orienteerumist aitas mõningate punktide lähistamine valgete moskiitovõrkudega. Oma jalaväe äratundmist ja koostööd soodustasid mõned erinevad varustuseosad. Ainult erijuhtudel oli võimalik lahingus tangist lahkuda jalaväeülemaga läbirääkimiseks. Liikuvast tangist on võimalu leida õieti teotsevat vastast, seepärast ei saavutatud ka peagu mingit tagajärge liikuvast tangist tulistamisel. Peamiselt tulistati ainult seisvast tangist. Nähtavad märgid hävitati väga ruttu, enamasti aga tuli rahulduda kahtlaste ribade maashoidva tulega. Kuulipildujalintides oli iga viies kuul valgustav, sellel oli maashoidva tule puhul tugev moraalne mõju. Tangisuurtüki 47 mm kalibriist jätkus kõikide märkide vastu, maashoidvaks tuleks oli selle mõju aga väike. Tankide omavaheline ja koostöö jalaväega kannatas seetõttu, et tangiülem oli ühtlasi laskur. Laskurina märke otsides ja tulistades on ta seotud seega niivõrd, et ei jätku aega taktikaliseks juhtimiseks ja koostööks. Soomusmasinad peaksid omama sääraseid ülemaid, kes ei käsita ühtki relva, vaid juhiksid ainult masina või osa tegevust. Kolmemeheline tank juhtimist teostava ülemaga on enam väärt kui kaks kahe-mehelist. Tehniliste võimete poolest osutus tankett (Carden-Loyd VI b) täiesti nõrgaks. Põhja kõrgus on liiga väike, põhi jääb mõnele liivakotile või madalale kännule täiesti kinni, tankett ei pääse üle põlvelt laskmise kaeviku. Ka 7-t-Vickers-tankidel ei jätkunud 35 cm põhja kõrgusest, see peaks olema vähemalt 45 cm. Vesijahutusega mootorid osutusid töötamise kindlusest otstarbekohasemateks kui õhkjahutusega. Kuulipildujad olid enamasti vesijahutusega ja soomusümbrikuga, viimane oli väga tarvilik, nagu näitasid paljud ümbriku tabamused. Õhkjahutusega kuulipildujatel ei olnud soomusümbrikke ja nad muutusid tabamuste läbi kõlbmatuteks esimese veerand-tunni jooksul. Kuulipildujast ei lastud üheski lahingus üle 2000 lasu, kahuri kõige väiksemaks laskemoona kuluks oli 50 padrunit. Sihtimiseabinõud ja vaatluspilud olid nõrgad asetusest ja kaitsest. Kui juht julges asetada silmi pilu lähedale, siis oli haavataasaamine kindel; seepärast olid kõik juhid

haavatud silmade ümbrusest. Vaatlus läbi optilise sihiku ei ole torni pööramisel kuigi rahuldav. Tangiülemale on tarvilik eriline vaatlustornike 360° ümbervaatega. Eririietuse ja peakatte kandmine osutus võimatuks pikkadel suletud luukidega lahingusõitudel. Tank peab olema seest nii hästi polsterdatud, et meeskond ei saaks kuidagi vigastuda. Tangisõdur ei tohi silma paista väljaspool tanki eririietusega, muidu pole lahingus võimalik tangist lahkumine ja luure toimetamine. Kõik mootori osad peavad olema kergesti kättesaadavad tangi sisemusest. 7-t-Vickers'i lülilikud olid ilma haareservata, väike haareserv hoiaks libisemisest. Tangitõrjet teostati välisuurtükiväega ja kuulipildujatega, seejuures suurtükid ei lasknud kunagi otsese sihtimisega. Tugev kuulipilduja tuli sünnitas kõikides tankides kaotusi pilude tabamuste kaudu, pealegi oli see ebameeldiv närvide koormamine. Tankide soomus kaitses soomustlābistavate püssi- ja kuulipildujakuulide eest, sageli lasti aga soomusplaatide need välja. Et soomus ei olnud igalpool ühetugevune, see tõi esile ebameeldivaid rikkeid soomustlābistavate kuulide tabamustest. Soomus peaks olema külgedel ja taga sama tugev kui ees.

**„Militär-Wochenblatt“
nr. 36 — 25.03.36.**

Kohtamislahingu erinevad põhimõtted saksa ja prantsuse eeskirjades. Kohtamislahing on saksa eeskirja järel kahe liikuva vastase kohtamisel tekkiva pikema ettevalmistuseta võitluse arenemine. Kohtamislahingu peatunnuseks on olukorra selgusetus. See nõuab juhilt otsust ja tegevust teadmatusse. Kui vastane kaitsesele asub ja seega tegevusevabaduse loovutab, nõutakse ikkagi jõulist tegevust tema tagasisurumiseks. Tahetakse saada kiiret otsust ja väeosa paisatakse kõige lühemat teed võitlusse. Kui olukord nõuab, peab väeosa rännakult võitluse paiskuma; haaramisi välditakse, et ruttu vastast lüüa rindelt ülekaalus jõududega. Väeosa peatamine olukorra selgitamiseks loetakse veaks. Hoidutakse kõigest kavakohasest ja tahetakse tugevate jõudude kiire tegevusse paiskamisega vastast ruttu purustada, enne kui see jõuab asuda oma tegevusekava täitmisele. Keelatud on aga kallaletungi algamine ilma küllaldase tuletoetusega. Juhile jääb suur tegevusevabadus oma tahte läbiviimiseks ja tekkinud olukordade kasutamiseks. See kõik nõuab kiiret otsust, käsklemist ja tegevust.

Prantsuse eeskirjad käsitlevad küll konkreetset loomist ja eelosade tegevusse saatmist,

kuid ei käsitle suuremate jõudude ootamata kohtamist vastasega. Nende lahingurännak kujuneb lähenemiseks, kus väeosa sügavusse ja laiusesse järgustatult liigub joonelt joonele suurtükiväe valve all, ees korpuse- ja diviisiratsavägi ning väeosade eelväed. Säärane liikumine peab võimaldama peajõudude tegevusse saatmist kohasel maastikul pärast olukorra selgitamist. Prantsuse eelosade ülesandeks on vastast peatada ja kinni naelutada kallaletungiga seniks, kui olukord on selgitatud või peajõud asunud võitluseks vajalikule maa-alale. Kui aga vastane ette paiskab tugevaid jõude, asuvad eelosad kaitsesele ja nende ülesandeks on veel ainult peajõudude lähenemise kate. Ei peeta soovitavaks eelosade kõvendamist kokkupõrkel. Prantslased ei pane rõhku kiirusele, vaid kallaletungi tugevusele ning selle ettevalmistuse kavapärasusele ja segamatusele. Julgeolu nõue valitseb igalpool tahte üle. Allülematele jäetakse ka vähe tegevusevabadust, sest tegevus on surutud kindlatesse raamidesse.

—an.

Uuemat kirjandust.

Noorkotka mängude käsiraamat.

Noorte Kotkaste Peastaabi kirjastusel ilmus neil päevil noorkotka mängude käsiraamat kahes osas: I osa — Sisemängud 221 lk. ja II osa — Välimängud 131 leheküljel. Teose koostanud noortemagistrid: Elmar Vardja, Valter Hiir ja Riho Lahi. Formaati 15 × 11 cm.

Noorkotka mängude käsiraamat on kahtlemata ainulaadsemaid teoseid meie raamatuturul mängude alal. I osa, pakkudes rea juhiseid mängude korraldamiseks üldse ja meetodilisi näpunäiteid ning valikmänge inimese meelte kui ka elus vajalikkude oskuste arendamiseks, on esimeses järjekorras väärtuslikuks saatjaks noortele. Teisalt aga I osas toodud mängudest suur hulk on kasutatavad ajaviitemängudena täiskasvanuile viibides vabas looduses.

See on pealiskaudne hinne I osa sisu kohta.

Kaitsevaelasile on kahtlemata huvitav mängude käsiraamatu II osa — Välimängud. Juba välimängude eesmärgis esineb väga iseloomustav lõik: „... seepärast omab noorkotkalikus organisatsioonis välimäng endakasvatustöös tähtsa koha, sest isikliku jõu äratamine, noorkotkaliku vaimu arendamine, aumehelikkuse kasvatamine võistluses, julguse, osavuse, jõu ja püsivuse arendamine noores alatiseks valmisolekuks

ja enda ohverdamine ühiskonna teenistuseks ei esine kuski kujukamalt kui välimängus.“ On ilmne ja selge, et loetletud eesmärkide saavutamine mängude abil on kõige kindlam meeleolu, kui jätkub vaid aega. Noorkotklus on rajatud kogu oma süsteemis järjekindlale tööle alates 8-aastasest poisieast kuni noormeheks võrsumiseni ja kaitseväge astumiseni. Seega 10—12 aasta kestel mängides ja oskusi omandades ning arenedes peaks kindlasti saavutatama mängude käsiraamatus loetletud eesmärgid.

Välimängude aluseks valitud elementidega tutvudes peame kaitsevägekasvataja ja juhi seisukohast lähtudes rõõmuga nentima, et elementides kajastub J. E. II osa ühes oma terminoloogiaga kokkuvõtlikult. Luure ühes vaatluse ja moondamisega, kaitse, liikumine (rännak), lähenemine, rünnak, edu arendamine ja varude kasutamine on valitud välimängude aluselementideks.

Seejuures need aluselemendid on täielises kokkukõlas J. E. II nõudega, kuid selgelt ja pillikult edasi antud. Ainult kahele segavusele tahaksin juhtida tähelepanu. Lhk. 28 eelviimane rida all on kirjutatud „kell 16.15“, milline pole kokkukõlas Sideeskiri II § 97, mille põhjal kirjutatakse „kell 1615“.

Lhk. 35, 36 mõisteist selgub, et lähene-misele järgneb rünnak. Siin on järjekindla J. E. II kasutamisel välja jäetud mõiste kallaletung. Too näib olevat teadlikult tehtud, kuid mängus võib esineda juhtumeid, kus ei jõuta kohe rünnakukaugusesse, vaid tuleb enne sooritada mitmesuguseid manöövreid vaenlase tähelepanu laialikiskumiseks. Mõiste „kallaletung“ sissetoomisega mängudesse oleks saavutatud kokkukõla mõisteis koolis, kaitseväge ja ka noorkotkaste organisatsioonides.

Käsitledes edasi meetodilisi juhiseid mängude korraldamisel, siis esineb muude hulgas üks väga eluline nõue — k ä s u k o r d a m i n e. Kuigi üldiseks põhimõtteks on seatud igasugusest drillist vältimine, on noorte juhtidele selge käsu kordamise väärtus, mida võib isegi eeskujuks seada kaitseväge nooremale kaadrile (jaoülemale), kes sageli seda nõuet unustavad kontrollimast.

Ei ole koht tuua siin näiteid mängudest käsiraamatus, kuid peab küll märkima üht, et käsiraamat pole mitte tulusaks kaaslas- seks noorte juhtidele, vaid väärrib täielikult kaitseväge kaadri tähelepanu. Mõnigi kord 3 tundi drilli on tüütav nii õpetajale kui õpilasele ja töötulemus tüütavuse korral on igale selge. Kasutab aga jaoülem drilli va- hele drilli eesmärgi kohast mängu, milli-

seid käsiraamat pakub külluses, on taga- järg suurem ja õppe-eesmärgi saavutamine lihtsam. Seepärast võiks käsiraamatu ko- haks olla ka rivikompanide lugemislaud.

—se.

Ametlik osa.

KAITSEVÄGEDE ÜLEMJUHATAJA KÄSUKIRJAD

Nr. 62.

Tallinnas, 11. aprillil 1936.

(Kaitsevägede staap).

Viin üle teenistuse huvides leitnant Bernhard K a m p u s e 1. jalaväerügemendist — varustus- valitsusse, arvates 16. aprillist s. a.

Alus: O. T. S. § 121 p. 1 ja § 133 p. 1.

Õiendus: Lj. nr. 1824.

Nr. 63.

Tallinnas, 11. aprillil 1936.

(Kaitsevägede staap).

Viin üle teenistuse huvides leitnant Mihkel U u d e l t i 2. üksikust jalaväepataljonist — rat- sariügemendi, arvates 16. aprillist s. a.

Alus: O. T. S. § 121 p. 1 ja § 133 p. 1.

Õiendus: Lj. nr. 55.

Nr. 64.

Tallinnas, 11. aprillil 1936.

(Kaitsevägede staap).

Vabastan tegelikust kaitsevägeteenistusest enese soovil kv. ametniku Peeter M a r g n a (end. Margusson) 9. üksikust jalaväepataljonist, ar- vates 16. aprillist s. a.

Alus: O. T. S. § 187 p. 1.

Õiendus: Lj. nr. 45.

Nr. 65.

Tallinnas, 11. aprillil 1936.

(Kaitsevägede staap).

§ 1.

Alltähendatud ohvitseridele ja kv. ametniku- le on perekonnaseisuaametniku otsusega määratud uuteks perekonnanimedeks:

— kaitseväe Pärnumaa malevast major Tõ- nis-August Adamsonile — „A i n g o“,

— kapten Jaan Mangelsonile 3. suurtükiväe- grupist — „M a r e m ä e“,

— kapten Johannes Petersonile kaitseväe Valga malevast — „P ö l d m a a“,

— leitnant Vladimir Israelile 1. jalaväerüge- mendist — „I n d l o“,

— leitnant Kristjan Müülmannile 7. jalaväe- rügemendist — „M e t s o j a“,

- leitnant Artur Klaussenile kaitseliidu Peterseri malevast — „Kalmet“,
- leitnant Voldemar Ambosele auto-tangirügemendist — „Aasoja“,
- noorem-leitnant Arnold Tallenhofile auto-tangirügemendist — „Talvet“,
- kv. ametnik Hans Teinbergile 3. suurtükiväegrupist — „Kivimäe“.

Õiendus: Lj. nr. 4.

§ 2.

Alltähendatud ohvitseridele on perekonnaseisuametniku otsusega määratud uuteks nimedeks ja perekonnanimedeks:

- mereväe-kapten Vassili Martsonile VR I/3. „Valev Mere“,
- kapten Herbert Eilandtile Tallinna garnisoni komandantuurist ja vahipataljonist — „Hanno Ellam“,
- leitnant Friedrich-Mihkel Mihkelsonile kaitsevägede staabist — „Mikk Rajuri“.

Õiendus: Lj. nr. 4.

§ 3.

Leitnant Voldemar-Roman-Bruno Tederile 6. üksikust jalaväepataljonist on perekonnaseisuametniku otsusega määratud uueks nimeks „Veljo“.

Õiendus: Lj. nr. 4.

§ 4.

Kaitseväe ametnik Jevstafi Ränkile Naissaa-re komandantuurist on perekonnaseisuametniku otsusega määratud uueks nimeks — „Eino“.

Õiendus: Lj. nr. 4.

§ 5.

Lugeda alltähendatud ohvitseride ja kv. ametniku õigeteks nimedeks:

- kapten Johannes Põldmaa'l (end. Peterson) kaitseliidu Valga malevast — „Juhhan“,
- leitnant Johannes Määr'il I. diviisi laatsaretist — „Juhhan“,
- kv. ametnik Hans Kivimäe'l (end. Teinberg) 3. suurtükiväegrupist — „Ants“.

Õiendus: Lj. nr. 4.

§ 6.

Kustutada kaitseväeteenistus-kohustusliikude ohvitseride nimekirjast tervishäkkudel põhjustel major Lembit Karjel tagavaraväest, arvates 12. veebruarist s. a.

Alus: Kvt. seadus § 192 p. 2 ja Juhatuskiri tagavaraväe ohv. arvestamiseks § 1 p. 1, § 4 p. 2.

Õiendus: Lj. nr. 1369.

§ 7.

Kustutada ohvitseride nimekirjast kohtuotsusel major Hans Tuksam tagavaraväest, arvates 17. juulist 1935. a.

Alus: Kvt. seadus § 192 p. 4 ja Juhatuskiri tagavaraväe ohvitseride arvestamiseks § 1 p. 1, § 4. p. 5.

Õiendus: Lj. nr. 1742.

J. Laidoner,

kindral-leitnant,

Kaitsevägede Ülemjuhataja.

Juriidilised küsimused.

Toim. kol.- ltn. E. Leilhammel.

1. Küsimus: Kas teenistust tagavaraväe ohvitserina kaitseliidu rühma pealiku ametkohal saab lugeda tegelikuks kaitseväeteenistuseks kaitseliidu kindla palgata ametkohal?

Vastus: citav. OTS (RT. 85 — 1931) § 237 ja kaitseliidu põhikirja (RT. 48 — 1931.) § 13 teise lõike järgi loetakse tegelikus kaitseväeteenistuses olevateks ainult malevapealikuabi, malevkonnapaliku, malevkonnapalikuabi, pataljonipealiku (divisjonipealiku) ja kompanipealiku (patarei- ja eskadronipealiku) ametkohtadel teenivad ohvitserid. Rühma pealiku ametkohal teenivate tagavaraväe ohvitseride arvamiseks tegelikku kaitseväeteenistusse ei leidu aga seaduslikku alust.

2. Küsimus: Kui suure vanuse leitnandi auastmes peab omama tagavaraväe ohvitser, et saada kõrgendust kapteniks, kui ta tagavaraväes olles kõrgendati leitnandiks ning kõrgendamise päevast saadik on teeninud üle 5 aasta kaitseliidus rühmapaliku ning kõrgematel ametkohtadel,

millist teenistust aga ei arvestata tegeliku kaitseväeteenistusena ja kui ta seejuures on täitnud kõik muud OTS § 241 ettenähtud tingimused?

Vastus: Ohvitseride teenistuskäigu seadluse (RT. 85 — 1931) järgi üldreeglina võib tagavaraväe leitnanti kõrgendada kapteniks, kui ta omab vähemalt seitsmeaastase vanuse leitnandi auastmes (§ 307). Erandina neile, kes kuuluvad kaitseliitu, kuid ei teeni rühmaülemate või kõrgematel ametkohtadel lüheneb eeltähendatud auastme väljateenimise aeg ühe aasta võrra (§ 308). Tagavaraväe ohvitseri, kes kuuluvad kaitseliitu ja teenivad kaitseliidus rühmaülemate ametkohtadel, kõrgendatakse auastmetes ühistel alustel ja korras kaitseliidus kindlapalgata ametkohtadel teenivate tegeliku kaitseväeteenistuse ohvitseridega (§ 304). Kaitseliidus kindlapalgata ametkohal teenivat leitnanti võib aga kapteniks kõrgendada peale viieaastast vanust leitnandi auastmes, kui ta on teeninud leitnandina tegelikus kaitseväeteen-

nistuses vähemalt 4 aastat ja sellest ajast vähemalt rühmaülemana 3 aastat, kas alalises kaitseväes või kaitseliidus (§ 241).

Kuna küsimuse all olev tagavaraväe ohvitser leitnandina ei ole üldse teeninud ei kaitseväes ega ka kaitseliidus kindlalt ametkohtadel, siis võib tema suhtes eeltoodud auastme väljateenimise aja lühendamise soodustustest kohaldamisele tulla üksnes kaitseliidu teenistuse kohta maksev soodustus, s. o. auastme väljateenimise aja lühendamine ühe aasta võrra.

Neil kaalutlustel tuleb arvata, et küsimuse all olev ohvitser, selleks et saada kõrgendust kapteniks, peab omama vähemalt 6 a. vanuse leitnandi auastmes.

3. Küsimus: Kas tagavaraväe ohvitser võib saada kõrgendust järgmisse auastmesse Vabariigi aastapäeval, mil tal täpselt täitub nõuetava vanuse aeg ja kui kõik muud tingimused sealjuures vastavad ülesseatud nõuetele?

Vastus: OTS §§ 238—245 ja 304—314 eeskirjade järgi, mis käsivad tagavaraväe ohvitseride kõrgendamist auastmetes, võib kõrgendada, kui neis §-des ettenähtud nõuded on täidetud 24. veebruariks.

4. Küsimus: Kas väeosa ülem on õigustatud kaitseväeteenistusse kõlbmatuks tunnistatud üleajateenija kaitseväeteenistusest vabastamist edasi lükkama, kui see kaitseväe huvides tarvilik?

Vastus: Üleajateenijate teenistuseseadluse (RT. 19—1928) § 12 p. 5 lit. c., mis on üleajateenija teenistusest vabastamise aluseks parandamatu haiguse või vigastuse puhul, ei näe ette säärast võimalust, et ülemusel oleks õigus üleajateenija teenistusest vabastamist edasi lükata, nagu seda ette näeb sama seadluse § 13 üleajateenija teenistusest vabastamise puhul enese soovil. Seepärast tuleb arvata, et väeosa ülemal ei ole õigus kaitseväeteenistusse kõlbmatuks tunnistatud üleajateenija teenistusest vabastamist edasi lükata.

5. Küsimus: Kas jalavigastuse pärast riviüksuse tunnistatud kaitseväljalane on sellega ühtlasi vabastatud rännakutest ja taktikalistest õppustest?

Vastus: Sisemäärustiku § 602 järgi peavad õppustest osa võtma kõik kompani kaitseväljalased. Õppustest on vabastatud ainult haiged arsti otsusel ja need, kelle kohta see määrustikus otse ette on nähtud.

Kuna sisemäärustik ei näe ette riviüksuse vabastamist rännakutest ja taktikalistest õppustest, siis tuleb arvata, et nende vabastamine eelloendatud õppustest võib teostuda üksnes arsti otsusel sisemäärustiku § 701 ettenähtud korras.

6. Küsimus: Kas riviülema võib arstile ettekirjutusi teha haigete vabastamise kohta täielikult või osaliselt teatud õppustest?

Vastus: Sisemäärustiku § 700 sõnastusest: „arst vaatab haiged läbi ja arvestades nende tervislikkuseisukorda: tunnistab terveks, annab abi, määrab ambulatoorsele arstimisele... jne.“, tuleb järeldada, et arst oma tegevuse ja ülesannete piirides arstiabi andmisel haigetele on täiesti iseseisev. Sama järeldub ka määrustiku § 701, mille järgi arst võib haiged vabastada õppustest ja töödest täielikult kuni kolmeks päevaks ehk osaliselt ainult neist õppustest ja töödest, mis halvavalt mõjuvad haige tervisele, kuni viieks päevaks.

Neil kaalutlustel tuleb arvata, et riviülema ei ole õigustatud tegema arstile ettekirjutusi haigete vabastamise kohta õppustest.

7. Küsimus: Kes teostab väeosa insenerilise (pioneri- ja sidevarustus koos) ja transpordivarustuse (voorivarustuse) vastuvõtmist, hoidmist, väljaandmist ja arvestamist, kui neid mõlemat liiki varustust hoitakse eraldi väeosa kraamilaost?

Vastus: VMS (RT. 9—1934) järgi üldreeglina väeosa insenerilise varustuse (pioneri ja side) valitsemine kuulub vastavalt olukorrale kas väeosa varaohvitseri kompetentsi või kui olukord nõuab ja lubab, vastava erialaohvitseri, s. o. pionerohvitseri ja sidekomando (rühma) ülema ülesannetesse, kusjuures varustuse vastuvõtmist, hoidmist, väljaandmist ja arvestamist teostavad nende lähemad abilised, s. o. esimesel juhul — varaallohvitser, teisel juhul — pionerallohvitser ja sidekomando majanduse allohvitser või väeosaülema määramisel komando veltveebel või siderühma vanem (§§ 47 p. 6, 48, 52 p. 7, 79, 80, 100, 102, 106, 143 ja 480).

Sama seadluse §§ 52 p. 7 ja 461 järgi väeosa transpordivarustuse (voorivarustuse) valitsemine kuulub aga igal juhul, välja arvatud vähendatud majanduse-personaaliga väeosad (§ 138—145), töökompani ülema kompetentsi, kusjuures varaallohvitserile ettenähtud ülesandeid täidab vastavalt töökompani majandusallohvitser või väeosa ülema määramisel veltveebel või üks allohvitseridest (§ 143).

Kuigi käesoleval juhul, nagu selgub küsimusest endast, hoitakse pioneri- ja sidevarustus eraldi väeosa kraamilaost, tuleb asuda siiski seisukohale, et mainitud varustuse valitsemine peaks kuuluma väeosa varaohvitseri kompetentsi, kuna nende vara-

de ühjne korraldamine ei võimalda eraldi valitsemist erialaohvitseride poolt.

Neil kaalutlustel tuleb arvata, et kõnesolevas küsimuses tähendatud väeosa inserilise varustuse vastuvõtmine, hoidmine, väljaandmine ja arvestamine peaks kuuluma varaallohvitseri kompetentsi, samad ülesanded aga väeosa tranpordivarustuse (voorivarustuse) alal töökompani majandusallohvitseri või veltveebli või mõne allohvitseri kompetentsi.

8. Küsimus: Kas perekonnaga üleajateenija, kes Kaitseväelaste korterivarustuse tabeli (RT. 42 — 1935) alusel oli õigustatud saama korterivarustusraha 10-da korterivarustuse astme järgi, kuid kes perekonnaliikmete tema juures elamise kohta vastavat tunnistust mõnesugustel põhjustel ei ole esitanud ja seega korterivarustuse raha seni sai 11 astme järgi, on õigustatud vastavate tõenduste esitamisel 10 ja 11 astme vaheeraha möödunud aja eest saama sellekohase nõudmise puhul ja mis ajast arvates?

Vastus: Kaitseväelaste korteriga varustamise seadluses ei ole korteriraha nõudmiseks eritähaga ette nähtud, seepärast tuleb käesoleval juhul kohaldada S. S. K. XIX r. § 8, kui üldreeglit, mis näeb ette kaitseväelaste poolt saamata jäänud tasude nõudmiseks üheaastase tähtaja, nõudmise tekkmise päevast arvates.

Seega küsimuses tähendatud üleajateenija on õigustatud möödunud aja eest vaheeraha saama, kuid mitte rohkem, kui ühe aasta eest, arvates nõudmise esitamise päevast. Sellekohasele nõudmisele tuleb juurde lisada, vastavalt üleajateenija elukohale, kas politseiasutuse või vallavalitsuse tõendus, et nõudmises märgitud aja jooksul korterivarustuse tabeli märkus 3. tähendatud perekonnaliikmetest keegi tema juures alaliselt on elanud.

9. Küsimus: Kas Üleajateenijate Laskespordiühingul on õigus liikmelt, kes lahkus ühingu 1. IX 35. a. teise garnisoni üleviimise puhul, nõuda liikmemaksu terve aasta eest, või ainult liikmeks oldud aja eest?

Vastus: Ü. L. Ü. põhikirja (Kamini ksk. 142 — 1931) § 55 järgi ühingu arvepidamise aastaks loetakse kalendriaasta ja § 51 järgi liikmemaksuks on peakoosoleku poolt määratud aastamaks. Kui ühingu kodukorras liikmemaksu tasumiseks või sissenõudmiseks eri korda ette nähtud ei ole, siis tuleb liikmemaks tasuda kogu kalendriaasta eest. Enne kalendriaasta lõppu ühingu lahkumise puhul osa liikmemak-

su tagasi ei makseta § 19 (K. ksk. 141 — 1935) põhjal.

Teise väeosa üleviimise puhul ei võiks liikmemaksu küsimus liikme huviobjektiks üldse olla, sest põhik. § 15 täienduse (K. ksk. 141 — 1935) põhjal loetakse ühingu liige teise väeosa üleviimise korral automaatselt selle väeosa ühingu liikmeks, kuhu ta üle viidud, kusjuures endine ühing saadab üle tema dokumendid. Seega ei tule ühingu liikmel kahekordselt laskespordiühingute liikmemaksu maksta, vaid teises ühingu hakkab tema liikmemaksu maksuma selle ühingu kasuks järgmisest kalendriaastast alates. Liikmemaksu pärast võiks vaidlus tekkida vaid nende kahe ühingu vahel, kuid sel juhul lahendab vaidlusküsimuse Keskühing põhik. § 71 p. 2 ja 3 alusel.

10. Küsimus: Kas reserv- või maakaitseväeohvitseride poolt Kaitseväeteenistuse seaduse § 34¹ (RT. 6 — 1936) ettenähtud sõidusoodustuse saamiseks Kaitseväge Ülemjuhataja ksk. Nr. 35 — 1936 korras nõutava tunnistuse saamiseks kaitseliidu maleva pealikule või ohvitseridekogu tagavaraväe ohvitseride sektsiooni juhatajale ja kaitseringkonna staabile esitatavad avaldused kuuluvad tempelmaksustamisele?

Vastus: 1. Kv. Ülemjuhataja ksk. nr. 35 — 1936. a. alusel reserv- või maakaitseväe ohvitseride poolt kaitseliidu maleva pealikule esitatavad avaldused kaitseliitu kuuluvuse tõendise saamiseks ei kuulu tempelmaksustamisele, sest Kaitseliidu põhikirja § 1 järgi on kaitseliit seltskondlik omakaitseorganisatsioon. Eraorganisatsioonidele esitatavad avaldused aga tempelmaksustamisele ei kuulu.

2. Ohv. kogude põhik. § 20¹ (RT 37 — 1933) järgi on tagavaraväeohviits, sektsioon erikoondis ohvitseridekogu juures ja sektsiooni liikmed on ohvitseridekogu toetajateks liikmeteks. Kuna Maksude valitsus on kirjaga 21. VII. 1930. Nr. 4467/g-29 seletanud, et ohvitseridekogude liigete avaldused kogudele ei kuulu tempelmaksustamisele, siis sama seletuse alusel tuleb ka tagavaraväeohvitseride sektsiooni liikmete avaldusi sektsiooni juhatajale, tõendise saamiseks sektsiooni kuuluvuse kohta, lugeda tempelmaksu alla mittekuuluvateks.

3. Sõidusoodustuse tunnistuse saamiseks kaitseringkonna staabile esitatud avaldused ja nende lisad aga kuuluvad tempelmaksustamisele tar. nr. 1 ja 2 järgi kui eraasjus riigiasutusele antavad avaldused.

— k.

PEREKONDLIKKE TEATEID.

Abiellumisi:

1. suurtükiväegrupi n.-lt. Jaan Siim (end. Schütz) abiellus Maria Real'iga. — N. a. o. Mihkel Täaker abiellus Irma-Johanna Roster-iga.

3. üks. jal. pat. rühmaülem kapten Aleksander Kalm abiellus Inna-Rosalie Leppikuga. — Siderühmaülem leitnant Udo Paukson abiellus Klaudia Kask'iga, sünd. Kiin. — Valga koolide riigikaitseõppuse instruktor leitnant Emil-August Rosin abiellus Lucia Varblasega.

Üks. lennuväe div. nr. 3 lendur-veitveebel Valerian Sontak abiellus Magdalene-Marie Pernkvistiga. — Lendur-veitveebel Elmar Pärjel abiellus Emilie Tomsoniga.

Male.

Toimetaja: K. Rotberg.

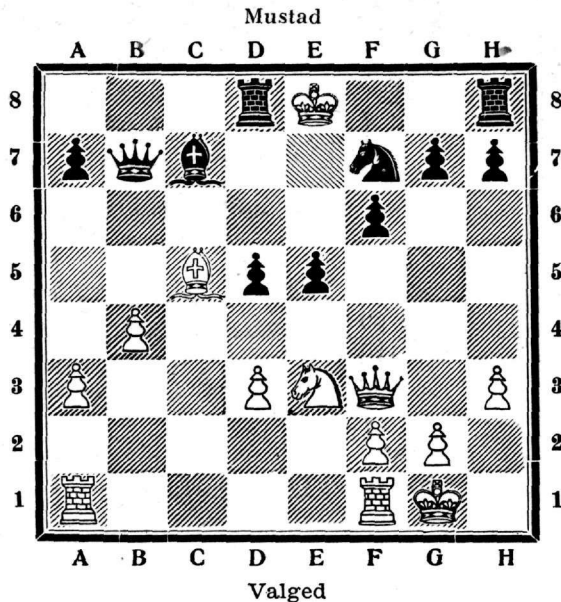
Partii nr. 1 (Karo-Kann'i avang).

Mängitud 7. 04. 1935. a. Tallinna garnisoni maleklubi meistrivõistlustel. Valgete juht major A. Tarning ja mustade juht n. a. o. K. Rotberg.

1. e2—e4, c7—c6, 2. Rg1—f3 (Harva mängitav jätk. Harilikult: 2. d2—d4, d7—d5 ja mitmesugused hargnemisvõimalused kolmandal käigul ei anna valgetele nimetamismäärset seisuparemust, samuti ka moodsamad jätkud: 2. Rb1—c3 ja 2. c2—c4, kuigi viimaste puhul valgeil on rohkem peidetud pealetungivõimalusi) d7—d5, 3. e4:d5 (Parem Rb1—c3, hoides alal pinget laua keskruutudel) c6:d5, 4. Of1—b5+ (4. d2—d4 võimaldas huvitava kurioosumi: Karo-Kann'i avang moondub lipuetturi avanguks! Näit.: 1. d2—d4, d7—d5, 2. Rg1—f3, c7—c5, 3. e2—e3, c5:d4, ja 4. e3:d4) Rb8—c6, 5. d2—d3, Oc8—g4, 6. Oc1—e3, e7—e5, 7. h2—h3, (Ähvardades võita etturi e5 sunnib valgeruudu odameeste vahetust, näit.: 7. ... , Og4—d7, 8. Ob5:c6, b7:c6, 9. Rf3:e5) Ld8—a5+, 8. Rb1—d2, Og4:f3, 9. Ob5:c6+, b7:c6, 10. Ld1:f3, f7—f6, (Selle ja järgmise nõrga käigu teeb must nähtava sooviga võita Oe3 käiguga d5—d4), 11. O—O, La5—b5, 12. c2—c4! (Parim jätk ja üllatuskäik mustale, kelle kava Oe3 võitmiseks korraga haihtub ja asendub arusaamisega oma seisu nõrkustest, kuna mustade mäng on umbes kolme arendusetempo võrra maha jäänud valgete arengust) Lb5—b7, 13. c4:d5, c6:d5, 14. a2—a3, Of8—d6, (Parem oli 14. ... , Va8—b8, 15. d3—d4, e5—e4 jne.) 15. Rd2—c4, Od6—c7, 16. Oe3—c5, Rg8—h6, (Valest ideest tingitud käik, õige oli 16. ... , Rg8—e7! kuna sellele ei tohi valge vastata

17. Lf3—g4!?, d5:c4, (17. ... , g7—g6??, 18. Lg4—e6 ja ähvardab matt ehk lipu kadu) 18. Lg4:g7, Re7—g6, 19. Oc5—d6, Va8—c8! ja valgete võit on küsitav. Samuti on mustadele kasuks 17. Oc5:e7, Ke8:e7, 18. Rc4—e3, Vh8—d8) 17. b2.—b4, Rh6—f7, 18. Rc4—e3, Va8—d8,

Seis peale mustade 18 käiku:

19. Lf3—g4! (Otsustav käik! Sisaldades ähvarduse Lg4—e6 matt, võimaldab ta valgeil realiseerida oma arengu-edu) Oc7—d6, Rf3—g5?, 20. h3—h4!) 20. Lg4:g7, Od6:c5, 21. b4:c5, d5—d4, 22. Re3—f5, Lb7—c6, 23. Rf5—d6+, Vd8:d6, 24. c5:d6, Lc6:d6, 25. Va1—b1, Vh8—f8, 26. Vf1—c1, Rf7—d8, 27. Lg7:h7, Vf8—f7, 28. Lh7—g8+, Ke8—e7, 29. Vc1—c8, Ld8—d7, 30. Vb1—b8, Vf7—f8, (Tehtud käigule järgnes viguri kaotus, kuid mustade seis polnud enam päästetav, näiteks: 30. ... , Rc6, 31. Ve8+, Kd6, 32. Vd8' R:d8, 33. V:d8, L:d8, 34. L:d8+, Ke6 ja valge võidab, kuna omab lipu ja vaba „h“ joone etturi ja vankri vastu) 31 Lg8:f8 ja must loobus.

Ilmus trükist

JUHI KÄSIRAAMAT

Hind Kr. 3.—
„Sõduri“ tellijatele „ 2,50

Müügil „Sõduri“ toimetuses
Toomkooli 7.

Ühisus
„Estonia Eksporttapamajad”,
Tallinnas.

On suurim kaitseväe varustaja liha ja lihasaadustega.
Soovitame eriti äsja müügileilmunud uudiskaupu

seksereid ja võileibu.

TELLIMISED ANDA:

Telefonil – Üh. E. E. keskjaam lasnamäel 305-51, 305-82, 309-53, 309-55.

Isiklikult – Lihatsentraal nr. 1 Estonia pst. nr. 27, telefon nr. 462-82.

Lihatsentraal nr. 4 Jaani tän. nr. 3, telefon nr. 457-14.

E. Günther

TALLINN
TARTU
VILJANDI

Rohud • Värvid
Kosmeetika

Ilmus trükist

kaitseväge staabi

VI osakonna
väljaandel

Jalaväe relvade
materjalosa V

Rk „Maksim“

Hind 1 kr. 25 s.

Müügil

„Sõdur” toimetuses, Tallinn,
Toomkooli nr. 7.